

การประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

Evaluation on Happy Families Readiness Project.

ผู้เขียน ศิริกุล อิศรานุรักษ์

วิรัตน์ คำศรีจันทร์

ปราณี สุทธิสุคนธ์

เกรียงศักดิ์ ช่อเลื่อง

Authors Sirikul Isaranurug

Wirat Kamsrichan

Pranee Suthisukon

Kriengsak Sueluerm

ข้อมูลบรรณารักษ์

ศิริกุล อิศรานุรักษ์

การประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก = Evaluation on Happy Families Readiness Project./ ศิริกุล อิศรานุรักษ์, วิรัตน์ คำศรีจันทร์, ปราณี สุทธิสุคนธ์, เกรียงศักดิ์ ช่อเลื่อง. นครปฐม : สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, 2548

145 หน้า

1. โครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก--การประเมินผล. 2. ครอบครัว--สุขภาพและอนามัย 3. วิจัย I. วิรัตน์ คำศรีจันทร์. II. ปราณี สุทธิสุคนธ์. III. เกรียงศักดิ์ ช่อเลื่อง. IV. มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน. V. ชื่อเรื่อง

ISBN : 974-11-0463-4

WA308 ก491 2549

ลิขสิทธิ์ สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

และสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จำนวนพิมพ์ 30 เล่ม

จัดพิมพ์โดย สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

25/5 พุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

โทรศัพท์ 0-2441-9040-3 ต่อ 39

โทรสาร 0-2441-9044

ออกแบบปก ปิยฉัตร ตระกูลวงษ์

จัดรูปเล่ม เกรียงศักดิ์ ช่อเลื่อง

กิตติกรรมประกาศ

รายงานประเมินผลโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ประสบความสำเร็จได้ด้วยดี เป็นผลมาจากความร่วมมือของภาคีองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาการสาธาณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล และองค์การบริหารส่วนจังหวัดพื้นที่เป้าหมาย

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประสานงานกับพื้นที่ 7 จังหวัด ทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปด้วยดี

ขอขอบคุณ กลุ่มผู้บริหารและผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่กรุณาสละเวลามาให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ และขอขอบคุณกลุ่มสมรส เยาวชน และประชาชนทุกท่านในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ ราชบุรี ปราจีนบุรี ขอนแก่น กระบี่ กำแพงเพชร พิจิตร และสุรินทร์ ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่จัดขึ้น ซึ่งคณะผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจกับความร่วมมือเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ หากรายงานวิจัยฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม และมีส่วนผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนพลังของเครือข่ายองค์กรท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เกิดความผาสุกอย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยขอขอบคุณดีเหล่านี้ให้แก่องค์กร หน่วยงาน และบุคคลต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น

คณะผู้วิจัย

มีนาคม 2549

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงศิริกุล อิศรานุรักษ์

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.พันธุ์ทิพย์ रामสูต

ศาสตราจารย์ ดร.สันศักดิ์ เสริมศรี

คณะผู้วิจัย

1. อาจารย์ ดร.วิรัตน์ คำศรีจันทร์	นักวิจัย
2. นางสาวปรางค์ สุทธิสุนทร	นักวิจัย
3. นายเกรียงศักดิ์ ชื้อล้อม	นักวิจัย
4. นางสาวศุภณีย์ คำมี	นักวิจัย
5. นางสาวปิยฉัตร ตระกูลวงษ์	นักวิจัย
6. นายเรณูวิชญ์ นิลโคตร	นักวิจัย

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย

บทสรุปผู้บริหาร

ก

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	2
1.3 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	3
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา	3

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว	5
2.1.1 ความหมายของครอบครัว	5
2.1.2 ลักษณะและรูปแบบของครอบครัว	6
2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก	7
2.1.4 ปัญหาด้านครอบครัว	11
2.1.5 นโยบายด้านครอบครัว	13
2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด	15
2.3 แนวทางการดำเนินโครงการครอบครัวผาสุก	18
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการฝึกอบรม	20
2.4.1 ความหมายของการประเมินผล	20
2.4.2 ประเภทของการประเมินผล	21
2.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการฝึกอบรม	22
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว	24
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลโครงการ	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการศึกษาวิจัย	
3.1 รูปแบบการศึกษา	29
3.2 กลุ่มเป้าหมายและแหล่งข้อมูล	29
3.3 พื้นที่เป้าหมาย	29
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	30
3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	31
3.6 วิวิเคราะห์ข้อมูล	33
3.7 ระยะเวลาในการศึกษา	34
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 ผลการศึกษาเชิงปริมาณ	35
4.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มสตรีใหม่ ประชาชน และเยาวชน	35
4.1.2 ความเหมาะสมของการดำเนินการฝึกอบรม	37
4.1.3 ภาวะวิกฤติในครอบครัวในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา	38
4.1.4 ผลการฝึกอบรมต่อการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านต่างๆ	
แก้เครือข่ายครอบครัว	40
4.1.5 ผลของการฝึกอบรมต่อสัมพันธภาพและความพึงพอใจของ	
ผู้เข้ารับการอบรม	42
4.1.6 ทักษะในการแก้ไขปัญหา	43
4.1.7 ผลการอบรมและเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก	
ต่อบทบาทและสัมพันธภาพในครอบครัว	45
4.1.8 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน	45
4.1.9 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ	
ปัญหาด้านครอบครัว	47

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ	49
4.2.1 ประเมินผลโครงการ จังหวัดราชบุรี	49
4.2.2 ประเมินผลโครงการ จังหวัดปราจีนบุรี	55
4.2.3 ประเมินผลโครงการ จังหวัดขอนแก่น	63
4.2.4 ประเมินผลโครงการ จังหวัดกระบี่	68
4.2.5 ประเมินผลโครงการ จังหวัดกำแพงเพชร	73
4.2.6 ประเมินผลโครงการ จังหวัดพิจิตร	78
4.2.7 ประเมินผลโครงการ จังหวัดสุรินทร์	82
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	91
5.2 อภิปรายผล	102
5.3 ข้อเสนอแนะ	106
5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ	107
5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	108
5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยและพัฒนาโครงการ	108
5.4 การสะท้อนบทเรียนและข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องสหสาขา	109
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก ก	121
ภาคผนวก ข	129
ภาคผนวก ค	135

สารบัญตาราง

	หน้า
บทที่ 2	
ตารางที่ 1 แสดงวุฒิภาวะทางอารมณ์	10
ตารางที่ 2 กระบวนการประเมินผลการฝึกอบรม	23
บทที่ 4	
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมด้านข้อมูลทั่วไป	36
ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมในเรื่องความเหมาะสมของการดำเนินงาน	38
ตารางที่ 5 แสดงร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมด้านภาวะวิกฤตในครอบครัว ระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา	39
ตารางที่ 6 สภาพครอบครัวที่เกิดภาวะวิกฤตในภาพรวม	40
ตารางที่ 7 แสดงร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมต่อการเพิ่มพูนความรู้	40
ตารางที่ 8 ผลการอบรมต่อสัมพันธภาพและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม	42
ตารางที่ 9 แสดงระดับผลการอบรมในเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัว	43
ตารางที่ 10 แสดงร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมด้านทักษะในการแก้ไขปัญหา	44
ตารางที่ 11 แสดงระดับของทักษะในการแก้ปัญหของผู้เข้ารับการอบรม	44
ตารางที่ 12 แสดงผลการอบรมที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	45
บทที่ 5	
ตารางที่ 13 สรุปสถานการณ์ครอบครัวที่สำคัญ	99
ตารางที่ 14 สรุปการจัดการโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกที่ผ่านมา	100
ตารางที่ 15 สรุปข้อจำกัดในการดำเนินงานโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก	102
ตารางที่ 16 ผลดีของการฝึกอบรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	103
ตารางที่ 17 ข้อเสนอแนะรูปแบบโครงการครอบครัวผาสุกจากทุกกลุ่มเป้าหมาย	103
ภาคผนวก	
ตารางที่ 18 แสดงร้อยละของลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมอบรมการเตรียมความพร้อม ครอบครัวผาสุก แยกตามรายจังหวัด	133
ตารางที่ 19 แสดงร้อยละผู้เข้ารับการอบรมการเตรียมความพร้อมของครอบครัวผาสุก ด้านทักษะการแก้ไขปัญหา แยกตามรายจังหวัด	136

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
บทที่ 2	
แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	3
แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างองค์การบริหารส่วนจังหวัด	17
บทที่ 3	
แผนภูมิที่ 3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ	33

บทสรุปผู้บริหาร

การประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ดำเนินการโดยสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินงานโครงการฯ โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อประเมินผลสำเร็จ และปัญหาอุปสรรคของการเตรียมความพร้อมการมีครอบครัวตามโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก (2) เพื่อหารูปแบบการเตรียมความพร้อมการมีครอบครัวให้แก่คู่สมรสใหม่ ประชาชน และเยาวชนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม

การประเมินผลโครงการ ได้นำกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลแบบ CIPP Model มาประยุกต์ใช้ โดยมีรูปแบบการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ กับกลุ่ม คู่สมรส ประชาชน และเยาวชนที่ผ่านการอบรมโครงการ ในพื้นที่ 4 จังหวัดนำร่อง ได้แก่ ราชบุรี ปราจีนบุรี ขอนแก่น และกระบี่ รวมทั้งเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติมในอีก 3 จังหวัด นำร่อง ได้แก่ กำแพงเพชร พิจิตร และสุรินทร์

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มคู่สมรส ประชาชน และเยาวชนที่ผ่านการอบรมโครงการ จำนวน 153 คน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 8 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมการฝึกอบรม ความรู้ที่ได้รับ สัมพันธภาพในครอบครัว ภาวะวิกฤตในครอบครัว ทักษะการแก้ปัญหา การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (ถามเฉพาะคู่สมรส) และข้อเสนอแนะ ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้จัดการเวทีประชาคม และสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่ม ในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิตครอบครัว และข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพครอบครัว

คณะผู้ประเมิน ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภายในเดือนพฤศจิกายน 2548 ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และนำแบบสอบถาม ตลอดจนข้อมูลที่ได้มาถอดบทเรียนเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีการวิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ทดสอบเพื่อหาค่าความสัมพันธ์ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content validity) และสรุปผลตามประเด็นการประเมิน โดยสามารถสรุปผลการศึกษาในภาพรวมได้ ดังต่อไปนี้

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชนที่เข้าร่วมอบรม

ผลการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ 4 จังหวัดน่านสามารถเข้าถึงกลุ่มครอบครัวและคู่สมรสได้ 153 คน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชาชนที่มีอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และระดับประถมศึกษาเท่านั้น รายได้พอเพียงแก่การดำรงชีพ พอสมควร บางส่วนมีเหลือเก็บ และบางส่วนรายได้ไม่เพียงพอเป็นหนี้สิน ซึ่งมีอยู่เพียงเล็กน้อย ลักษณะของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีจำนวนสมาชิก 1-5 คน เข้าร่วมการอบรมในปี 2547 จำนวน 77 คน และปี 2548 จำนวน 73 คน และส่วนใหญ่ร้อยละ 92.7 เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมคู่สมรส และร้อยละ 7.3 เข้าร่วมคนเดียว นอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จะเข้าอบรมเพียง 1 ครั้ง เนื่องจาก อบรม, ดำเนินการอบรมเพียง 1 ครั้ง แต่บางส่วนเข้าร่วมต่อเนื่อง 2 ครั้ง

รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

โครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกใช้การฝึกอบรมเป็นกระบวนการหลัก โดยเริ่มดำเนินการในปี 2547 และปี 2548 มีการดำเนินการ 3 ลักษณะ คือ 1) อบรม, จัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อดำเนินโครงการนี้โดยเฉพาะ 2) จัดตั้งงานกิจการสตรี เด็ก และเยาวชนให้เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ และ 3) ดำเนินการโดยงานพัฒนาสังคม ซึ่งมีอยู่แล้วในโครงสร้างของ อบจ. แต่มีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ ขาดแคลนทั้งบุคลากรและทีมงานดำเนินการโดยตรง ซึ่งจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพให้หลายด้าน มีเพียง อบจ. ปราณบุรี และอบจ. ราชบุรีเท่านั้นที่มีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและทรัพยากรดำเนินงาน กล่าวคือ โครงการที่ได้รับการสนับสนุนของฝ่ายการเมืองและทีมบริหารของท้องถิ่น สามารถดำเนินการให้เกิดการมีส่วนร่วมและประสบความสำเร็จสูง แต่โครงการที่ฝ่ายการเมืองและฝ่ายบริหารไม่แสดงการสนับสนุนอย่างชัดเจน ผู้รับผิดชอบดำเนินการจะไม่มีทีมงานจากแหล่งอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม อีกทั้งไม่มีความสนใจที่จะพัฒนาโครงการต่อเนื่อง ทำให้การริเริ่มต่างๆ ต้องหยุดชะงักและล้มเลิกไปโดยง่าย

กระบวนการฝึกอบรมส่วนใหญ่จะเน้นการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งใช้การบรรยายของวิทยากรตามหัวข้อต่างๆ เป็นหลัก แต่ไม่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเท่าใดนัก โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการ 1 วันเต็ม โดยเริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 9.00-17.00 น. มีเพียง อบจ. กระบี่ที่ใช้ระยะเวลาดำเนินการ 2 วัน รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมโดยภาพรวมแล้วจะดำเนินการคล้ายกัน เพราะมีแนวทางและข้อกำหนดจากส่วนกลางเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ แต่บางแห่งมีการออกแบบและริเริ่มกิจกรรมตามที่คณะทำงานเห็นสมควรเพิ่มขึ้นมา ดังนั้น รูปแบบโครงการน่านที่ดำเนินการโดย อบจ. ทั้ง 7 จังหวัดใน 2 ปี คือ ปี 2547 และปี 2548 อาจจำแนกได้สองรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 การดำเนินโครงการอบรมอย่างเดียว โดยรับการจัดสรรงบประมาณและรูปแบบการฝึกอบรมจากส่วนกลางแล้วดำเนินการไปตามเงื่อนไข ซึ่งบางแห่งสามารถประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

แต่บางแห่งหากขาดการสนับสนุนจากภาคการเมืองท้องถิ่นและฝ่ายบริหารก็จะยุติโครงการเมื่อเสร็จสิ้นช่วงเวลาการทดลองดำเนินการนำร่อง ส่วนรูปแบบที่ 2 ดำเนินโครงการผสมผสานกับการริเริ่มของท้องถิ่น ซึ่งมีการดำเนินการหลายลักษณะ เช่น การจัดสรรงบประมาณสมทบจากท้องถิ่น หรือการเริ่มกิจกรรมหลายกิจกรรมเข้ามาเคลื่อนไหวสังคมในจังหวัดเดียวกัน มีการสื่อสารกับสังคม ซึ่งทำให้โครงการได้รับความสนใจและเกิดความร่วมมือกันอย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบของ อบจ. ปราจีนบุรี

เนื้อหาหลักสูตร

เนื้อหาหลักสูตร มีความครอบคลุมความรู้และทักษะในด้านต่างๆ ได้แก่ การครองเรือน การเตรียมความพร้อมเพื่อชีวิตครอบครัว สุขภาพอนามัย กฎหมายครอบครัว และธรรมะในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ซึ่งมีการดำเนินการหลายแนวทาง ได้แก่ อาศัยแบบอย่างหลักสูตรที่ส่วนกลางออกแบบไว้แล้ว พัฒนาหลักสูตรขึ้นมาเอง ใช้หลักสูตรจากส่วนกลางและเพิ่มเติมหัวข้อที่ท้องถิ่นต้องการ รวมทั้งหยิบยืมหลักสูตรจาก อบจ. อื่นมาดำเนินการ โดยส่วนใหญ่ อบจ. แต่ละแห่งไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการฝึกอบรมด้านเนื้อหาหลักสูตรเท่าใดนัก

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

การค้นหากลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมมีแนวปฏิบัติหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการประสานไปยังอำเภอ ผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน เครือข่าย อสม. การส่งจดหมายถึงครอบครัวและคู่สมรสโดยตรง รวมทั้งการติดต่อโดยตรงจากเจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการ การอบรมแต่ละครั้งจะมีกลุ่มครอบครัวและคู่สมรสเข้าร่วมประมาณครั้งละ 60-100 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเกษตรกร อายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป แต่ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เริ่มต้นชีวิตครอบครัว เด็กและเยาวชน หรือกลุ่มชายเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้นได้ เพราะส่วนใหญ่คือคู่สมรสที่อยู่ด้วยกันมาหลายปี

วิทยากร

กระบวนการฝึกอบรมระยะแรก ในปี 2547 วิทยากรที่มีผลต่อความสำเร็จ และได้รับความสนใจอย่างสูง คือ ศาสตราจารย์ ดร.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์และพันเอกนายแพทย์พงษ์ศักดิ์ ตั้งคณา นอกจากนี้ อบจ. ยังได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการด้วย คือ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดและอัยการจังหวัด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า การดำเนินการโดยวิทยากรท้องถิ่น อบจ. ระบุว่าไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมอบรมเท่าที่ควร เพราะต้องอาศัยทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการที่ดี

สถานที่ฝึกอบรม

สถานที่ฝึกอบรมได้รับการประเมินว่า มีความเหมาะสมเป็นอย่างดี แต่ในทางปฏิบัตินั้น แต่ละพื้นที่ที่มีความพร้อมในการดำเนินการที่แตกต่างกัน คือ ดำเนินการในสถานที่ของ อบจ. ดำเนินการนอก อบจ. โดยใช้ห้องประชุมโรงแรม และดำเนินการนอก อบจ. โดยจัดการแบบ กิจกรรมค่าย

กระบวนการฝึกอบรมโดยภาพรวม

กระบวนการฝึกอบรมโดยภาพรวมสรุปว่า มีความเหมาะสมในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหาสาระ วิทยากร เอกสารประกอบการบรรยาย สถานที่ในการฝึกอบรม แต่กระบวนการฝึกอบรมด้านที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ ระยะเวลาที่จัดฝึกอบรม ซึ่งการศึกษาในเชิงคุณภาพพบว่า มีข้อจำกัดสองด้าน คือ ระยะเวลาอบรมสั้นเกินไปหากดำเนินการเพียง 1 วัน และการจัดอบรมในตอนกลางวันหรือต้องไปค้างแรมจะกระทบต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งทำให้กลุ่มสตรีไม่มีสมาธิและไม่สามารถเข้าร่วมการอบรมได้อย่างเต็มที่

ผลการฝึกอบรมต่อการเพิ่มพูนความรู้ด้านต่างๆ แก่ครอบครัว

ผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมต่อครอบครัวและกลุ่มสตรี สามารถเพิ่มพูนความรู้ด้านสุขภาพอนามัย บทบาทหน้าที่สามีภรรยา การเตรียมความพร้อมในชีวิตคู่ และกฎหมายแก่ครอบครัวและกลุ่มสตรีได้ตามวัตถุประสงค์เป็นอย่างดี คือ ร้อยละ 81.5 ของกลุ่มสตรี 153 คนประเมินว่าได้รับความรู้ แต่ร้อยละ 18.5 ประเมินว่าไม่ได้ความรู้ ส่วนระดับการได้รับความรู้นั้น ได้ได้รับความรู้ปานกลางเป็นส่วนใหญ่ร้อยละ 62.8 รู้มากร้อยละ 32.8 และรู้เท่าเดิมร้อยละ 4.4

ผลการฝึกอบรมต่อความพึงพอใจด้านสัมพันธภาพในครอบครัวของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผลการฝึกอบรม สร้างความพึงพอใจและพัฒนาสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดีขึ้น โดยเมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการฝึกอบรมตามประเด็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความช่วยเหลือจากครอบครัวเมื่อมีปัญหา การที่ครอบครัวช่วยแก้ปัญหา การที่ครอบครัวยอมรับความต้องการในการทำกิจกรรมใหม่ๆ การพูดคุยแสดงความรู้สึกใคร่และตอบสนองของครอบครัว และการได้ใช้เวลาทั้งหมดกับครอบครัว พบว่า เมื่อผ่านการอบรมแล้ว ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อสัมพันธภาพต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < .001$) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กระบวนการฝึกอบรมจะส่งผลดีต่อการปรับทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกและการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

ภาวะวิกฤติของครอบครัวในระยะ 1 ปีที่ผ่านมา

ภาวะวิกฤติของครอบครัวในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา (2547) ครอบครัวและคู่สมรสที่เข้าร่วมการอบรมส่วนใหญ่ร้อยละ 77.1 ไม่มีเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นวิกฤติต่อครอบครัว วิกฤติที่เกิดขึ้นมีเพียงเล็กน้อย และส่วนใหญ่ถือว่าก่อให้เกิดความเดือดร้อนระดับปานกลางและระดับน้อย คือ ร้อยละ 42 และร้อยละ 27.7 ตามลำดับ วิกฤติที่เกิดขึ้นมากที่สุด 3 ลำดับแรก ประกอบด้วย ด้านการทำงานร้อยละ 46.7 ด้านการศึกษาของบุตรร้อยละ 44.1 และการดำรงชีพของครอบครัวร้อยละ 39.3 ส่วนวิกฤติที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด 3 ลำดับแรก ประกอบด้วยแม่พ่อดูแลเด็กเล็กหรือแยกทางกันร้อยละ 6.6 คนในบ้านติดสุราหรือยาเสพติดร้อยละ 3.3 และคนในบ้านถูกตำรวจจับ ชี้นศาล หรือติดคุก ร้อยละ 2.6 แต่ถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อครอบครัวมากถึงร้อยละ 50

ทักษะการแก้ไขปัญห

การศึกษาเรื่องทักษะการแก้ไขปัญหในครอบครัว พบว่า ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ร้อยละ 47.6 มีทักษะในการแก้ไขปัญหระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 22.4 อยู่ในระดับสูง และมีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้น ที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ ทักษะการแก้ไขปัญหดังกล่าวครอบคลุมหลายด้าน ประกอบด้วยความสามารถในการค้นหาจรรยาบรรณของปัญห การใช้อ้างอิงจริงประกอบการคิดและการตัดสินใจ การเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น การผสมผสานหลายวิธีการเพื่อแก้ปัญหารวมทั้งการขอความร่วมมือจากผู้อื่น การพัฒนาทางเลือกและการใช้เหตุใช้ผล การพยายามแก้ปัญหให้สำเร็จทุกครั้ง ความสามารถร่วมมือกันในการแก้ปัญหของกลุ่มจนได้ ความสามารถในการปรับวิธีการแก้ปัญหให้เหมาะสมต่อเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน

การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของผู้ผ่านการอบรม

เมื่อผ่านการอบรมไปแล้ว ครอบครัวและคู่สมรส สามารถนำความรู้และทักษะต่างๆ ที่ได้จากกระบวนการฝึกอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวันทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาบทบาทและสัมพันธภาพทางด้านต่างๆ ในครอบครัว อันได้แก่ ใช้เพื่อพัฒนาการสื่อสารที่ดี การแสดงความรัก การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามีภรรยา การพัฒนาบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา และการถ่ายทอดสื่อสารให้แก่คนอื่น

การสะท้อนบทเรียนและข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องสหสาขา

การจัดกระบวนการกลุ่ม เพื่อสะท้อนบทเรียนและระดมความคิด สามารถรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องสหสาขา เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกต่อไปในอนาคต ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพ อบจ. เทศบาล และ อบต. องค์กรท้องถิ่นควรให้ความสำคัญ คือ
 - 1.1 การผลักดันระดับนโยบายและแผนงานแบบผสมผสาน
 - 1.2 การพัฒนาเครื่องมือและนวัตกรรมเพื่อการดำเนินงาน
 - 1.3 การพัฒนาหลักสูตรอบรมและสร้างเสริมศักยภาพผู้นำ
 - 1.4 การจัดการความรู้เพื่อขยายผลการดำเนินงาน
2. การพัฒนาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทภาคประชาสังคม ปั๊จเจก และองค์กรเอกชน (NGO) ควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินงาน ดังนี้
 - 2.1 การพัฒนาเครือข่ายและภาคีความร่วมมือ
 - 2.2 การพัฒนาและจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)
 - 2.3 การพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคม (อพม.) ครอบคลุมระดับหมู่บ้าน
 - 2.4 การรณรงค์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมตามกลุ่มเป้าหมายต่างๆ
 - 2.5 การพัฒนาและส่งเสริมบทบาทการดำเนินงานของ องค์กรท้องถิ่น
3. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการเพื่อสร้างศักยภาพ และอบรมเครือข่ายแกนนำ ควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินงาน ดังนี้
 - 3.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และสะท้อนสาระการเรียนรู้ชุมชน
 - 3.2 การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 - 3.3 การพัฒนาการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (Outreach Program)
 - 3.4 การประเมินความจำเป็นและความต้องการเพื่อดำเนินโครงการ
 - 3.5 การวิจัยประเมินผลและติดตามผลระยะยาว
4. การพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข
5. การดำเนินโครงการขยายผลการเตรียมความพร้อมก่อนเป็นครอบครัวใหม่
6. การอบรมและพัฒนาบุคลากร วิทยากรกระบวนการ และเครือข่ายอาสาสมัคร
7. การพัฒนาสื่อ เอกสารความรู้ และสิ่งสนับสนุนเพื่อการดำเนินงาน
8. การพัฒนาทางด้านเนื้อหา ควรเน้นสำหรับ 2 กลุ่มสำคัญ คือ กลุ่มคู่รักและเยาวชน และกลุ่มคู่สมรสใหม่และปานกลาง (อายุ 20-40 ปี)
9. การพัฒนารูปแบบดำเนินการ ควรสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกันของชนบทและเมือง รวมไปถึงจัดอบรม โดย อบจ. และ พมจ. จัดทำคู่มือ CD เผยแพร่ในจังหวัด และท้องถิ่น พัฒนาวิทยากรกระบวนการ และพัฒนาตัวแบบ (Model) เพื่อการดำเนินงานที่ดี
10. การพัฒนาการบริหารจัดการ เน้นการพัฒนบทบาทและการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานและองค์กรในสังกัดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงมหาดไทย โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

11. การพัฒนาบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยอบรมเตรียมบุคลากร ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุข เน้นหลักสูตรที่สำคัญ คือ หลักสูตรครอบครัวผาสุก หลักสูตรการบริหารจัดการโครงการ หลักสูตรเทคนิคการเป็นวิทยากรกระบวนการ รวมทั้งกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ผ่านการอบรมเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการครอบครัวผาสุกหรืองานด้านครอบครัว

12. การพัฒนาระบบปฏิบัติและกลไกดำเนินการ โดยนโยบายและการสั่งการอย่างเป็นทางการของผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น สามารถเข้าถึงกลุ่มคู่สมรสใหม่ รวมทั้งแสวงหาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และอาสาสมัครในพื้นที่ เป็นต้น

นอกจากนี้ ควรดำเนินการในจังหวัดซึ่งมีความพร้อม เช่น จัดสรรงบประมาณด้านสังคม รวมทั้งควรปรับชื่อโครงการจาก “โครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก” เป็น “การเตรียมความพร้อมก่อนเป็นครอบครัวใหม่”

ข้อเสนอแนะ

จากการประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกในครั้งนี้ คณะผู้ประเมินมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ เพื่อสอดคล้องกับความจำเป็นที่ปรากฏในชุมชน คือ

- 1.1 บูรณาการการดำเนินโครงการไปสู่หน่วยงานระดับท้องถิ่น (อบต. เทศบาล)
- 1.2 องค์กรท้องถิ่นควรมีแหล่งกิจกรรมเพื่อครอบครัว
- 1.3 อบจ. และชุมชนควรพัฒนา และส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาครอบครัวมากขึ้น
- 1.4 ควรพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และกระบวนการฝึกอบรมที่พัฒนาชาวบ้าน
- 1.5 พัฒนากลุ่มแกนนำและเพิ่มพูนศักยภาพการจัดการระดับเครือข่าย
- 1.6 พัฒนาหลักสูตรตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 อบจ. และบุคลากรของ อบจ. ที่ต้องรับผิดชอบโครงการควรได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการขาดกำลังคน ขาดทรัพยากร โดยสามารถจัดการการมีส่วนร่วม การพัฒนาพันธมิตร และการประสานความร่วมมือควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานตามปกติ ดังนั้น จึงควรมีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาแผนงานและยุทธศาสตร์การทำงาน ที่เน้นบูรณาการและเชื่อมโยงกับภาคีต่างๆ ในพื้นที่ อบจ. เดียวกัน และส่วนอื่นๆ เพื่อการทำงานที่เกื้อหนุนและส่งเสริมกัน

2.2 โครงการพัฒนาครอบครัวและชุมชนเข้มแข็งนั้น จัดว่าเป็นกระบวนการเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีความต่อเนื่องและได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอ ดังนั้น จึงควรมีแนวนโยบายการจัดการเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความต่อเนื่อง โดยไม่ขึ้นต่อความเปลี่ยนแปลงของการเมืองในท้องถิ่น จนเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานให้ต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยและพัฒนาโครงการ

3.1 ควรมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อสร้างศักยภาพในการจัดตั้งกลไกและระบบการจัดการด้วยตนเองขององค์กรท้องถิ่นและชุมชน

3.2 ควรเน้นการพัฒนาโครงการร่วมของหลายหน่วยงาน เพื่อดำเนินการอย่างบูรณาการบนพื้นที่เดียวกัน

3.3 ควรเน้นการวางนโยบายสาธารณะและโครงการปฏิบัติการที่ให้ความสำคัญต่อการบูรณาการสุขภาพและคุณภาพชีวิต

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักทางสังคมที่เก่าแก่ที่สุดในสังคมไทย ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัวที่มีหลากหลายรูปแบบ บรรดาครอบครัวในครอบครัวถือเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิตมนุษย์ แต่การจะเป็นครอบครัวที่อบอุ่นและเข้มแข็งได้นั้น สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องรู้จักรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เพื่อสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับสถาบันครอบครัว ซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้างสังคมให้น่าอยู่ และเกิดความสันติสุขมากขึ้น (สำนักส่งเสริมสถาบันครอบครัว สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ : 2547)

จากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมได้ส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวเป็นอย่างมาก กล่าวคือ รูปแบบครอบครัวขยาย (Extended family) ที่มีประกอบไปด้วยพ่อแม่ลูก และเครือญาติ เช่น ปู่ย่าตายาย หลาน หรือเป็นครอบครัวที่มีสมาชิกตั้งแต่ 2 ช่วงอายุขึ้นไป เปลี่ยนมาเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ที่ประกอบด้วยสามีภรรยาและลูก หรือเป็นครอบครัวที่มีสมาชิก 1 ช่วงอายุเท่านั้น (www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson10) สมาชิกในครอบครัวต่างไม่มีเวลาให้แกกัน เนื่องจากจะต้องดิ้นรน ต่อสู้ แข่งขันในการประกอบอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมากขึ้น ขาดความเข้าใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในครอบครัว ความหวงใยอาทรและพึ่งพาต่อกันลดน้อยลง ทำให้ความสัมพันธ์และเกื้อกูลกันในครอบครัวห่างเหินและมีน้อยลง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาเด็กเร่ร่อน และปัญหาผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังนั้น การสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคง โดยการมอบความรัก ความเข้าใจ และความเอื้ออาทรให้แกกันและกัน จะสามารถช่วยกระชับความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งยังเป็นภูมิคุ้มกันเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาครอบครัว และปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา

ภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงได้กำหนดนโยบายเสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่นและเข้มแข็งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 หมวด 5 แนวแห่งนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 ระบุข้อความสำคัญว่า “รัฐต้องส่งเสริมและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชน” โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ที่กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม

ให้เป็นหน่วยพื้นฐานในการฟื้นฟูปัญหาเศรษฐกิจและภูมิคุ้มกันจากปัญหาสังคมแก่สมาชิกภายในครอบครัว ตลอดจนคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ 6 (ฝ่ายสังคม) ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี ศาสตราจารย์ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ เป็นประธานกรรมการฯ จึงเห็นชอบให้ดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก โดยมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ร่วมกันองค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก โดยจัดการฝึกอบรมให้กับกลุ่มสตรีใหม่ ประชาชน และเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ได้แก่

1. เพื่อเตรียมความพร้อมการมีครอบครัวให้แก่กลุ่มสตรีใหม่ ประชาชน และเยาวชนเพื่อนำไปสู่การมีครอบครัวที่สามารถดูแล และให้ความรัก ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัวทุกเพศทุกวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อเตรียมความพร้อมครอบครัวในด้านองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ และประสานเครือข่ายเผยแพร่ความรู้ กระบวนการที่จะนำไปสู่ครอบครัวผาสุก
3. เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถาบันครอบครัว

ในการดำเนินงานโครงการในระยะเริ่มแรกได้ดำเนินการในพื้นที่ 7 จังหวัดนำร่อง ได้แก่ ปราจีนบุรี กำแพงเพชร ขอนแก่น สุรินทร์ ราชบุรี ภูเก็ต และพิจิตร ซึ่งต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบขยายผลโครงการฯ ไปยังทุกจังหวัด

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินงานโครงการฯ ดังกล่าว จึงเห็นสมควรให้มีการประเมินผลโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก เพื่อให้ทราบถึงผลสำเร็จ และปัญหาอุปสรรค ตลอดจนเพื่อให้ได้รูปแบบการเตรียมความพร้อมการมีครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมการมีครอบครัวให้แก่กลุ่มสตรีใหม่ ประชาชน และเยาวชนต่อไป โดยมีสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นผู้ดำเนินการ

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2.1 เพื่อประเมินผลสำเร็จ และปัญหาอุปสรรคของการเตรียมความพร้อมการมีครอบครัวตามโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

1.2.2 เพื่อหารูปแบบการเตรียมความพร้อมการมีครอบครัวให้แก่กลุ่มสตรีใหม่ ประชาชน และเยาวชนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม

1.3 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การเตรียมการฝึกอบรม หมายถึง ขั้นตอนที่ได้รับผิดชอบการฝึกอบรมเตรียมการในเรื่องต่างๆ เพื่อจัดการฝึกอบรมโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ประกอบด้วย การเตรียมการด้านรูปแบบและวิธีการดำเนินงาน เนื้อหา วิทยากร สถานที่ฝึกอบรม วิธีการนัดหมาย กลุ่มเป้าหมาย (คู่สมรส ประชาชน และเยาวชน) การเตรียมวัสดุ/อุปกรณ์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการฝึกอบรม หมายถึง ขั้นตอนการจัดอบรม โดยศึกษาเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในระหว่างการทำงาน ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะรูปแบบการดำเนินงานที่ต้องการ

ผลที่ได้รับ ได้แก่ ความรู้ครอบครัวผาสุกตามหัวข้อที่กำหนดไว้ใน การฝึกอบรม และสัมพันธภาพในครอบครัว

สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ ความใกล้ชิดคุ้นเคยกันตามบทบาทที่คนเรามีต่อสมาชิกในครอบครัว ถ้าความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะปรองดองรักใคร่กลมเกลียวกันถือว่าเป็นสัมพันธภาพที่ดี แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งหรือรู้สึกไม่ดีต่อกัน ถือว่าเป็นสัมพันธภาพที่ไม่ดี

คู่สมรส หมายถึง คู่สามีภรรยาที่ผ่านการอบรมโครงการครอบครัวผาสุก

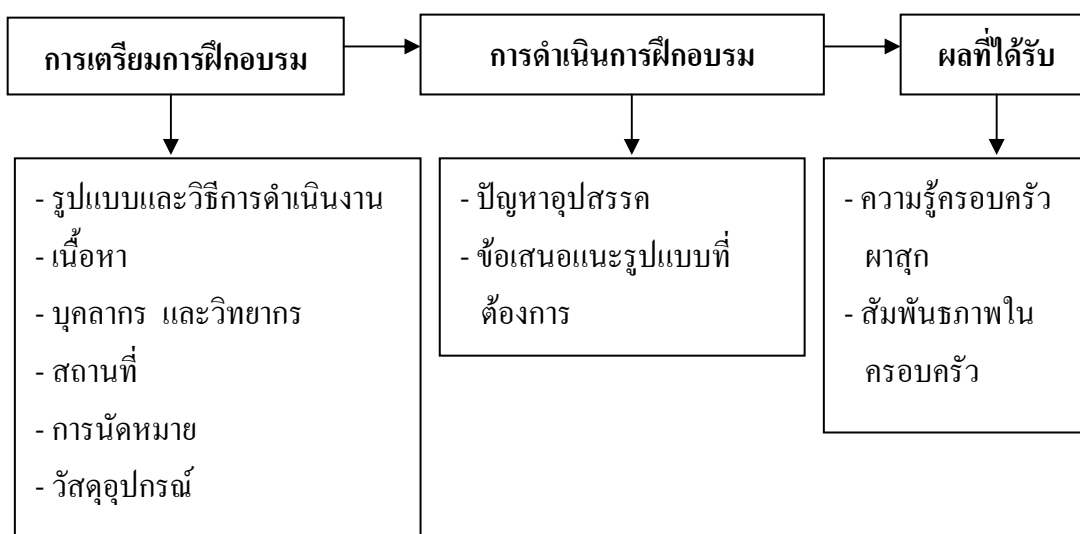
ประชาชนทั่วไป หมายถึง บุคคลทั่วไปที่ผ่านการอบรมโครงการครอบครัวผาสุก

เยาวชน หมายถึง ผู้ที่มีอายุไม่เกิน 19 ปีที่ผ่านการอบรมโครงการครอบครัวผาสุก

1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการทบทวนตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวในประเด็นต่างๆ รวมไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการแบบ CIPP Model สามารถนำมาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการประเมินผลโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ดังแผนภูมิที่ 1 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

2.1.1 ความหมายของครอบครัว

มีคำอธิบายความหมายของคำว่า “ครอบครัว” ไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 168) ได้อธิบายว่า ครอบครัว หมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน คือ สามีภรรยา และบุตร เป็นต้น

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547-2556 ได้กำหนดความหมายของครอบครัวไว้กว้างๆ ว่า หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก เป็นแกนกลางของสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต ครอบครัวมีหลากหลายรูปแบบและหลายลักษณะ นอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้งบิดามารดา และบุตร (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547 : 3)

สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย (2524 : 86-87) อธิบายความหมายของครอบครัวในแง่วิชาการสาขาต่างๆ ดังนี้

ในแง่ชีววิทยา ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต เช่น สามีภรรยามีบุตร บุตรเกิดจากสุจิของบิดาผสมกับไข่สุกของมารดา ฉะนั้นบิดามารดากับบุตรจึงเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต แล้วแต่ใครโมโซมและยีนที่บุตรได้รับมาจากทั้งบิดาและมารดา

ในแง่กฎหมาย ครอบครัว หมายถึง ชายหญิงที่จดทะเบียนสมรสกัน มีบุตร คนเหล่านี้เป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย บิดามารดาและบุตรมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันตามกฎหมาย บุตรมีสิทธิได้รับมรดกจากบิดามารดา ถ้าไม่มีบุตรผู้สืบสายโลหิตขึ้นไปหรือลงมาโดยตรง หรือที่จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมก็นับว่าเป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย

ในแง่เศรษฐกิจ ครอบครัว คือ คนที่ใช้จ่ายร่วมกันจากเงินงบประมาณเดียวกันที่ทำการสมรสแล้วแยกบ้านไปอยู่ต่างหาก แต่มีพันธะทางศีลธรรมที่จะเลี้ยงน้อง ก็ต้องส่งเสียให้เงินน้องเล่าเรียน เช่นนี้นับว่าใช้จ่ายจากงบเดียวกันและเป็นครอบครัวเดียวกัน

ในแง่สังคม ครอบครัว คือ กลุ่มคนที่รวมอยู่ในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมาย แต่มีปฏิภณสัมพันธ์กัน ให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน เช่น ลูกของลูกจ้างอยู่ในบ้านเดียวกัน เจ้าของบ้านเลี้ยงดูให้ความเอาใจใส่ ความรักก็นับว่าเด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวในแง่สังคม ความสัมพันธ์อาจจะแน่นแฟ้น มั่นคงหรือไม่กระชับ สันคลอนหรือร้าวราน แต่ยังไม่ถึงแตกแยกก็ยังนับเป็นครอบครัวอยู่

2.1.2 ลักษณะและรูปแบบของครอบครัว

ผลงานของกุหลาบ สายประดิษฐ์ (www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson10) เรื่องกำเนิดครอบครัว จอร์จ พี เมอร์ด็อก (George P. Merdock) ได้อธิบายว่า ครอบครัวจะต้องมีลักษณะ 5 ประการ คือ มีที่อยู่อาศัยร่วมกัน มีการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ มีการผลิตสมาชิกใหม่ ประกอบด้วยบุคคล 2 เพศ และมีความสัมพันธ์ทางเพศในรูปที่สังคมยอมรับ มีบุตรของตนเอง หรือบุตรบุญธรรมก็ได้ ส่วนประเภทของครอบครัวได้อธิบายว่า สามารถแบ่งตามขนาดได้ดังต่อไปนี้

- 1) *ครอบครัวเล็กหรือครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) หรือ (Conjugal family)* เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก หรือเป็นครอบครัวที่มีสมาชิก 1 ช่วงอายุเท่านั้น
- 2) *ครอบครัวขยายหรือครอบครัวใหญ่ (Extended family) หรือ (Consanguine family)* เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก และเครือญาติ เช่น ลูกสะใภ้ หลาน ปู่ย่าตายาย หรือเป็นครอบครัวที่มีสมาชิกตั้งแต่ 2 ช่วงอายุขึ้นไป

ข้อมูลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ.2542-2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547 : 8-10) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวไทยในปัจจุบัน มีได้ประกอบด้วยพ่อแม่ลูก และเครือญาติเท่านั้น แต่มีหลายรูปแบบ ได้แก่

- 1) *ครอบครัวขยาย* ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ย่าตายาย และหรือพี่น้อง
- 2) *ครอบครัวเดี่ยว* ประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก โดยส่วนใหญ่ ครอบครัวจะมีลูก 1-3 คนเป็นอย่างมาก จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ.2545 ยังชี้ให้เห็นว่าลักษณะครอบครัวเดี่ยวยังมีความแตกต่างกัน คือ ครอบครัวที่มีสามีภรรยาและบุตร และครอบครัวที่มีแต่สามีและภรรยา
- 3) *ครอบครัวที่อยู่คนเดียว* มีคนที่อยู่อาศัยอยู่ตามลำพังมากขึ้น โดยปี 2542 มีคนที่อาศัยอยู่คนเดียวร้อยละ 11.0 เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.5 (ปี 2544) และร้อยละ 11.8 (ปี 2545) ตามลำดับ
- 4) *ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง* หมายถึง ครอบครัวที่มีเพียงพ่อหรือแม่ และลูก เนื่องจากสาเหตุของการหย่าร้าง การเป็นหม้าย แยกทาง การทอดทิ้ง
- 5) *ครอบครัวที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม* คือ ครอบครัวที่มีสามีและภรรยาไม่สามารถมีบุตรร่วมกันได้ และมีความประสงค์ที่จะขอรับเด็กมาอุปการะเป็นบุตร
- 6) *ครอบครัวอื่นๆ* เช่น ครอบครัวที่เกิดจากการแต่งงานของเพศเดียวกัน

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล (2545) ได้อธิบายความหมายของครอบครัวอยู่ดีมีสุขว่าหมายถึง สภาพครอบครัวที่พึงประสงค์อันเกิดจากการรวมตัวในรูปแบบที่หลากหลายของบุคคลที่มาดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมและรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน พึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวได้อย่างสร้างสรรค์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเป็นส่วนหนึ่งที่เกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม

ส่วนครอบครัวอบอุ่น หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปดำเนินชีวิตร่วมกันโดยมีความรักผูกพันปรารถนาดีต่อกัน รับผิดชอบเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมทุกข์สุขปรึกษาหารือและแก้ปัญหาร่วมกันในบรรยากาศที่สงบสุข

โดยองค์ประกอบตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุขมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) **รูปแบบครอบครัว** หมายถึง ลักษณะโครงสร้างที่มีความหลากหลายของการรวมตัวของสมาชิกที่มีจุดหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน
- 2) **บทบาทหน้าที่ของครอบครัว** หมายถึง การทำหน้าที่ของครอบครัวที่จะดูแลความต้องการและพัฒนาคุณภาพของสมาชิกอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม
- 3) **สัมพันธ์ภาพในครอบครัว** หมายถึง การเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มความผูกพัน เคารพรัก และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งประเมินได้จากพฤติกรรมการสื่อความหมายมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ตัดสินใจ และทำกิจกรรมในบรรยากาศที่สงบสุข
- 4) **การพึ่งพาตนเอง** หมายถึง ความสามารถของครอบครัวที่อยู่รอด โครงสร้างทำหน้าที่และรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดี โดยสมาชิกทั้งหญิงและชายช่วยกันปรับตัวในกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งประเมินได้จากการดูแลตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ การจัดการชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และบริการทางสังคม
- 5) **การเกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม** หมายถึง การมีส่วนร่วมของครอบครัวในกิจกรรมสร้างสรรค์และ/หรือช่วยเหลือสังคม โดยไม่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือสร้างปัญหาสังคม

ทิพาภรณ์ โพธิ์ธวัช (กรมประชาสงเคราะห์ อ่างในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน่วยที่ 8-11, 2545 : 32-33) ได้กำหนดเกณฑ์ลักษณะครอบครัวผาสุก โดยใช้เกณฑ์หรือตัวชี้วัด 4 หมวด 20 ตัวชี้วัด ดังนี้

- 1) **ครอบครัวมีองค์ประกอบดี** ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด คือ มีสมาชิกอย่างน้อยพ่อแม่ลูกในแต่ละครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้าเป็นการถาวร มีสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงานหาเลี้ยง

ครอบครัว เด็กอายุแรกเกิดถึง 14 ปีอยู่ร่วมกับพ่อแม่ ไม่มีสมาชิกที่พิการทางกาย ทางจิต หรือสติปัญญาจนช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ไม่มีสมาชิกที่เจ็บป่วยเรื้อรังจนช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ไม่มีเด็กกำพร้าพ่อแม่ และไม่มีเด็กถูกทอดทิ้ง

2) ครอบครัวมีความอบอุ่น ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ เด็กในครอบครัวไม่เคยหนีออกจากบ้าน ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่ และสมาชิกในครอบครัวปฏิบัติต่อกันด้วยความรักและประนีประนอมกันอย่างมีความสุข

3) ครอบครัวสุขสมบูรณ์พึ่งตนเองได้ ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด คือ มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย รายได้หรือผลผลิตพอกินพอใช้ในครอบครัว ครอบครัวมีรายได้ตามเกณฑ์ จปฐ. สมาชิกในครอบครัวอายุ 14-50 ปีสามารถอ่านออกเขียนได้ คนในครอบครัวรู้เรื่องการป้องกันและรักษาสุขภาพอนามัย คนในครอบครัวได้รับสิทธิในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยตามกฎหมาย และคนในครอบครัวรู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ขั้นพื้นฐาน

4) ครอบครัวสามารถใช้บริการของรัฐ ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ คนในครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม รู้จักแหล่งบริการทางสังคม และมีความสามารถไปรับบริการตามสิทธิขั้นพื้นฐาน

นอกจากนี้ ประกายรัตน์ ภัทรธิดี (อ้างใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 1-4 , 2545 : 218-221) ได้กล่าวว่า จุดเริ่มต้นของการมีชีวิตครอบครัวที่ดี มีความสุข และเป็นครอบครัวที่มีคุณภาพ หญิงและชายควรมีความพร้อมในเรื่องต่างๆ ได้แก่

1) อายุ เมื่อหญิงและชายเริ่มต้นชีวิตควรอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น คือ มีอายุประมาณ 20 ปีขึ้นไปจนถึง 40 ปี เนื่องจากเป็นวัยที่มีการพัฒนาการทางร่างกายเจริญเต็มที่ มีความคิดที่กว้างขวางและลึกซึ้งมากกว่าช่วงวัยรุ่นทั้งในเรื่องการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การคบเพื่อนหรือคู่ครอง เพื่อตอบสนองแนวทางชีวิตที่ตนเองต้องการ และช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้ยังเป็นช่วงที่เหมาะสมสำหรับมีบุตรโดยเฉพาะเพศหญิง อย่างไรก็ตาม การตั้งครรภ์ไม่ควรยืดเยื้อไปจนถึงช่วงปลายของวัย คือประมาณ 40 ปี เนื่องจากจะมีอัตราเสี่ยงมากขึ้นสำหรับหญิงที่ตั้งครรภ์เป็นครั้งแรก โดยการตั้งครรภ์ในหญิงก่อนอายุ 20 ปีเสี่ยงอันตรายมากกว่าการตั้งครรภ์ระหว่างอายุ 20-35 ปีถึงสี่เท่าเท่า เนื่องจากร่างกายของวัยรุ่นยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ กระดูกเชิงกรานที่ยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ทำให้เกิดการคลอดติดขัด มดลูก ช่องคลอดอาจเกิดการฉีกขาด ตกเลือดมาก ช็อกหมดสติหรือถึงแก่ชีวิต ซึ่งเป็นอันตรายต่อทั้งแม่และลูก ส่วนการตั้งครรภ์ของหญิงอายุมาก โดยเฉพาะเกินวัย 35-40 ปีก็มีโอกาสทำให้เกิดมีภาวะดาวน์ซินโดรมหรือเกิดมาพิการแต่กำเนิดมากขึ้น ดังนั้น ทางการแพทย์จึงได้แนะนำอายุการมีบุตรไว้ ดังนี้ อายุที่เหมาะสมสำหรับเป็นมารดา คือ อายุ 18-22 ปี เนื่องจากเป็นช่วงที่ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงทำให้การคลอดเป็นไปได้ดี แต่ทางด้านจิตใจอาจจะไม่สมบูรณ์ดีพอ อายุ 22-30 ปีเหมาะสมทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ

ของผู้เป็นมารดา อายุ 30-35 ปีอัตราเสี่ยงสำหรับมารดาและบุตรจะเพิ่มขึ้น อายุเกิน 40 ปี มีอัตราเสี่ยงมากขึ้น โดยเฉพาะมารดาท้องแรก พังหน้าท้อง มดลูก กล้ามเนื้อ ข้อต่อ เอ็น และ อวัยวะต่างๆ มีความเสื่อมตามอายุ โอกาสคลอดลูกยาก มดลูกหดตัวไม่ดี หรือการตกเลือดจะมีมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้หญิงยังมีช่วงระยะเวลาจำกัดในการมีบุตร เพราะเมื่อเข้าสู่วัยกลางคนร่างกายเปลี่ยนแปลง โอกาสในการมีบุตรก็ลดน้อยลง และไม่สามารถมีบุตรได้อีกต่อไป

นอกจากนี้ กฎหมายครอบครัวได้ระบุเงื่อนไขแห่งการสมรสไว้ คือ ชายและหญิงทั้งสองคนต้องมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนอายุครบ 17 ปีได้ เช่น หญิงอายุ 15 ปีได้เสียกับชายจนตั้งครรภ์ ศาลอาจอนุญาตให้หญิงชายคู่นี้สมรสกันได้ แม้หญิงจะยังมีอายุไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ก็ตาม นอกจากนี้ ผู้เยาว์จะทำการสมรสต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครอง แต่หากบุคคลดังกล่าวไม่ให้ความยินยอม ผู้เยาว์มีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่ออนุญาตให้ทำการสมรสได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอายุของหญิงชายขณะเริ่มต้นชีวิตครอบครัวนั้นมีประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งทางการแพทย์ และทางกฎหมาย รวมทั้งอาจมีประเด็นของการยอมรับทางสังคมร่วมอยู่ด้วย เช่น ชายสูงอายุแต่งงานกับหญิงสาวอายุน้อย หรือหญิงที่แต่งงานกับชายที่อายุน้อยกว่าตนมากๆ เป็นต้น

จากการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ ทุกระยะเวลา 10 ปี พบว่า ประชากรไทยมีแนวโน้มในการแต่งงานช้าลง โดยในปี พ.ศ. 2543 พบว่า ผู้หญิงแต่งงานครั้งแรกเมื่ออายุเฉลี่ยประมาณ 24.1 ปี ส่วนผู้ชายมีอายุประมาณ 27.2 ปี ขณะที่ปี พ.ศ. 2533 ผู้หญิงแต่งงานครั้งแรกเมื่ออายุ 23.5 ปี และผู้ชายอายุ 25.9 ปี

2) **วุฒิภาวะทางอารมณ์** ช่วงที่หญิงและชายเข้าสู่วัยผู้ใหญ่จะสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้นมีความหนักแน่นมั่นคงทางจิตใจมากกว่าวัยรุ่น แม้ว่าวุฒิภาวะทางอารมณ์ยังไม่สมบูรณ์นักเนื่องจากขาดประสบการณ์ในชีวิต แต่เมื่อทั้งหญิงและชายตกลงใจเริ่มต้นชีวิตครอบครัว ทั้งสองฝ่ายควรเตรียมตัวให้พร้อมทางด้านอารมณ์ เพราะการดำเนินชีวิตในครอบครัว หากทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง หรือไม่สามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ต่างๆ อาจทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้ในครอบครัว สำหรับวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่คู่สมรสพึงแสดงออก เมื่อเกิดอารมณ์หรือความรู้สึกต่างๆ ขึ้นในครอบครัว ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางวุฒิภาวะทางอารมณ์

อารมณ์-ความรู้สึก	ผู้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์	ผู้ไร้วุฒิภาวะทางอารมณ์
เหน้อย	-เดินสายกลางและรู้จักพักผ่อน	-ยอมแพ้ ท้อแท้
ชื่นบาน ดีใจ	-ควบคุมมิให้เลยเถิด	-ดีใจอย่างไม่สะกดกั้น
เจ็บปวด	-ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต -แสวงหาทางให้พ้นความเจ็บปวด	-ไม่อดทน
รัก	-รู้จักให้และรับความรักอย่างพินิจ พิจารณา	-ต้องการได้รับความรักจากคนอื่น แต่ไม่เต็มใจให้ใคร
มั่นใจในตนเอง	-ตระหนักถึงความสามารถและ ข้อบกพร่องของตนเอง	-หลงตัว -ดูถูกความสามารถของผู้อื่น
โกรธ	-รู้ตัว รู้ระดับอารมณ์ และแสดงออก พอเหมาะแก่สถานการณ์	-หน้ามืด หุนหัน เจ็บเมຍ คำว่า ให้ร้าย
ผิดหวัง หดหู่ เศร้าสร้อย	-ตระหนักว่าชีวิตย่อมมีขึ้นมีลง	-ตำหนิบุคคลและสิ่งแวดล้อม -ซึมเซา
อคติ	-สำรวจหาเหตุ -วิพากษ์วิจารณ์และวิเคราะห์ตนเอง -ระมัดระวังในการแสดงออก	-แสดงความรู้สึก โดยไม่มีการสงวนไว้ หรือ โดยปราศจากความเห็นใจ
ความรู้สึกทางเพศ	-ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา -ควบคุมความรู้สึกทางเพศและ แสดงออกในกาลเทศะที่เหมาะสม	-รู้สึกมากเกินไปกับอารมณ์ทางเพศ -ไม่รู้จักยับยั้งและควบคุมความ รู้สึกทางเพศ
กลัว	-รู้จักกลัวในสิ่งที่สมควรกลัว -หาสาเหตุแห่งความกลัว	-กลัวโดยไร้เหตุผล

3) สุขภาพ โดยปกติ หญิงและชายควรได้รับการตรวจสุขภาพร่างกายก่อนแต่งงาน เพื่อค้นหาโรคที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม ทั้งนี้ เพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงมิให้ลูกที่เกิดมาได้รับการถ่ายทอดโรคที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและชีวิต เช่น โรคทาลัสซีเมีย โรคเบาหวาน โรคฮีโมฟีเลีย (เลือดหยุดยาก) โรคกล้ามเนื้อลีบ รวมทั้งกรณีที่ฝ่ายหญิงมีโรคประจำตัวซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการตั้งครรภ์ เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคไต โรคเอสแอลอี (ภูมิแพ้) นอกจากนี้ ปัจจุบันมีโรคเอดส์ที่ก่อให้เกิดปัญหากับครอบครัวและสังคมมากที่สุด เพราะเป็นโรคติดต่อได้ทางเพศสัมพันธ์ และมีผลให้ผู้ได้รับเชื้อเอชไอวี ไม่ว่าเพศชาย หญิง เด็ก หรือผู้ใหญ่เสียชีวิตในที่สุด ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีวิธีรักษาให้หายขาดได้

4) *การศึกษา* โดยทั่วไปหญิงและชายควรมีพื้นฐานทางการศึกษาที่ไม่แตกต่างกันมาก เพื่อให้ปรึกษาหารือ ให้ข้อคิดเห็นซึ่งกันและกันได้ เนื่องจากมีกระบวนการคิดที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งส่วนใหญ่มักพบว่าฝ่ายชายมีการศึกษาสูงกว่าฝ่ายหญิง เนื่องจากค่านิยมของสังคมมองว่าฝ่ายชายเป็นผู้นำครอบครัว แต่ในปัจจุบันการศึกษาถือเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับคนทุกคน และผู้หญิงมีโอกาสศึกษาเท่าเทียมกับผู้ชาย หลายครอบครัวจึงยอมรับได้ถ้าผู้หญิงจะมีการศึกษาสูงกว่าผู้ชายบ้างโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาด้วยกัน แม้ว่า ระดับการศึกษาของหญิงและชายจะมีความสำคัญต่อชีวิตครอบครัว เพราะเป็นโอกาสที่ทำให้ทั้งคู่มีอาชีพที่นำไปสู่ความมั่นคงได้ แต่การศึกษาก็ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเพียงประการเดียวที่ทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุขและราบรื่นตลอดไป เพราะบางคนมีโอกาสเรียนในระบบไม่มากนัก แต่เป็นคนที่มีเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ มนุษยสัมพันธ์ ก็อาจเป็นผู้ที่มีความสุขในชีวิตครอบครัวมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงได้ นอกจากนี้ บางครอบครัวความแตกต่างในระดับการศึกษาก็ไม่ใช่อุปสรรคในชีวิตครอบครัว ถ้าทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักบทบาทของแต่ละฝ่าย และรู้จักให้เกียรติกัน

5) *สถานภาพทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ* หญิงชายที่เริ่มต้นชีวิตครอบครัว ควรมีความมั่นคงในอาชีพการงานระดับหนึ่ง ซึ่งหมายถึงทั้งสองฝ่ายมีรายได้เพื่อช่วยกันสร้างครอบครัวใหม่ขึ้นมา โดยไม่ต้องรบกวนพ่อแม่ญาติพี่น้องในครอบครัวตน เพราะครอบครัวจะมีความสุขได้ต้องมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังเห็นได้จากหนังสือพิมพ์ที่ผ่านมา เมื่อประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจทำให้หลายครอบครัวต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจไปด้วย เช่น สามีหรือภรรยาถูกออกจากการงาน ทรัพย์สินถูกสถาบันการเงินยึด ลูกต้องย้ายโรงเรียน ไม่มีเงินรักษาตัวจากโรคร้ายไข้เจ็บ และที่รุนแรงที่สุดคือการฆ่าตัวตายของบุคคลในครอบครัว ดังนั้น นอกเหนือจากการมีอาชีพการงานแล้วทั้งหญิงและชายต้องมีการออมเงินไว้เพื่อใช้ในการสร้างครอบครัวร่วมกันและในการดำเนินชีวิตในอนาคต รวมทั้งในยามที่ครอบครัวประสบกับภาวะฉุกเฉินทางการเงินจะได้สามารถประคองชีวิตครอบครัวไว้ได้

2.1.4 ปัญหาด้านครอบครัว

ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความซับซ้อนและเป็นไปอย่างรวดเร็ว สังคมชนบทมีแนวโน้มเป็นสังคมเมืองมากขึ้น รูปแบบครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ขนาดของครอบครัวเริ่มเล็กลง ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ระบบเครือญาติที่มีความผูกพันใกล้ชิด มีความเกื้อกูล เอื้ออาทรต่อกันกลับอ่อนแอลง ซึ่งมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกครอบครัวทั้งทางลบและทางบวก อันก่อให้เกิดปัญหาด้านครอบครัวตามมา ดังนี้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547 : 10-14)

1) **ปัญหาเศรษฐกิจ** สมาชิกในครอบครัวมุ่งทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจนี้มีแนวโน้มที่ครอบครัวปล่อยให้เด็กอยู่กันตามลำพังมากขึ้น เนื่องจากบิดามารดาต้องไปหางานทำ ซึ่งมีผลทำให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ในการดูแลอบรมเด็กและเยาวชนในครอบครัวได้ดี

2) **ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความผูกพัน และความเกื้อกูลกันในครอบครัว เริ่มห่างเหิน** อันเนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจบังคับให้สมาชิกในครอบครัวต่างต้องพึ่งตนเองมากขึ้น ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันในครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความผูกพันกันน้อยลง ความห่วยใยอาหาร เสื้อผ้า อดทน และพึ่งพาต่อกันลดน้อยลง ขาดความเข้าใจระหว่าง กลุ่มสมรส พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง หรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว

3) **การสมรสน้อยลงและการหย่าร้างเพิ่มขึ้น** การจดทะเบียนสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายลดลงในขณะที่อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากทั้งหญิงและชายมีความอดทนต่อกันน้อยลง ซึ่งมาจากความเครียดในชีวิตประจำวัน เห็นความสำคัญของวัตถุมากกว่าจิตใจ

4) **เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง** เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมเมือง ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น จำนวนผู้ถูกทอดทิ้งไม่มีแนวโน้มจะลดลง ลักษณะการทอดทิ้งกระทำทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา เช่น ปล่อยให้ผู้อื่นดูแลเด็ก ปล่อยให้เด็กตามลำพังให้ดูแลตนเอง สังคมตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุค่อนข้างน้อย ผู้สูงอายุในชนบทจำนวนมากถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังหรือต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกหลาน เพราะพ่อแม่ต้องออกไปประกอบอาชีพหารายได้

5) **พฤติกรรมไม่เหมาะสมของวัยรุ่น** สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงของวัยรุ่นมีปรากฏให้เห็นอย่างหลากหลาย เช่น พฤติกรรมความรุนแรง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันเหมาะสม ตั้งครรภ์นอกสมรสและการทำแท้ง พฤติกรรมการเสพติด การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ และใช้โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

6) **ความรุนแรงในครอบครัว** สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น ผู้หญิงและเด็กจำนวนมากถูกกระทำรุนแรงซ้ำซากและเป็นเวลานาน ข้อมูลจากมูลนิธิคุ้มครองเด็กจากการช่วยเหลือเด็กตลอดปี 2545 พบว่ามีเด็กถูกล่วงเกินทางเพศจำนวน 231 คน โดยที่ผู้กระทำเป็นคนในครอบครัวถึงร้อยละ 60.69 ในจำนวนนี้มีบิดาแท้ๆ ที่ข่มขืนบุตรของตนเองถึง 56 คน (ร้อยละ 24.24) และเป็นบิดาเลี้ยงหรือญาติ 38 คน (ร้อยละ 16.45)

7) **ยาเสพติด** จากรายงานผลโครงการประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทยทำการสำรวจใน 40 จังหวัด พบว่า จำนวนประชากรทั่วประเทศที่เคยใช้สารเสพติดชนิดใดชนิดหนึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 7,312,200 คน หรือร้อยละ 16.4 ของประชากรที่มีอายุระหว่าง 12-65 ปี และข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พบว่า

มีเยาวชน 18-25 ปีที่สมัครใจเข้าร่วมบำบัดรักษาจากการใช้สารเสพติด ในปี 2544 จำนวน 17,444 คน โดยสารเสพติดที่ใช้ 5 อันดับแรก คือ ยาบ้า เฮโรอีน สารระเหย กัญชา และฝิ่น

2.1.5 นโยบายด้านครอบครัว

สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ (อ้างใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 12-15 , 2545 : 146-149) กล่าวถึง พัฒนาการของนโยบายครอบครัวที่สำคัญ ได้แก่

2.1.5.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-2 (พ.ศ. 2505-2514) ที่มุ่งเน้นการขยายบริการและการสร้างโครงสร้างพื้นฐานในทุกด้าน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3-4 (พ.ศ. 2515-2524) ได้กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ด้านการวางแผนครอบครัวเพื่อลดอัตราการเพิ่มประชากร ซึ่งคาดหวังว่าจะช่วยให้สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น ประชาชนมีรายได้ มีงานทำ มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ และได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5-6 (พ.ศ. 2525-2534) เริ่มกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาสังคม และให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยกำหนดให้วันที่ 14 เมษายนของทุกปีเป็น “วันครอบครัว” และในช่วงปลายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ได้เกิดการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัว โดยให้สมาชิกในครอบครัวมีโอกาสได้พบปะและทำ กิจกรรมร่วมกันในเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้ปรากฏแนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวภายใต้โครงการเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันครอบครัวที่ว่าด้วย “แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม” โดยมีมาตรการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนให้ตระหนักและร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการจัดการปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการด้านครอบครัวขึ้นในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ในปี พ.ศ. 2535 โดยร่วมกับหน่วยงานราชการและเอกชนจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนปีครอบครัวสากล (ปี พ.ศ. 2537) นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเพื่อการส่งเสริมสิทธิสตรีและครอบครัว กำหนดนโยบายรณรงค์คุ้มครองครอบครัว จัดสวัสดิการต่างๆ เพื่อพัฒนาครอบครัว และศึกษาวิจัยด้านครอบครัวมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นแผนที่มีความชัดเจนในการพัฒนาคนและสังคม กำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และได้ระบุคุณลักษณะครอบครัวไทยที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เป็นทิศทางเดียวกัน โดยเน้นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ปรับปรุงประสิทธิภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม พัฒนา

จิตใจและคุณธรรม รวมทั้งคาดหวังให้ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตแก่เด็ก เยาวชน จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ยังคงยึดแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวมที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง โดยยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมุ่งพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและเรียนรู้ และสังคมमानन्तिและเอื้ออาทรต่อกัน โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ได้แก่

1. การส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการดูแล และพัฒนาสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะการพัฒนาเด็กปฐมวัย การดูแลผู้สูงอายุ การจัดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

2. การปรับปรุงรูปแบบและแนวทางการดำเนินงานโครงการคุ้มครองกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ โดยเน้นบทบาทครอบครัวและชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน

2.1.5.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชน ชาย หญิง การเสริมสร้างและพัฒนาครอบครัว รวมทั้งคุณภาพชีวิตที่ดีปรากฏอยู่ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และหมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

หมวด 5 นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

2.1.5.3 นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547-2556 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าว จึงได้มีการประกาศใช้อย่าง

เป็นทางการในเดือนมิถุนายน 2547 ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547 : 25-32)

1. ยุทธศาสตร์หลักการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวแบบองค์รวม ประกอบด้วย การเรียนรู้เพื่อพัฒนาครอบครัว การสร้างสุขภาพของครอบครัว และการพัฒนาเศรษฐกิจของครอบครัวเพื่อความมั่นคง
2. ยุทธศาสตร์หลักการสร้างหลักประกันคุ้มครองทางสังคมของครอบครัว ประกอบด้วย การพัฒนาการบังคับใช้กฎหมาย กฎ และระเบียบข้อบังคับ การลดปัจจัยเสี่ยงด้านครอบครัว การช่วยเหลือและแก้ไขครอบครัวที่มีปัญหา และการป้องกันและขจัดความรุนแรงในครอบครัว
3. ยุทธศาสตร์หลักการสร้างระบบกลไกบริหารจัดการให้เกื้อหนุนความเข้มแข็งของครอบครัว ประกอบด้วย การส่งเสริมสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาครอบครัว การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนา ครอบครัว การบริหารจัดการด้านครอบครัว และการศึกษาวิจัยพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาครอบครัว
4. ยุทธศาสตร์หลักการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายทางสังคมเพื่อพัฒนาครอบครัว ประกอบด้วย การสร้างครอบครัวเป็นสุข ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีคุณภาพ

2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด

รูปแบบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งได้มีการปรับปรุงแก้ไขและวิวัฒนาการมาตามลำดับ ตั้งแต่จัดให้มีสภาจังหวัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2476 ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ต่อมาได้มีการปรับปรุงบทบาทของสภาจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองยิ่งขึ้นในปี พ.ศ. 2498 อันมีผลให้เกิด “องค์การบริหารส่วนจังหวัด” ขึ้นตามกฎหมาย และได้มีการประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน จนถึงปัจจุบันพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 กำหนดให้มีหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง เรียกว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีอยู่ในทุกจังหวัดๆ ละ 1 แห่ง มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีพื้นที่รับผิดชอบทั่วจังหวัด โดยทับซ้อนกับพื้นที่ของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอื่น คือ เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนั้น (<http://www.tambol.com/county/data3.asp>)

อบจ. แต่ละจังหวัดมีงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นแห่งละไม่ต่ำกว่า 100-400 ล้านบาท ขณะที่ อบต. บางแห่งมีงบประมาณไม่ถึง 5 ล้านบาท อบจ. จึงตั้งขึ้นเพื่อบริการสาธารณประโยชน์

ในเขตจังหวัด และช่วยพัฒนางานของเทศบาล สุขาภิบาล และ อบต. โดยประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อไม่ให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน โดยหน้าที่ที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (www.matichon.co.th/election/elec47/Column.php?news=3) มีดังนี้

(1) จัดสร้างระบบสาธารณูปโภคที่เทศบาล และ อบต. ทำไม่ได้ เพราะขาดงบประมาณ เช่น สร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย

(2) จัดทำโครงการเกี่ยวข้องกับเทศบาล และ อบต. เช่น ก่อสร้างถนนสายหลัก

(3) การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย เช่น จัดรถบรรทุกน้ำช่วยเหลือพื้นที่แห้งแล้ง

(4) การใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์ท้องถิ่น เช่น จัดให้มีสถานที่พักผ่อน สวนสาธารณะ

(5) การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจารีตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

โครงสร้างองค์การบริหารส่วนจังหวัดตาม พ.ร.บ. องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ประกอบด้วย โครงสร้างที่สำคัญ (www.thailocaladmin.go.th/DLA_DOC/download/obj.doc) ตามแผนภูมิที่ 2 ดังนี้

1. สภาพองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด มีประธานสภา 1 คน และรองประธานสภา 2 คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี สำหรับจำนวนสมาชิกสภา อบจ. ให้ถือเกณฑ์ตามจำนวนราษฎรแต่ละจังหวัดตามหลักฐานทะเบียนราษฎรที่ประกาศในที่สุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง ดังนี้

- จังหวัดที่มีราษฎรไม่เกิน 500,000 คน มีสมาชิกสภาจังหวัดได้ 24 คน

- จังหวัดที่มีราษฎรเกินกว่า 500,000 คน แต่ไม่เกิน 1,000,000 คน มีสมาชิกได้ 30 คน

- จังหวัดที่มีราษฎรเกินกว่า 1,000,000 คน แต่ไม่เกิน 1,500,000 คน มีสมาชิกได้ 36 คน

- จังหวัดที่มีราษฎรเกินกว่า 1,500,000 คน แต่ไม่เกิน 2,000,000 คน มีสมาชิกได้ 42 คน

- จังหวัดที่มีราษฎรเกิน 2,000,000 คนขึ้นไป มีสมาชิกได้ 48 คน

2. นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด สภาพองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายก อบจ. มีอำนาจแต่งตั้งรองนายก อบจ. ตามกฎหมายกำหนด สำหรับรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้มาจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังนี้

- ในกรณีมีสมาชิก 48 คน ให้มีรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ 4 คน

- ในกรณีมีสมาชิก 36-42 คน ให้มีรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ 3 คน

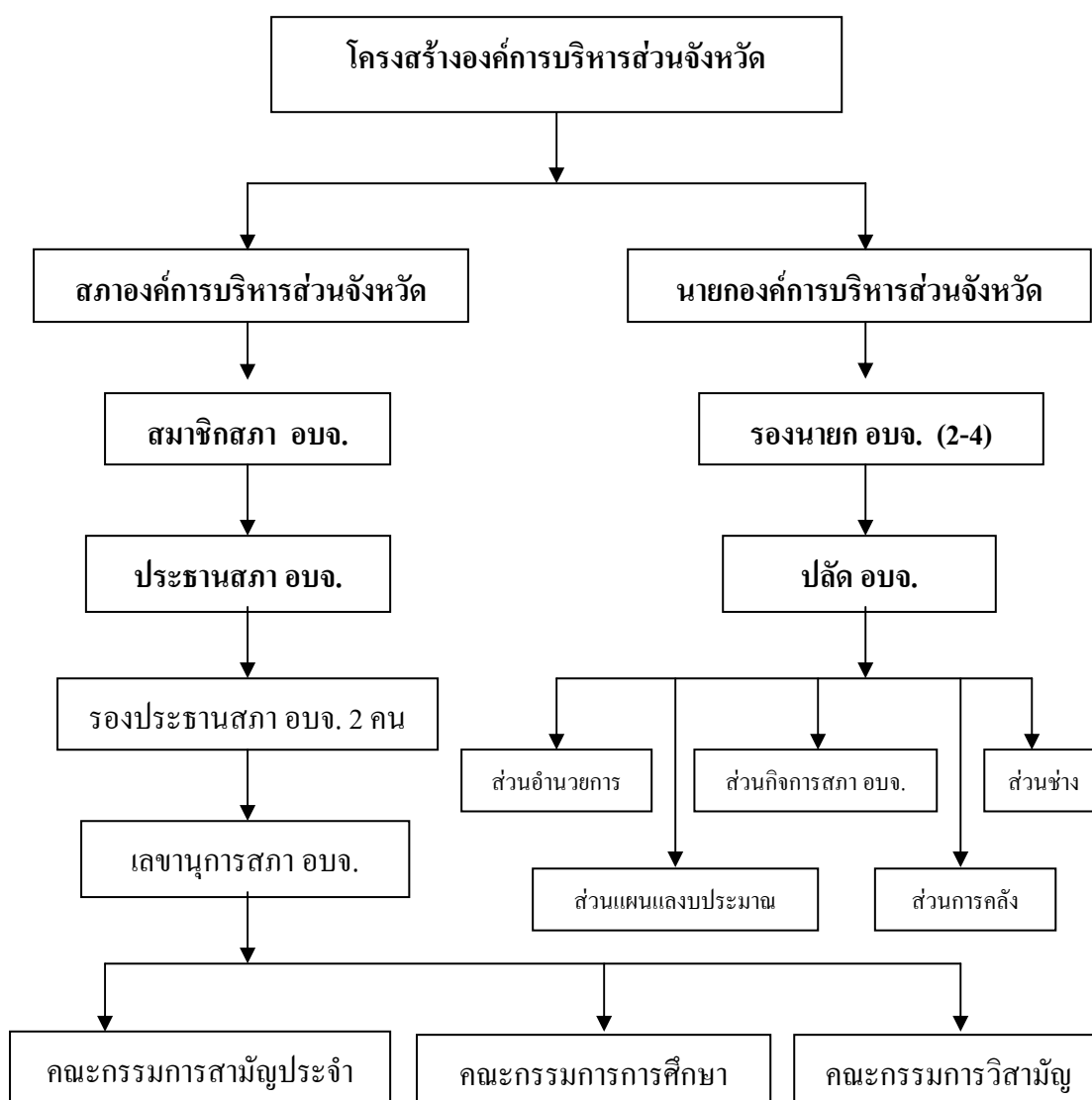
- ในกรณีมีสมาชิก 24-30 คน ให้มีรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ 2 คน

3. **ข้าราชการส่วนจังหวัด** สำหรับเจ้าหน้าที่อื่นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น ได้แก่ ข้าราชการส่วนจังหวัด ซึ่งรับเงินเดือนจากงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา และมีรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด กับปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชารองจากนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

การบริหารงานจะแบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ ได้แก่ ส่วนอำนวยการดูแลกิจการทั่วไปของ อบจ. ส่วนแผนและงบประมาณ รับผิดชอบเรื่องแผนและงบประมาณของ อบจ. ส่วนโยธา รับผิดชอบทางด้านงานช่างและการก่อสร้างโครงการสาธารณูปโภค ส่วนการคลังดูแลด้านการเงิน การคลังและการเบิกจ่ายเงิน ส่วนกิจการสภา อบจ. รับผิดชอบงานของสภา อบจ.

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างองค์การบริหารส่วนจังหวัด

(ตาม พ.ร.บ. องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540)

2.3 แนวทางการดำเนินโครงการครอบครัวผาสุก

2.3.1 ความเป็นมาของโครงการ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีสุขภาพแข็งแรง เป็นคนเก่ง คนดี มีระเบียบวินัย รู้หน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกทางสังคมทุกระดับ โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว องค์กรศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สื่อมวลชน และประชาชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพลังปัญญา ศีลธรรม และวัฒนธรรมของคนไทย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้เป็นแกนหลักของสังคมไทย ประกอบด้วยมาตรการที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว คือ การส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความ เข้มแข็งเป็นสถาบันหลักในการดูแลพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งได้มีการกำหนดนโยบายเสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่นและเข้มแข็ง เพื่อให้ครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และเป็นภูมิคุ้มกันจากปัญหาสังคมให้แก่สมาชิกทุกวัยในครอบครัว

การพัฒนาสถาบันครอบครัวให้ผาสุกได้นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการดำเนินการ ดังนั้น คณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ 6 (ฝ่ายสังคม) ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี ศาสตราจารย์ประจักษ์ เปี่ยมสมบูรณ์ เป็นประธานกรรมการ จึงเห็นชอบให้ดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก และมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ร่วมดำเนินการกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินโครงการ ในพื้นที่ 7 จังหวัดนำร่อง ได้แก่ ปราจีนบุรี กำแพงเพชร ขอนแก่น สุรินทร์ ราชบุรี ภูเก็ต และพิจิตร รวมทั้งได้มีการขยายผลโครงการไปยังทุกจังหวัด

2.3.2 วัตถุประสงค์ที่สำคัญของโครงการ

2.3.2.1 เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ตระหนักและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง โดยเน้นกระบวนการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

2.3.2.2 เพื่อเตรียมความพร้อมครอบครัวในด้านองค์ความรู้ การนำไปสู่ครอบครัวอย่างเป็นระบบ และประสานเครือข่ายเผยแพร่ความรู้ให้กับครอบครัวรวมถึงชุมชน

2.3.2.3 เพื่อให้ครอบครัวสามารถดูแล ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัวทุกเพศทุกวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.3 กลุ่มเป้าหมาย

คู่สมรส ประชาชน และเยาวชน

2.3.4 ขอบเขตเนื้อหา/กิจกรรม

2.3.4.1 ภาควิชาการ ประกอบด้วย 5 หมวดหลัก ได้แก่

หมวดที่ 1 สุขภาพอนามัย ได้แก่ ความแตกต่างระหว่างชาย-หญิง การตรวจสุขภาพร่างกายก่อนแต่งงานและมีบุตร โรคที่สามารถป้องกันด้วยวัคซีน และการวางแผนครอบครัวเพื่อความพร้อมในการมีบุตร

หมวดที่ 2 บทบาทหน้าที่บิดามารดา สามีภรรยา และการสร้างสายใยรักในครอบครัว ได้แก่ บทบาทของบิดามารดา บทบาทสามีภรรยา สร้างสุขในชีวิตคู่ได้อย่างไร เมื่อสิ้นกระทบพื้นจะแก้ไขอย่างไร และวิธีการสื่อสารเพื่อป้องกันปัญหาไม่ให้นานปลาย

หมวดที่ 3 การเตรียมความพร้อมในชีวิตคู่ ได้แก่ แนวทางการเลือกคู่ครอง เรื่องที่ควรพูดคุยก่อนแต่งงาน (บ้าน เงิน ลูก งานบ้าน ฯลฯ) และการเตรียมรับกับการเปลี่ยนแปลงหลังแต่งงาน

หมวดที่ 4 กฎหมายที่ควรรู้ ได้แก่ การหมั้น เงื่อนไขการสมรส ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา การหย่า บุตรนอกสมรส บุตรบุญธรรม และมรดก

หมวดที่ 5 ทักษะต่อชีวิตคู่ ธรรมชาติในชีวิตประจำวัน เศรษฐกิจครอบครัว ได้แก่ แนวทางการดำเนินชีวิตคู่ ธรรมชาติในการครองเรือน และวิธีการจัดระบบการใช้จ่ายเงินในครอบครัว

2.3.4.2 ภารกิจกิจกรรมและการให้บริการระหว่างฝึกอบรม ประกอบด้วย

(1) กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ กิจกรรมรู้เขารู้เรา กิจกรรมพ่อแม่มีอาชีพ และกิจกรรมสัมพันธ์ของคู่สมรส

(2) การให้บริการ ประกอบด้วย การตรวจสุขภาพของผู้เข้าอบรม และการจดทะเบียนสมรส

2.3.5 ระยะเวลา

ระยะเวลาในการจัด 1 วัน

2.3.6 สถานที่

ใช้สถานที่ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงบรรยากาศ และควรมีพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น หอประชุม และศาลาประชาคมจังหวัด เป็นต้น

2.3.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

2.3.7.1 ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในการใช้ชีวิตคู่ การเตรียมความพร้อมก่อนแต่งงาน/ก่อนมีบุตร พึ่งพาตนเองได้ และใช้ชีวิตคู่อย่างมีความสุข

2.3.7.2 เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือชมรม เพื่อร่วมกันพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง

2.3.7.3 ปัญหาสังคมด้านต่างๆ ลดลง

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการฝึกอบรม

2.4.1 ความหมายของการประเมินผล

ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2540) ได้สรุปว่า การประเมินผล คือ การเก็บข้อมูลวิเคราะห์ความหมาย ข้อเท็จจริงของโครงการอย่างมีระบบ เพื่อการตัดสินใจอย่างมีคุณค่าของโครงการ และการปรับปรุงเพิ่มคุณค่าของโครงการ และการปรับปรุงเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้น

วิจิตร อวาทกุล (2537) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นการเปรียบเทียบผลของการกระทำกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือเกณฑ์มาตรฐาน โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ และวินิจฉัยเพื่อหาข้อสรุปสำหรับการประกอบการตัดสินใจที่ดี ข้อเสีย และข้อควรปรับปรุงของผลที่เกิดขึ้น

อนงค์ แก้วเชิด (2535) ได้สรุปว่า การประเมินเป็นกระบวนการในการวัดค่าของการจัดกิจกรรมหนึ่งๆ ที่ทำอย่างมีขั้นตอน ความมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ ซึ่งจะต้องหาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล หาความหมาย และเสนอผล โดยเปรียบเทียบผลที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้มีอำนาจใช้ในการตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นๆ ต่อไป

ศิริชัย กาญจนวสี (2536) ได้กล่าวถึง ความหมายของการประเมินผลจากนักประเมินผลหลายๆ ท่าน ดังนี้

Alkin กล่าวว่า การประเมิน เป็นกระบวนการของการทำให้เกิดความมั่นใจในการตัดสินใจด้วยการคัดเลือกข้อมูลที่เหมาะสม รวบรวม และวิเคราะห์เพื่อจัดทำรายงานสรุปสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

Stufflebeam และคณะ ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นการระบุปัญหา การจัดหา และการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือก วิธีการดำเนินงานที่เหมาะสม

ส่วน Tyler ให้แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินว่า เป็นกระบวนการตรวจสอบผลที่ได้รับจากการดำเนินงานกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (Objectives-oriented)

2.4.2 ประเภทของการประเมินผล

นักวิชาการหลายท่านได้แบ่งประเภทของการประเมินผล ดังต่อไปนี้

ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์ (2540) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยให้ทราบว่าการดำเนินงานตามโครงการได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ เพียงใด ซึ่งอาจแบ่งออกได้ 2 ประเภท ได้แก่

1) การประเมินผลโครงการแบบ *Summative Evaluation* คือ การประเมินผลขั้นสุดท้ายของโครงการนั้นๆ เพื่อจะได้ทราบว่าสำเร็จหรือไม่สำเร็จ ซึ่งการประเมินแบบนี้ประโยชน์ที่จะนำมาปรับปรุงโครงการนั้นมีน้อยมาก เพราะเป็นเพียงแต่การแสดงผลงานของหน่วยงาน หรือเป็นการส่งเสริมขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานมากกว่าที่จะได้รับประโยชน์จากการประเมิน

2) การประเมินผลโครงการแบบ *Formative Evaluation* คือ การประเมินผลในทุกขั้นตอนของโครงการ ซึ่งต้องทำตั้งแต่ก่อนดำเนินโครงการ โดยแบ่งวัตถุประสงค์ใหญ่ของโครงการออกเป็นตอนๆ และประเมินผลดูว่า โครงการที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในตอนนั้นหรือไม่ การประเมินผลแบบนี้จึงเป็นการทำให้รู้ถึงการดำเนินงานของโครงการว่า โครงการสำเร็จมากน้อยแค่ไหนในแต่ละขั้นตอน หากประเมินออกมาแล้วว่ามีปัญหาและอุปสรรคก็สามารถเสนอผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติให้แก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวได้ทันที

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2542) ได้รวบรวมประเภทการประเมินผลจากนักวิชาการหลายๆ ท่าน ดังต่อไปนี้

Stufflebeam DL เสนอการประเมินผลแบบ CIPP (Context-Input-Process-Product Model) โดยมีรายละเอียด คือ

1) การประเมินสถานะแวดล้อม (*Context Evaluation*) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผลเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (*Input Evaluation*) เป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถของหน่วยงานที่ดำเนินโครงการ ยุทธวิธีที่ใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และการได้รับความช่วยเหลือจากที่ต่างๆ ที่จะทำให้โครงการดำเนินไปได้

3) การประเมินกระบวนการ (*Process Evaluation*) โดยมีวัตถุประสงค์ของการประเมิน คือ

- เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ
- เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผน
- เพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติงานต่างๆ ที่เกิดขึ้น

4) การประเมินผลผลิต (*Product Evaluation*) มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงขยายงานหรือล้มเลิกงาน

France LM และคณะ จัดกลุ่มการประเมินผลออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) การประเมินปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ดำเนินโครงการ คือ กำลังคน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ และกำลังเงิน
- 2) การประเมินผลผลิต (Outputs) ได้แก่ บริการต่างๆ ที่จัดขึ้นในโครงการโดยประเมินเกี่ยวกับการใช้บริการ คุณภาพบริการ การเข้าถึงบริการ ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดบริการ การเยี่ยมบ้าน
- 3) การประเมินผลลัพธ์ (Effects) ได้แก่ ความรู้ ทักษะ การปฏิบัติของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งรวมถึงความครอบคลุมของบริการ (Coverage)
- 4) การประเมินผลกระทบ (Impacts) ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสถานะสุขภาพทั่วไป อนามัยการเจริญพันธุ์ เป็นต้น

2.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการฝึกอบรม

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทฤษฎีข้างต้น วิจิตร อวระกุล (2537) ได้ให้ความหมายการประเมินผลการฝึกอบรมว่า เป็นกระบวนการติดตามสังเกตเพื่อปรับปรุง ช่อมเสริม และแก้ไข ให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการฝึกอบรมยิ่งขึ้น โดยแบ่งการประเมินผลการฝึกอบรมออกเป็น 3 ระยะ ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

- 1) การประเมินผลก่อนการฝึกอบรม เป็นการประเมินสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมว่ามีความเหมาะสมเป็นที่พอใจหรือไม่
- 2) การประเมินผลระหว่างการฝึกอบรม เป็นการประเมินผลเพื่อต้องการทราบถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ความเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ข้อบกพร่องของผู้เข้ารับการอบรมและหาทางช่วยเหลือในการเรียนรู้ หาแนวทางในการปรับปรุงการจัดฝึกอบรมในครั้งต่อไป และปรับปรุงวิธีการสอน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และข้อบกพร่องต่างๆ ให้ดีขึ้น
- 3) การประเมินผลภายหลังการฝึกอบรม เป็นการประเมินผลภายหลังโครงการฝึกอบรมสิ้นสุดลง โดยประเมินรวมยอดเพื่อวัดการเรียนรู้ ความคิด ทักษะ ความสนใจ และความตระหนักในคุณค่าความรู้สึกรู้สึกในเรื่องต่างๆ

ตารางที่ 2 ตารางกระบวนการประเมินผลการฝึกอบรม

หัวข้อ กิจกรรม	กระบวนการประเมินผลการฝึกอบรม		
	ก่อนการอบรม	ระหว่างการอบรม	หลังการอบรม
สถานภาพ การฝึกอบรม	-อาคารสถานที่ -สภาพแวดล้อม -อุปกรณ์ต่างๆ -สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ -ระยะเวลาการฝึกอบรม -ความสนใจ/ทัศนคติ/ความคาดหวัง -เจ้าหน้าที่จัดฝึกอบรม	-บรรยากาศทางกายภาพภายในห้องอบรม -ความเหมาะสมของสถานที่ -ความพร้อมของอุปกรณ์และเจ้าหน้าที่ -ความเหมาะสมของช่วงเวลาในการจัดกิจกรรม -การสอนหรือบรรยายของวิทยากร -ความสะดวกของสิ่งของประกอบการฝึกอบรม -การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ	-อาคารสถานที่ -สภาพแวดล้อม -อุปกรณ์ต่างๆ -ระยะเวลาการฝึกอบรม -ระยะเวลาของแต่ละวิชา -บรรยากาศ/ความเหมาะสมเป็นไปตามที่คาดไว้หรือไม่ -สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ -ความสนใจ/ทัศนคติ/ความคาดหวัง และทัศนคติท่าทีความรู้สึก พฤติกรรมที่แสดงออก
วิทยากร	-จำนวนวิทยากร -คุณวุฒิ ความรู้ ทักษะความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ -ประสบการณ์ -วิธีการสอน (บรรยาย) -การเตรียมการสอนและการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน	-ความรู้ความสามารถในการฝึกอบรม -ความเหมาะสมในหัวข้อ -เนื้อหาวิชาและเทคนิคการสอน -การตั้งใจ มีมนุษยสัมพันธ์และจริยธรรม -ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	-ความพอเพียงของวิทยากร -คุณวุฒิ ความรู้ความสามารถประสบการณ์ -ความรอบรู้ ความทันสมัย -ข้อบกพร่องในการสอน -การฝึกปฏิบัติ -ความยากง่ายของการสอน -เทคนิคการสอน วิธีการ -อุปกรณ์การสอน
ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	-การคัดเลือก/แบ่งกลุ่ม -ความต้องการฝึกอบรม -พื้นฐานความรู้ คุณวุฒิ วัย เพศ ทัศนคติ -ความสนใจ -ความพร้อม/ความกระตือรือร้นที่จะเข้ารับการอบรม -ความสามารถในการเรียนรู้ -การนำไปใช้	-ความสนใจในการฝึกอบรม -พฤติกรรมที่แสดงออก -ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนานขณะฝึกอบรม -ความร่วมมือกับวิทยากรหรือมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม -การเกิดแนวคิดใหม่ๆ หรือความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมให้เข้ากับบรรยากาศในการฝึกอบรม	-ทัศนคติ ความสนใจ ความพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างกัน -ระดับความกระตือรือร้น/สนใจในการฝึกอบรม -การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร -ระดับการเพิ่มขึ้นของความรู้ความสามารถ -การตอบสนอง/ปฏิกิริยาระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการ

	-ความสามารถพิเศษ -ความแตกต่างระหว่าง ผู้เข้ารับการฝึกอบรม		ฝึกอบรม -ความสามารถในการอธิบาย หลักการทฤษฎีและการปฏิบัติ เกี่ยวกับเรื่องการสอน -ความสนใจในการค้นคว้า ซักถามตอบปัญหา
หลักสูตร	-วัตถุประสงค์ของวิชา -วัตถุประสงค์เชิง พฤติกรรมที่คาดหวัง ว่าจะเปลี่ยนแปลง -แนวทางการสร้าง หลักสูตรภาคปฏิบัติ -อุปกรณ์/เอกสาร ประกอบการสอน -รายละเอียดของ เนื้อหาวิชาการ นำไปใช้ประโยชน์	-ความเหมาะสมกับผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม และวัตถุประสงค์ การฝึกอบรม -ความมากน้อยของเนื้อหาวิชา และช่วงเวลาจัด -ความง่ายของเนื้อหาวิชา กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม -ความเหมาะสมของเอกสาร ประกอบ	-ความเหมาะสมของหลักสูตร -การปรับปรุงหลักสูตร -ระดับความบรรลุวัตถุประสงค์ ของผู้เรียนผู้สอน -การตอบสนองต่อความคาดหวัง ของหลักสูตรในแง่ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม -ความง่ายของเนื้อหาวิชา -ความสามารถในการประยุกต์ และนำความรู้ไปใช้
สิ่งอำนวยความสะดวก ในการ ฝึกอบรม	-การสนับสนุนจาก ผู้บริหารและฝ่ายอื่นๆ -การจัดสรรงบประมาณ เครื่องมือและสิ่ง อำนวยความสะดวก	-ความเหมาะสมของห้องอบรม ในแง่ของขนาด -บรรยากาศ -อุปกรณ์อำนวยความสะดวก -การอำนวยความสะดวกอื่นๆ	-ความพอเพียงของงบประมาณ -มาตรฐานของอุปกรณ์/เครื่องมือ เครื่องใช้ -การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก จากฝ่ายต่างๆ -สภาพแวดล้อม -อาคารสถานที่

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

จริยวัตร คมพยัคฆ์ และอรชร ณ ระนอง (2535) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของโครงสร้างครอบครัวกับพฤติกรรมสุขภาพ และแรงสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมสุขภาพ พบว่า โครงสร้างครอบครัวส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย พ่อแม่ลูก มีจำนวน 3-5 คน ครอบครัวมีบทบาทร่วมกันในเรื่องการหารายได้ จัดสรรค่าใช้จ่าย อบรมบุตร และแก้ปัญหา มีลักษณะการสื่อสารกันโดยตรง มีการตัดสินใจร่วมกันในเรื่องค่าใช้จ่าย การช่วยเหลือสังคม การศึกษาของบุตร การรักษาพยาบาล และการแก้ปัญหาเร่งด่วน แรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 61.3 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ พฤติกรรมสุขภาพ และสามารถทำนายพฤติกรรมสุขภาพได้ทุกด้าน พฤติกรรมสุขภาพส่วนใหญ่ อยู่ระดับปานกลาง ระบบค่านิยมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมสุขภาพทุกด้าน และ

สามารถร่วมทำนวยพุดิกรรณสุภพด้านการป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และพุดิกรรณสุภพโดยตรง ส่วนโครงสร้างทางบทพาทและระดับการศึกษาสามารถร่วมทำนวยพุดิกรรณสุภพด้านการป้องกันโรค สำหรับรายได้ครอบครัวยสามารถร่วมทำนวยพุดิกรรณสุภพโดยรวม และพุดิกรรณสุภพด้านการส่งเสริมสุภพ

ภัสสร ลิมนนท (2538) ได้รวบรวมข้อมูลระดับประเทศเกี่ยวกับสภาวะการณัภายในครอบครัวยไทยในปัจจุบันเสริมกับข้อมูลจากโครงการต่างๆ ในอดีต ศึกษาตัวกำหนดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนในความสัมพันธ์ของคนต่างรุ่นและต่างประเทศภายในครอบครัวย และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหลายด้านที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวย และสัทยภาพของครอบครัวย เพื่อประโยชน์ในการวางแผนและกำหนดนโยบายของหน่วยงานต่างๆ ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรภาระรับผิดชอบ และการตัดสินใจภายในครอบครัวย แสดงให้เห็นว่า การแบ่งภาระหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวยเกิดขึ้นตามสถานภาพ เพศ และอายุของบุคคล แต่ทั้งสามมีและภรรยายังมีส่วนร่วมกันในการตัดสินใจเกี่ยวกับความเป็นไปภายในครอบครัวยในเรื่องสำคัญหลายเรื่อง โดยไม่ปล่อยให้เป็นอำนาจเด็ดขาดของฝ่ายใดฝ่ายเดียว ครอบครัวยในเขตเมือง และเขตชนบท สมาชิกครอบครัวยชายหญิงมีการจัดสรรเวลาในแต่ละวันเพื่อทำกิจกรรมแตกต่างกัน รวมทั้งภาระกิจนอกร้านของสังคมเมืองได้แย่งเวลาของสมาชิกที่จะได้อยู่ร่วมกันไปมิใช่น้อย พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก พี่กับน้องทั้งที่อยู่ในบ้านเดียวกันหรืออยู่ต่างถิ่นยังคงความเหนียวแน่นพอควร โดยบุคคลเหล่านี้มีการรักษาระดับความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การขอคำปรึกษา มีการติดต่อสื่อสารเพื่อส่งข่าว การขอและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้านเงินทอง ข้าวของ

วิสา เบ็ญจะมโน (2539) ได้ศึกษาความคาดหวังต่อครอบครัวยที่พึงประสงค์ของเด็กเร่ร่อนและสภาพปัญหาสังคมของครอบครัวยของเด็กเร่ร่อนที่เกิดขึ้น พบว่า เด็กเร่ร่อนพึงพอใจครอบครัวยขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นครอบครัวยเดี่ยว สมาชิกครอบครัวยอยู่ด้วยกันพร้อมหน้า ทั้งยังคาดหวังระดับสูงว่าครอบครัวยทำหน้าที่บทพาทในด้านต่างๆ เช่น หาเลี้ยงครอบครัวยโดยบิดามารดา ประกอบอาชีพสุจริต หลีกเลี้ยงอบายมุข ส่งเสริมให้บุตรได้รับการศึกษา อบรมเลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตร สำหรับสัมพันธ์ภาพที่ดีของสมาชิกภายในครอบครัวย และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้งภายในครอบครัวยและที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เด็กเร่ร่อนก็คาดหวังในสิ่งเหล่านี้สูงมากกว่าความจริงที่เด็กเคยได้รับจากครอบครัวย ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนได้ว่า ครอบครัวยที่พึงประสงค์ของเด็กเร่ร่อนจำนวนนี้ควรเป็นเช่นไร สภาพปัญหาของครอบครัวยที่สำคัญที่สุด และส่งผลให้เด็กออกจากบ้านมาเป็นเด็กเร่ร่อน คือ ปัญหาความขัดแย้งทะเลาะวิวาทภายในครอบครัวย อันแสดงถึงสภาพความสัมพันธ์ภายในครอบครัวยที่ไม่ราบรื่น รองลงมาคือ ปัญหาความยากจน และปัญหาการแตกแยกหย่าร้าง ส่วนปัจจัยอื่นๆ คือ ปัจจัยด้านตัวเด็กที่ออกจากบ้าน เพราะรัก

สนุก รักความเป็นอิสระ ปักจ้ยด้านการศึกษา คือ ขาดค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษา ไม่เข้าใจ บทเรียน หรือมีเวลาเรียนไม่เพียงพอ และปักจ้ยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม คือ เด็กมีโอกาสที่จะหางานทำ และมีรายได้เป็นของตนเอง การติดยาเสพติด และสภาพความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของครอบครัว

ประทุมทิพย์ การสร้าง (2545) ได้ศึกษาคุณลักษณะคนดีในทัศนะของครอบครัวไทย (บิดาหรือมารดา) ในสังคมของเขตเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งได้จำกัวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ จำนวน 432 คน ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะที่ดีที่ครอบครัวไทย (บิดามารดา) เห็นความสำคัญ 5 อันดับแรก คือ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ มนุษยสัมพันธ์ ระเบียบวินัย มีความเมตตากรุณาและความกตัญญูทดแทน ส่วนครอบครัวไทย (บิดามารดา) มีทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะคนดีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในคุณลักษณะ ดังนี้ คือ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ ประหยัด และมีความเสียสละ

นัฏฐการต์ จิตติสงวน (2546) ได้ศึกษาปักจ้ยด้านปฏิบัติเพื่อการสร้างเสริมครอบครัวไทยให้เข้มแข็ง โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างครอบครัวไทยที่มีเฉพาะบิดามารดาและบุตรในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ครอบครัว พบว่า มืองค์ประกอบด้านการปฏิบัติที่สำคัญ 6 ด้าน คือ 1) การปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวเพื่อครอบครัว 2) การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ครอบครัว 3) การให้และแสดงความรักความผูกพันที่ดีต่อครอบครัว 4) การแบ่งเวลาเพื่อครอบครัวและใช้เวลาเพื่อการทำกิจกรรมร่วมกัน 5) การปฏิบัติที่ดีของสมาชิกในครอบครัวเมื่อครอบครัวต้องเผชิญปัญหาหรือวิกฤติการณ์และความเครียด 6) การมีปฏิบัติสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันภายในครอบครัวและต่อสังคมภายนอก

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลโครงการ

วัชนี หัตถพนม (2540) ได้ประเมินผลโครงการผลิตและเผยแพร่สื่อในการรณรงค์สุขภาพจิตครอบครัวของกรมสุขภาพจิต ในปีงบประมาณ 2538 โดยใช้การประเมินแบบ CIPP Model ซึ่งผลการศึกษา 1) ด้านต้นบริบท พบว่า แผนการผลิตสื่อในการรณรงค์สุขภาพจิตครอบครัวต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายกรมสุขภาพจิตมีผลกระทบให้การผลิตสื่อล่าช้า 2) ปักจ้ยนำเข้า พบว่า ผู้กำหนดเนื้อหาของสื่อเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมในการผลิตสื่อ แต่ไม่มีการทดสอบคุณลักษณะของสื่อว่ามีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ ก่อนผลิตใช้เวลาในการผลิตสื่อเฉลี่ย 123.67 วัน (S.D.65.21) 3) กระบวนการดำเนินงาน พบว่า มีการส่งสื่อเข้าสอน สื่อที่ส่งไปให้หน่วยงานในเขต 6 ร้อยละ 90.7 อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ดี แต่สื่อที่ได้รับไม่ทันวันที่ต้องการเผยแพร่ 4) ผลการดำเนินงาน พบว่า สื่อบางสื่อไม่เหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรม

ไทยและขัดแย้งกับโครงการสายสัมพันธ์แม่ลูก จากการสังเกตหน่วยงานสาธารณสุขในเขต 6 พบว่า มีการเผยแพร่สื่อเพียงร้อยละ 19.28 และจากการสนทนากลุ่ม พบว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขร้อยละ 74.51 และประชาชนทั่วไปร้อยละ 2.78 ที่เคยเห็นสื่อ ส่วนข้อเสนอแนะ คือ รูปแบบในการผลิตสื่อให้เหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรมไทย การเผยแพร่สื่อให้ครอบคลุมถึงมือประชาชน และตรงกับค่านิยมของประชาชนผู้รับสื่อ

ประสิทธิ์ ธีระพันธ์ และเพ็ญประภา ศิวโรจน์ (2545) ได้ประเมินผลการดำเนินงานโครงการเครือข่ายการจัดบริการทางสังคมสำหรับผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ และครอบครัว โดยเป็นการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณกับกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุขต่างๆ ผู้ติดเชื้อ และผู้ป่วยเอดส์ ในพื้นที่ 8 จังหวัดครอบคลุมทุกภูมิภาค ซึ่งผลการประเมินพบว่า การดำเนินงานของโครงการมี 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบพื้นฐานเครือข่ายสังคม มีศูนย์การให้บริการรักษาพยาบาลและให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องการใช้ชีวิตและขอรับความช่วยเหลือจากแหล่งต่างๆ และการช่วยเหลือสงเคราะห์เงินค่าใช้จ่ายและการประกอบอาชีพจากสำนักงานประชาสงเคราะห์ 2) รูปแบบก้าวหน้าเครือข่ายทางสังคม เป็นแนวคิดและการปฏิบัติที่เกิดขึ้นในบางพื้นที่ เช่น การจัดตั้งองค์กรณรงค์และกองทุนโรคเอดส์ เป็นต้น ผลงานโดยรวมถือว่าประสบความสำเร็จระดับหนึ่งที่ได้ให้บริการรักษาพยาบาลและสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยได้จำนวนหนึ่ง ได้รับรู้ บรรเทาปัญหา สร้างความพอใจให้ผู้ได้รับบริการพอสมควร และมีส่วนทำให้สังคมเข้าใจและยอมรับผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยมากยิ่งขึ้น ส่วนข้อจำกัดและอุปสรรคในการพัฒนาหลายประเด็น คือ คณะอนุกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ระดับจังหวัด ยังขาดการชี้แจงนโยบายกลยุทธ์ และกลวิธีเฉพาะพื้นที่ ขาดความสนใจและจริงจังของประธานหรือเลขานุการของคณะกรรมการ สคต. สสจ. และโรงพยาบาลต่างๆ จำกัดด้วยโครงสร้างและวิธีการทำงาน ขาดบุคลากรและข้อมูลข่าวสารที่เป็นระบบและมากเพียงพอ โดยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาเชิงนโยบาย ยุทธศาสตร์ โครงสร้างองค์กร และการบริหารจัดการ เช่น การปรับปรุงยุทธศาสตร์ชาติโรคเอดส์ให้เน้นโครงการทางสังคม การปรับปรุงการทำงานของคณะกรรมการเอดส์จังหวัด การปรับโครงสร้างโรงพยาบาลให้จัดทำโครงการทางสังคมที่มีการบูรณาการและเอกภาพ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถบุคลากรด้านการวิจัยและประเมินผล เพื่อเสริมแนวคิดและประสบการณ์ใหม่ เป็นต้น

อนงค์ แก้วเชิด (2545) ได้ประเมินผลการอบรมโครงการตรวจสอบและผลักดันแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่ลักลอบทำงาน และโครงการตรวจสอบการทำงานของคนต่างด้าวและสถานประกอบการ โดยประเมินผลแบบ Summative Evaluation คือ ประเมินผลขั้นสุดท้ายของโครงการ พบว่า ผลสำเร็จของการอบรมโครงการในด้านความรู้ความเข้าใจของนายจ้าง/เจ้าของ

สถานประกอบการเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และการประกันสุขภาพมีความรู้ความเข้าใจมาก มีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างนายจ้าง/เจ้าของสถานประกอบการด้วยกันเอง รวมทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกับวิทยากรในการซักถาม ทำให้ได้รับความรู้มากขึ้น นายจ้าง/เจ้าของสถานประกอบการมีความพึงพอใจต่อการอบรมมากที่สุดในเรื่องพิธีเปิด และการบรรยายพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว แต่พึงพอใจน้อยในเรื่องอาคารสถานที่/ระยะเวลาในการอบรม โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ จัดทำแผ่นพับเผยแพร่ให้เกิดความเข้าใจกฎระเบียบข้อกฎหมาย ในการอบรมสอดแทรกเนื้อหาบทลงโทษเพื่อจะได้เกรงกลัวต่อการกระทำความผิด ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบออกกฎหมาย และมีมาตรการรองรับที่รัดกุม และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีบุคลากรที่มีความพร้อมเกี่ยวกับการอบรมที่สามารถให้คำแนะนำได้

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

3.1 รูปแบบการศึกษา

เพื่อให้สามารถประเมินผลได้อย่างครอบคลุม คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินโครงการวิจัยประเมินผลแบบผสมผสาน โดยในเชิงปริมาณดำเนินการเพื่อให้สามารถเห็นแนวโน้มและทิศทางของภาพรวม และเชิงคุณภาพดำเนินการเพื่อให้สามารถเข้าใจแนวคิด เหตุผล และความเชื่อมโยงต่างๆ ในรายละเอียด โดยดำเนินการ ดังนี้

3.1.1 การศึกษาเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มกลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชนที่ผ่านโครงการฝึกอบรม เพื่อศึกษาเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

3.1.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการจัดเวทีประชาคม และ/หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และ/หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการดำเนินโครงการ รวมทั้งกลุ่มกลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมการฝึกอบรมและการดำเนินโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

3.2 กลุ่มเป้าหมายและแหล่งข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.2.1 กลุ่มกลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชนที่ผ่านโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ซึ่งมีสัดส่วนจำนวนตามความเหมาะสมในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งสิ้น 153 คน

3.2.2 กลุ่มผู้แทนขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

3.3 พื้นที่เป้าหมาย

พื้นที่เป้าหมาย คือ จังหวัดที่ดำเนินโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ ราชบุรี ปราจีนบุรี ขอนแก่น และกระบี่ ซึ่งจะศึกษาทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีเหตุผลที่เลือกพื้นที่ดังกล่าวตามคุณสมบัติ ต่อไปนี้

3.3.1 จำนวนกลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการในทุกส่วนของแต่ละจังหวัด มีสัดส่วนที่เหมาะสมกับการสุ่มตัวอย่างกลุ่มเป้าหมายเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

3.3.2 ความพร้อมของข้อมูลด้านรายชื่อ ที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์ติดต่อของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำให้การติดต่อกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเพื่อเข้าร่วมประเมินผลโครงการเป็นไปได้โดยสะดวก

3.3.3 พื้นที่แต่ละจังหวัดสามารถเป็นตัวแทนครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่

- จังหวัดราชบุรี ตัวแทนภาคกลาง
- จังหวัดปราจีนบุรี ตัวแทนภาคตะวันออก
- จังหวัดขอนแก่น ตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- จังหวัดกระบี่ ตัวแทนภาคใต้

นอกจากนี้ จากการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการดำเนินการจ้างที่ปรึกษา สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กับสถาบันพัฒนาการสาธิตสุขาภิบาล มหาวิทยาลัยมหิดลเพื่อประเมินผลโครงการ คณะกรรมการมีข้อเสนอแนะให้สถาบันฯ ดำเนินงานให้ครบพื้นที่ 7 จังหวัดนำร่องเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สถาบันฯ จึงยินดีดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มกับผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดอีก 3 จังหวัดเพิ่มเติม ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร และสุรินทร์

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย เครื่องมือหลัก 2 ประเภท ได้แก่

3.4.1 แนวคำถามสำหรับการจัดเวทีประชาคม และ/หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และ/หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม
- ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน
- ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิตครอบครัว
- ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพครอบครัว

3.4.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากโครงการฝึกอบรม ซึ่งประกอบไปด้วยคำถามจำนวน 8 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมการฝึกอบรม ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม สัมพันธภาพในครอบครัว ภาวะวิกฤตในครอบครัว ทักษะในการแก้ปัญหา การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (ถามเฉพาะคู่สมรส) และข้อเสนอแนะ โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ดังต่อไปนี้

3.4.2.1 พัฒนาเครื่องมือโดยศึกษาจากหนังสือ ตำราเอกสาร และค้นหาจากแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

3.4.2.2 จัดประชุมคณะทำงาน และทีมวิจัย เพื่อหาแนวทางในการจัดทำเครื่องมือทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

3.4.2.3 พัฒนาเครื่องมือหรือแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยพัฒนามาจากแบบสอบถามทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่

- แบบสอบถามด้านสัมพันธภาพในครอบครัว พัฒนาจากแบบวัดของ Gabriel Smilkstein
- แบบสอบถามด้านภาวะวิกฤตในครอบครัว พัฒนาจากแบบวัดของ โครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย (The Prospective Cohort Study of Thai Children , PCTC)
- แบบสอบถามด้านทักษะในการแก้ปัญหา พัฒนาจากแบบวัดของ Life Skill

3.4.2.4 จัดประชุมคณะทำงาน และทีมวิจัยเพื่อพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือ และแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี ได้แก่

3.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ สํารวจความคิดเห็นของกลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชนที่ผ่านโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 150 ชุด ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.5.1.1 ประสานงาน และนัดหมายพื้นที่ เพื่อติดต่อกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ 4 จังหวัด จำนวน 150 คน พิจารณาจังหวัดที่ได้ดำเนินโครงการมาแล้วจำนวนหลายรุ่น และจำนวนกลุ่มกลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชนทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม รวมทั้งจังหวัดที่มีความพร้อมทางด้านข้อมูลเกี่ยวกับรายชื่อ ที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์ติดต่อของกลุ่มเป้าหมาย โดยนัดหมายกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวให้มารวมตัวกันที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดตามวัน เวลาที่กำหนด

3.5.1.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และวิธีการกรอกแบบสอบถาม

3.5.1.3 การตอบแบบสอบถามให้ผู้ตอบกรอกเอง โดยมีคณะทีมวิจัยเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาแนะนำในการกรอกแบบสอบถาม

3.5.1.4 คณะทีมวิจัยบรรณาธิกรณความถูกต้องของแบบสอบถามทั้ง 8 ส่วน ถ้ากรอกแบบสอบถามไม่ครบก็จะให้ผู้ตอบแบบสอบถามแก้ไขให้ถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์

3.5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการจัดเวทีประชาคม และ/หรือการสนทนากลุ่ม และ/หรือการสัมภาษณ์เจาะลึกกับกลุ่มผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ และกลุ่มกลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชน เพื่อประเมินผลถึง

รูปแบบและวิธีการดำเนินงาน ทั้งในด้านเนื้อหาหลักสูตร กระบวนการฝึกอบรม วิทยากร และผู้เข้าร่วมโครงการ ตลอดจนผลสำเร็จและข้อจำกัดในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังแผนภูมิที่ 2 ต่อไปนี้

3.5.2.1 กำหนดกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการของแต่ละจังหวัด และ (2) กลุ่มคู่สมรสประชาชน และเยาวชนที่ได้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อให้เข้าร่วมเวทีประชาคม และ/หรือสนทนากลุ่ม และ/หรือสัมภาษณ์เจาะลึกดังกล่าว

3.5.2.2 ชี้แจงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ การเข้าร่วมเวทีประชาคมเพื่อถอดบทเรียน และร่วมระดมความคิดเห็น รวมทั้งการตั้งกติกากการพูดคุยร่วมกัน

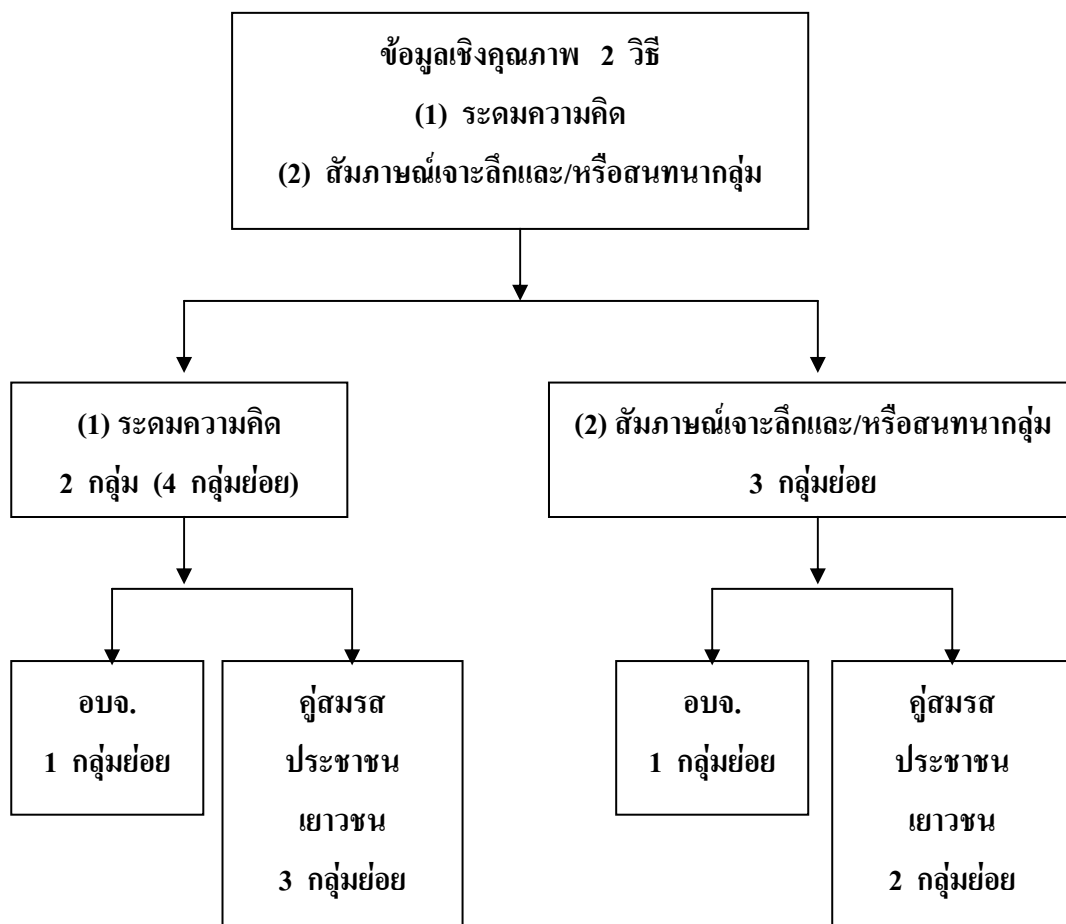
3.5.2.3 แบ่งกลุ่มเพื่อถอดบทเรียนร่วมกัน ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ (1) กลุ่มผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 กลุ่ม และ (2) กลุ่มคู่สมรส ประชาชน และเยาวชน ซึ่งในส่วนของกลุ่มนี้ แบ่งออกเป็นอีก 3-4 กลุ่มย่อยในจำนวนสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ประมาณกลุ่มละ 8-10 คน

3.5.2.4 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยให้กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการถอดบทเรียนโครงการเข้าร่วมเวทีระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านครอบครัว และประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกที่กำหนด โดยสร้างกติกากการพูดคุยให้เป็นเวทีของครอบครัวของทุกคน พูดคุยแบบสบายๆ คลายกังวล และให้กำลังใจเพื่อนร่วมเวทีด้วยการตั้งใจฟัง

3.5.2.5 หลังจากร่วมเวทีประชาคมกลุ่มย่อยเพื่อถอดบทเรียนร่วมกัน ได้ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลที่ได้จากการถอดบทเรียนของแต่ละกลุ่มย่อย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเวที

3.5.2.6 สรุปประเด็นที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน อภิปรายผล และปิดเวที

แผนภูมิที่ 3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.6 วิเคราะห์ข้อมูล

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่

3.6.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.6.1.1 เตรียมข้อมูลในแบบสอบถาม

3.6.1.2 ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1.3 ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และนำเสนอในรูปของตาราง

3.6.1.4 ใช้สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) โดยใช้ค่า T-test เพื่อทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์

3.6.1.5 การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลตามประเด็นการประเมิน โดยมีขั้นตอนการจัดการและวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

3.6.2.1 ถอดเทปจากการจัดเวทีประชาคม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์
เจาะลึก

3.6.2.2 วิเคราะห์หาคำตอบจากแนวคำถามตามวัตถุประสงค์โครงการ

3.6.2.3 ตรวจสอบความครอบคลุมของข้อมูลที่ต้องการ

3.6.2.4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเสนอแนะ

3.7 ระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาในการดำเนินงาน รวมทั้งสิ้น 7 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 19 สิงหาคม 2548 ถึงวันที่ 18 มีนาคม 2549

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 ผลการศึกษาเชิงปริมาณ

จากการสำรวจข้อมูลการเตรียมความพร้อมของครอบครัวผาสุก ใน 4 จังหวัดนำร่อง คือ จังหวัดราชบุรี (ภาคกลาง) จังหวัดปราจีนบุรี (ภาคตะวันออก) จังหวัดขอนแก่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) และจังหวัดกระบี่ (ภาคใต้) จำนวน 153 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและกลุ่มเป้าหมาย คือ คู่สมรสใหม่ ประชาชน และเยาวชนที่ได้ผ่านการอบรม การเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกจากหน่วยงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) โดยแบ่ง แบบสอบถามออกเป็น 8 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย
- ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมการฝึกอบรม
- ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม
- ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านสัมพันธภาพในครอบครัว
- ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านภาวะวิกฤตในครอบครัว
- ส่วนที่ 6 ข้อมูลด้านทักษะในการแก้ปัญหา
- ส่วนที่ 7 ข้อมูลด้านการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
- ส่วนที่ 8 ข้อเสนอแนะ

4.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มสมรสใหม่ ประชาชน และเยาวชน

จากการศึกษา พบว่า ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ส่วนใหญ่จะเป็นคู่สมรสที่มาพร้อมกันในสัดส่วนหญิงชายพอๆ กัน อยู่ในช่วงอายุ 31-40 และ 41-50 ปี ร้อยละ 37.9 และ 23.5 ตามลำดับ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 86.8 ระดับการศึกษา ครั้งหนึ่งจบประถมศึกษา รองลงมาจบมัธยมศึกษา ร้อยละ 46.4, 31.1 ตามลำดับ ร้อยละ 42.1 ประกอบอาชีพเกษตรกร รองลงมาทำค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 23.0 ความเพียงพอของรายได้ ต่อเดือน ร้อยละ 76.5 พอมีพอใช้จ่าย จำนวนสมาชิกในครอบครัวจะมีจำนวน 1-5 คน ร้อยละ 86.2 และผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกจะอยู่ในปี 2547 และ ปี 2548 ร้อยละ 51.3, 48.7 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก
เรื่องข้อมูลทั่วไป

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ (N=153)		
ชาย	73	47.7
หญิง	80	52.3
อายุ (N=153)		
น้อยกว่า 30 ปี	27	17.6
31-40 ปี	36	23.5
41-50 ปี	58	37.9
มากกว่า 50 ปี	32	20.9
$\bar{x}$ 43.56, Sd=10.53, Min= 16, Max=70		
ศาสนา (N=152)		
พุทธ	132	86.8
คริสต์	1	.7
อิสลาม	19	12.5
สถานภาพ (N=152)		
โสด	1	.7
สมรส	148	97.4
หย่าร้าง/แยกทาง	3	2.0
ระดับการศึกษา (N=151)		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	.7
ประถมศึกษา	70	46.4
มัธยมศึกษา	47	31.1
ปวช./ปวส.	16	10.6
ปริญญาตรี	14	9.3
ปริญญาโท	3	2.0
อาชีพ (N=152)		
ไม่ได้ทำงาน	6	3.9
เกษตรกร	64	42.1
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	35	23.0

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	22	14.5
ลูกจ้าง/รับจ้างรายวัน	24	15.8
อื่นๆ (ประมง)	1	.7
ความเพียงพอของรายได้ (N=149)		
เพียงพอ (เหลือเก็บ)	14	9.4
พอมีพอใช้	114	76.5
ไม่เพียงพอ (มีหนี้สิน)	2	14.1
จำนวนสมาชิกในครอบครัว (N=145)		
1-5 คน	125	86.2
6-10 คน	20	13.9
ปีที่เข้ารับการฝึกอบรม (N=150)		
ปี 2547	77	51.3
ปี 2548	73	48.7
การเข้ารับการฝึกอบรมพร้อมคู่สมรส (N=151)		
ใช่	140	92.7
ไม่ใช่	11	7.3

4.1.2 ความเหมาะสมของการดำเนินการฝึกอบรม

จากตารางที่ 4 เนื้อหาหลักสูตรในการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนเห็นว่า เนื้อหาฝึกอบรมดี ร้อยละ 16.8 เห็นว่าระยะเวลา 1 วันในการฝึกอบรมไม่เหมาะสม ส่วนของ จังหวัดกระบี่เห็นว่าควรจะเป็น 2-3 วัน และร้อยละ 11.6 ผู้เข้ารับการอบรมเห็นว่าไม่เหมาะสมในเรื่องของกิจกรรมต่างๆ ในโครงการ เช่น เรื่องของการตรวจสุขภาพ และสันตนาการ

**ตารางที่ 4 ร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก
เรื่องความเหมาะสมของการดำเนินงาน**

ข้อความ	เหมาะสม (N=153)	ไม่เหมาะสม (N=153)
เนื้อหาหลักสูตรในการฝึกอบรม	100.0	-
จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ	84.3	15.7
วิทยากรที่มาบรรยายแต่ละท่าน	98.7	1.3
ระยะเวลาในการฝึกอบรม.....วัน (จังหวัดราชบุรี 1 วัน = 39 คน จังหวัดปราจีนบุรี 1 วัน = 40 คน จังหวัดขอนแก่น 1 วัน = 44 คน จังหวัดกระบี่ 1 วัน = 7, 2 วัน = 17 คน, 3 วัน = 6 คน (N=153))	83.2	16.8
สถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรม	96.7	3.3
เอกสารประกอบการบรรยาย	98.0	2.0
กิจกรรมต่างๆ ในโครงการ เช่น การตรวจสอบสุขภาพ และ สนทนากัน เป็นต้น	88.4	11.6

4.1.3 ภาวะวิกฤติในครอบครัวในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา

วิกฤติในครอบครัวที่เกิดขึ้นมากที่สุด ในสามอันดับแรกส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 46.7 เกี่ยวกับการทำงาน รองลงมาคือ ด้านการศึกษานบุตรและการดำรงชีพของครอบครัว ร้อยละ 44.4 และ 39.3 ตามลำดับ ส่วนวิกฤติครอบครัวที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดในสามอันดับแรกต่ำสุดคือ คนในบ้านถูกตำรวจจับต้องขึ้นศาลหรือติดคุก ร้อยละ 2.6 คนในบ้านติดสุราหรือติดยา เช่น ฝิ่น กัญชา และยาบ้า ร้อยละ 3.3 และแม่หรือพ่อเด็กเล็กหรือแยกทางกัน ร้อยละ 6.6 แต่เมื่อเกิดภาวะวิกฤติที่จะทำให้ได้รับผลกระทบในระดับมาก ร้อยละ 50 คือ เรื่องคนในบ้านถูกตำรวจจับขึ้นศาลหรือติดคุก (ดังตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก
ด้านภาวะวิกฤติในครอบครัวในระยะเวลา 1 ปี ที่ผ่านมา

ข้อความ	การเกิดเหตุการณ์		ระดับความเดือดร้อน			
	ไม่เกิด	เกิด	ไม่เดือดร้อน	น้อย	ปานกลาง	มาก
คนในบ้านตกงาน/ไม่มีงานทำ /ถูกเลิกจ้าง	71.2	28.8	20.0	22.9	47.9	8.3
มีการกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในบ้านเพิ่มขึ้น - ด้านรักษาพยาบาล	70.6	29.4	6.4	36.2	42.6	14.9
- ด้านที่อยู่อาศัย (ค่าเช่า ซ่อม สร้างบ้าน)	64.1	35.9	31.5	16.7	38.9	13.0
- ด้านการทำงาน (หางาน ลงทุนทำธุรกิจ)	53.3	46.7	14.1	18.3	57.7	9.9
- ด้านการเลี้ยงดูลูก (ซื้อนม อาหาร เสื้อผ้า)	67.3	32.7	23.5	19.6	52.9	3.9
- ด้านการศึกษาของลูก	55.9	44.1	19.4	19.4	53.2	8.1
- ด้านดำรงชีพของสมาชิกในครอบครัว	60.7	39.3	20.0	26.7	46.7	6.7
มีเหตุร้ายเกิดขึ้น เช่น ไฟไหม้บ้าน น้ำท่วม ขโมยขึ้นบ้าน	89.5	10.5	16.7	33.3	38.9	11.1
คนในบ้านพิการ หรือเจ็บป่วยเรื้อรังที่ต้องการคนดูแล	83.7	16.3	14.3	32.1	53.6	--
ลูกหรือหลานในบ้านเจ็บป่วย	70.9	29.1	16.7	42.9	38.1	2.4
แม่หรือพ่อเด็กเล็กหรือแยกทางกัน	93.4	6.6	50.0	20.0	20.0	10.0
คนในบ้านมีความขัดแย้ง มีปากเสียงรุนแรงถึงขั้นทำลายข้าวของ	90.2	9.8	12.5	37.5	37.5	12.5
คนในบ้านมีการใช้ความรุนแรง ถึงขั้นทำร้ายร่างกาย	92.2	7.8	9.1	45.5	36.4	9.1
คนในบ้านถูกตำรวจจับ ขึ้นศาล หรือติดคุก	97.4	2.6	--	25.0	25.0	50.0
คนในบ้านติดสุราหรือติดยา เช่น ฟิน กัญชา และยาบ้า	96.7	3.3	20.0	20.0	40.0	20.0

ตารางที่ 6 แสดงสภาพครอบครัวที่เกิดภาวะวิกฤติในครอบครัว ไม่เกิดเหตุการณ์วิกฤติ
เลย มีร้อยละ 19.5 เกิดภาวะวิกฤติและเดือดร้อนปานกลางมีมากที่สุด ร้อยละ 44.3 รองลงมา คือ
เกิดและเดือดร้อนน้อย ร้อยละ 13.4 ส่วนที่เกิดแต่ไม่เดือดร้อน มีเพียงร้อยละ 8.7

ตารางที่ 6 สภาพครอบครัวที่เกิดภาวะวิกฤติในภาพรวม

ข้อความ	จำนวน (N=149)	ร้อยละ
ไม่เกิดเหตุการณ์เลย	29	19.5
เกิด ไม่เดือดร้อน	13	8.7
เกิด เดือดร้อนน้อย	20	13.4
เกิด เดือดร้อนปานกลาง	66	44.3
เกิด เดือดร้อนมาก	21	14.1

4.1.4 ผลการฝึกอบรมต่อการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านต่างๆ แก่เครือข่ายครอบครัว

จากตารางที่ 7 ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมโดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย บทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา การเตรียมความพร้อมในชีวิตคู่ กฎหมายน่ารู้สำหรับครอบครัว และทัศนคติต่อชีวิตคู่ ธรรมชาติในชีวิตประจำวัน และเศรษฐกิจครอบครัว พบว่า ความรู้ที่ได้รับที่ยังไม่ได้คือในเรื่องกฎหมายน่ารู้สำหรับครอบครัว เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือเรื่องสุขภาพอนามัย ระดับการได้รับความรู้ที่เปลี่ยนแปลงดีมากขึ้นคือ เรื่องสุขภาพอนามัยและบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา เป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 7 ร้อยละของผู้เข้ารับการอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

ต่อการเพิ่มพูนความรู้

ข้อความ	การได้รับความรู้ (N=153)		ระดับความรู้ที่ได้รับ (N=153)		
	ไม่ได้	ได้	รู้เท่าเดิม	รู้ปานกลาง	รู้มาก
ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย					
- ความแตกต่างระหว่างชายหญิง และความรู้เรื่องเพศสำหรับคู่ชีวิต	3.3	96.7	3.5	65.0	31.5
- การตรวจสุขภาพร่างกายก่อนแต่งงานและมีบุตร	13.7	86.3	3.2	50.8	46.0
- โรคที่สามารถป้องกันได้ด้วยวัคซีน	15.0	85.0	2.5	51.6	45.9
- การวางแผนครอบครัวเพื่อความพร้อมในการมีบุตร	5.2	94.8	1.5	48.2	50.4
ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา					
- บทบาทของบิดามารดา	.7	99.3	2.1	45.5	52.4
- บทบาทของสามีภรรยา	1.3	98.7	2.8	47.6	49.7

ข้อความ	การได้รับความรู้ (N=153)		ระดับความรู้ที่ได้รับ (N=153)		
	ไม่ได้	ได้	รู้เท่าเดิม	รู้ปานกลาง	รู้มาก
- สร้างสุขในชีวิตได้อย่างไร	1.3	98.7	1.4	53.9	44.7
- เมื่อสิ้นกระทบฟันจะแก้ไขอย่างไร	4.0	96.0	2.2	61.2	36.6
- วิธีการสื่อสารเพื่อป้องกันปัญหาไม่ให้บานปลาย	4.6	95.4	2.2	65.0	32.8
ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในชีวิตคู่					
- แนวทางการเลือกคู่	3.3	96.7	2.8	67.6	29.6
- เรื่องที่ควรพูดตกลงก่อนแต่งงาน (บ้าน เงิน ลูก งานบ้าน)	14.5	84.9	2.4	67.7	29.8
- การเตรียมรับการเปลี่ยนแปลงหลังการแต่งงาน	8.0	91.3	6.0	59.0	35.1
ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายน่ารู้สำหรับครอบครัว					
- การหมั้น	16.6	83.4	1.7	68.3	30.0
- เงื่อนไขการสมรส	12.4	87.6	3.9	64.8	31.3
- ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา	9.8	90.2	2.3	60.9	36.8
- การหย่า	17.8	82.2	6.7	59.7	33.6
- บุตรนอกสมรส	28.8	71.2	6.4	61.5	32.1
- บุตรบุญธรรม	30.7	69.3	5.7	64.2	30.2
- มรดก	18.5	81.5	4.1	60.2	35.8
ความรู้เกี่ยวกับทัศนคติต่อชีวิตคู่					
ธรรมะในชีวิตประจำวัน และเศรษฐกิจครอบครัว					
- แนวทางการดำเนินชีวิตคู่	1.3	98.7	1.4	60.3	38.4
- ธรรมะในการครองเรือน	4.6	95.4	2.2	56.1	41.7
- วิธีการจัดระบบการใช้จ่ายเงินในครอบครัว	2.6	97.4	1.4	60.1	38.5

4.1.5 ผลของการฝึกอบรมต่อสัมพันธภาพและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

จากตารางที่ 8 เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ภาพในครอบครัวก่อนที่ผู้เข้ารับการอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกจะเข้ารับการอบรมและหลังการอบรม พบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวของผู้เข้ารับการอบรมหลังการอบรมมีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดีขึ้น (P-value <.001)

เมื่อดูความรู้ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับ เพื่อนำไปสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงบวก ($r = .2$, P-value 0.04)

ตารางที่ 8 ผลการฝึกอบรมต่อสัมพันธภาพและความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

ข้อความ	ก่อน (N=147)			หลัง (N=147)			ก่อน Mean	หลัง Mean	P-value of t-test
	ไม่จริง เลย	จริง บางครั้ง	จริง มากที่สุด	ไม่จริง เลย	จริง บางครั้ง	จริง มากที่สุด			
ฉันพึงพอใจที่ได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวเมื่อเวลามีปัญหา	5.4	62.6	32.0	2.1	39.3	58.6	1.2	1.6	<.001
ฉันพึงพอใจกับการที่ครอบครัวช่วยเหลือไขปัญหา	4.8	44.8	50.3	1.4	29.5	69.2	1.5	1.7	<.001
ฉันรู้สึกว่าการที่ครอบครัวยอมรับความต้องการของฉันในการทำกิจกรรมใหม่ๆ	2.1	36.8	61.1	.7	37.9	61.4	1.3	1.6	<.001
ฉันพึงพอใจในวิธีการพูดคุยแสดงความรู้สึกรักใคร่และตอบสนองของครอบครัว	2.1	39.3	58.6	1.4	24.1	74.5	1.5	1.7	<.001
ฉันพึงพอใจที่ได้ใช้เวลาทั้งหมดร่วมกับครอบครัว	1.4	29.5	69.2	1.4	19.7	78.9	1.6	1.8	<.001

จากตารางที่ 9 แสดงระดับความสัมพันธภาพก่อนการเข้ารับการฝึกอบรมพบว่า ร้อยละ 59 มีความสัมพันธภาพอยู่ในระดับที่ดี และมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ดี และหลังจากได้รับการฝึกอบรม พบว่า ระดับความสัมพันธภาพยังอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้นมาก

ตารางที่ 9 แสดงระดับผลการฝึกอบรมในเรื่องสัมพันธภาพครอบครัว

ข้อความ	จำนวน (N=144)	ร้อยละ
ระดับสัมพันธภาพก่อนอบรม		
ความสัมพันธ์ดี (7-10)	85	59.0
ปานกลาง (4-6)	56	38.9
ไม่ดี (0-3)	3	2.1
ระดับสัมพันธภาพหลังอบรม		
ความสัมพันธ์ดี (7-10)	96	66.7
ปานกลาง (4-6)	46	31.9
ไม่ดี (0-3)	2	1.4

4.1.6 ทักษะในการแก้ไขปัญหา

จากตารางที่ 10 ทักษะในการแก้ไขปัญหาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จะมีทักษะในการรู้ทางเลือกและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาระหว่างสามีภรรยาจริง ร้อยละ 73.9 รองลงในการคิดแก้ปัญหา ใช้ข้อเท็จจริงเป็นเกณฑ์มาประกอบการตัดสินใจมากกว่า ประสบการณ์เดิม หรือจากแบบอย่างที่เราเห็นมา และร่วมมือกับเพื่อนแก้ปัญหาของกลุ่มได้ ร้อยละ 71.1 และเมื่อเฉลี่ยทักษะในการแก้ไขปัญหาในทุกข้อแล้ว พบว่า ร้อยละ 67 ของผู้ที่เข้าฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกมีทักษะในการแก้ไขปัญหาจริง

ตารางที่ 10 ร้อยละผู้เข้ารับการอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก
ด้านทักษะในการแก้ไขปัญหา

ข้อความ	ไม่จริง เลย (N=143)	ไม่จริง (N=143)	จริง (N=143)	จริง ที่สุด (N=143)	Mean
เมื่อมีปัญหา ฉันค้นหาจนรู้สาเหตุของปัญหานั้น	3.9	8.5	70.6	15.0	3.08
ในการคิดแก้ปัญหา ฉันใช้ข้อเท็จจริงเป็นเกณฑ์มา ประกอบการตัดสินใจมากกว่าประสบการณ์เดิม หรือจากแบบอย่างที่เห็นมา	3.9	10.5	71.1	14.5	2.96
ฉันรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมาประกอบ การแก้ปัญหา	5.3	16.4	64.5	13.8	2.87
ฉันเคยแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยใช้หลายวิธีการ รวมทั้งขอความร่วมมือจากบุคคลอื่น	4.6	13.2	62.5	19.7	2.97
ฉันรู้ทางเลือกและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา	2.6	5.2	73.9	18.3	3.08
ฉันพยายามแก้ปัญหาให้สำเร็จทุกครั้ง	2.0	19.6	62.1	16.3	2.93
ฉันเคยร่วมมือกับเพื่อนแก้ปัญหาของกลุ่มได้	2.6	11.2	71.1	15.1	2.99
เมื่อมีปัญหา ฉันจะปรับวิธีการแก้ปัญหา ได้เหมาะสมกับเหตุการณ์	2.0	11.1	68.0	19.0	3.04

จากตารางที่ 11 ร้อยละ 22.4 มีทักษะในการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับสูง มีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้นที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ

ตารางที่ 11 แสดงระดับของทักษะการแก้ไขปัญหของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ข้อความ	จำนวน (N=143)	ร้อยละ
ระดับทักษะการแก้ไขปัญห		
ต่ำ (12-75)	43	30.0
ปานกลาง (28-30)	68	47.6
สูง (31 ขึ้นไป)	32	22.4

4.1.7 การนำประโยชน์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากตารางที่ 12 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสูกได้มีการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันในเรื่องของการสื่อสารที่ดีระหว่างสามีภรรยา ร้อยละ 100 รองลงมาในเรื่องของการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามีภรรยาและการแสดงความรักระหว่างสามีภรรยา ร้อยละ 99.3

ตารางที่ 12 ผลการอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสูกที่นำประโยชน์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อความ	ใช่ (N=153)	ไม่ใช่ (N=153)
บทบาทหน้าที่สามีภรรยา	98.7	1.3
การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามีภรรยา	99.3	.7
การสื่อสารที่ดีระหว่างสามีภรรยา	100.0	-
การแสดงความรักระหว่างสามีภรรยา	99.3	.7
การถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับให้กับบุคคลอื่นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	91.4	8.6

4.1.8 ข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสูกเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน

1. รูปแบบและวิธีการดำเนินงาน

- ◆ ควรให้เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมดำเนินการจัดฝึกอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสูก กับหน่วยงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- ◆ ควรจัดให้มีโครงการรุ่นพี่พบรุ่นน้อง หรือให้คู่สมรสที่เคยผ่านการอบรมโครงการร่วมกันถอดบทเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และความคิดเห็นในเรื่องการใช้ชีวิตคู่ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการคลี่คลายปัญหาด้านครอบครัวร่วมกัน
- ◆ ควรให้พัฒนาสังคม/พัฒนากรไปเผยแพร่ความรู้ และฝึกอบรมในตำบลหรือชุมชนแต่ละเขตในเรื่องของการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสูก
- ◆ มีการติดตามประเมินผลครอบครัวที่ผ่านการฝึกอบรม โดยใช้ช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อหาความต้องการ และค้นพบแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัว
- ◆ ให้นายงานที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านครอบครัว หรือณรงค์โดยใช้สื่อต่างๆ มากขึ้น
- ◆ ให้ผู้ผ่านการอบรมประชาสัมพันธ์บอกต่อกับคู่สมรส ประชาชนและเยาวชน

2. เนื้อหาหลักสูตร

◆ หัวข้อการบรรยายให้มีความชัดเจนและหลากหลายขึ้น เช่น การพูดคุยเรื่องมรดกก่อนแต่งงาน การวางแผนครอบครัวให้มีบุตรอย่างน้อย 2 คน อายุที่เหมาะสมสมควรจะมีบุตร คำแนะนำในการจดทะเบียนบุตรบุญธรรมกรณีที่คู่สมรสมีบุตรยากแต่ต้องการมีบุตร ความรู้เรื่องการปฏิบัติต่อครอบครัวเมื่อเป็นผู้สูงอายุ การอบรมเลี้ยงดูบุตรในวัยรุ่น ธรรมะที่ใช้ได้ง่ายในชีวิตประจำวัน และการสร้างเครือข่ายโครงการด้านต่างๆ

3. บุคลากร/วิทยากร

◆ วิทยากรควรเป็นวิทยากรที่มีชื่อเสียงและวิทยากรในพื้นที่ เช่น ให้พัฒนากรมาเป็นวิทยากรในการอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

◆ กระจายไปสู่สมาชิกทุกคนในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นคู่สามีภรรยาและบุตร วัยรุ่นสาว คู่สมรสเก่า คู่สมรสใหม่ และกลุ่มผู้ที่ยังไม่ได้มีโอกาสร่วมฝึกอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คู่สมรสที่มีปัญหา

◆ มีการเพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมอบรมในแต่ละรุ่นมากขึ้น

4. สถานที่/พื้นที่

◆ จัดในสถานที่ที่ไม่อึดอัด อากาศไม่ร้อน

◆ จัดอบรมในต่างจังหวัด

◆ จัดในสถานที่ใกล้บ้านในชุมชน คนในชุมชนจะได้เดินทางสะดวกและมาประชุมกันมากขึ้น

◆ จัดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่จังหวัดทั่วประเทศ โดยเริ่มจากพื้นที่ระดับหมู่บ้าน ระดับเทศบาล และระดับตำบล

5. ระยะเวลา

◆ จัดอบรมอย่างต่อเนื่อง ทุกๆ ปี

◆ เพิ่มระยะเวลาในการอบรมให้ เช่น 2 วัน 1 คืน และ 3 วัน 2 คืน เพื่อที่จะได้รับความรู้มากขึ้น

6. งบประมาณ/วัสดุอุปกรณ์

◆ เพิ่มค่าเดินทาง หรือค่าตอบแทนเสียเวลาให้มากขึ้น

4.1.9 ข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือปัญหาด้านครอบครัว

4.1.9.1 ด้านเศรษฐกิจ

◆ ให้การสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ สิ่งของและวัสดุอุปกรณ์ ลงมายังพื้นที่ระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล เช่น เงินทุนเพื่อประกอบอาชีพ บริจาควัวให้ครอบครัว สนับสนุนกองทุนหมู่บ้าน สร้างสวนสุขภาพ อุปกรณ์กีฬาหรืออุปกรณ์ออกกำลังกาย บ่อน้ำประจำหมู่บ้าน หรือจัดสรรงบประมาณให้แก่ผู้สูงอายุและเด็กด้อยโอกาสโดยเฉพาะ

◆ ให้การสนับสนุนในการฝึกอบรมการประกอบอาชีพ หรือการสร้างเสริมรายได้ให้แก่กลุ่มสตรี กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มคนว่างงาน และกลุ่มครอบครัวด้อยโอกาส เพื่อจะได้มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

◆ ให้การสนับสนุนเงินทุนเพื่อการศึกษาบุตร

4.1.9.2 ด้านสังคม

◆ ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยผลักดันประเด็นด้านครอบครัวเป็นนโยบายระดับชาติ เนื่องจากปัญหาสังคมส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากปัญหาครอบครัวแตกแยก บุตรที่เกิดมาจากครอบครัวดังกล่าวมักขาดแกนหลักในชีวิต หรือขาดผู้ดูแลเลี้ยงดู เอาใจใส่ และอบรมสั่งสอน เมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นจึงเป็นต้นเหตุให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา ซึ่งภาครัฐควรเล็งเห็นข้อเท็จจริงเหล่านี้และหาทางแก้ไขปัญหาด้านครอบครัวเป็นอันดับแรกต่อไป

◆ ให้เข้าไปในท้องถิ่นและชุมชน เพื่อดูแลช่วยเหลือครอบครัวที่มีปัญหาจริงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัวที่มีปัญหาหาเสพติด เพราะบุคคลเหล่านี้จะไม่ค่อยออกมาเปิดเผยต่อสังคมอย่างบุคคลปกติทั่วไป

◆ ให้ภาครัฐลงพื้นที่ เพื่อรับรู้ถึงปัญหาและความยากลำบาก ตลอดจนการให้คำแนะนำปรึกษาภายในชุมชนต่างๆ ซึ่งดีกว่าเรียกมาอบรม เพราะจะได้รับรู้เฉพาะบุคคลและไม่ทั่วถึง

◆ ภาครัฐประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมทางศาสนา โดยเริ่มนำแผนไปสู่การปฏิบัติตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ หรือจากระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัดต่อไป

◆ สร้างสังคมที่มีคุณธรรม ไม่ใช่สังคมแบบทุนนิยมแบบปัจจุบัน

◆ จัดตั้งชมรมครอบครัวผาสุกระดับจังหวัด

◆ ปัญหาครอบครัวไม่มีใครอื่นสามารถช่วยเหลือได้ ต้องแก้ปัญหาด้วยตนเอง

3. ด้านการศึกษา

◆ ด้านการศึกษาของบุตร เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้รับการศึกษาจนจบชั้นสูงสุด ทั้งเด็กที่กำลังเรียนและเด็กที่เรียนไม่จบเพราะขาดทุนทรัพย์ โดยสนับสนุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษากระจายให้ทั่วถึง และสนับสนุนเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ด้านการศึกษาต่างๆ เพราะบางโรงเรียนผู้ปกครองต้องซื้อชุดนักเรียน และกระเป๋าที่ทางโรงเรียนจัดให้ ซึ่งคิดว่าเป็นการศึกษาที่ทำเป็นเชิงธุรกิจมากกว่า

◆ ให้ความรู้ และอบรมภายในชุมชนในประเด็นต่างๆ เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบทบาทของสามี/ภรรยา/บุตร การสงเคราะห์เพื่อให้สถาบันครอบครัวอบอุ่น กฎหมายคุ้มครองด้านครอบครัว การคุมกำเนิด การมีเพศศึกษาอย่างถูกต้อง เพราะเยาวชนที่อยู่ในสังคมชนบทยังขาดความรู้ในเรื่องดังกล่าว ความรู้เรื่องภัยยาเสพติด เพื่อเป็นการช่วยลด ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคีรัวได้อีกทางหนึ่ง โดยอาจจัดทำเป็นสื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่

◆ ให้คำปรึกษาแนะนำด้านครอบครัว เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้น ในครอบครัว ซึ่งเป็นการช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านครอบครัวอีกด้วย

4.2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ได้จากกลุ่มเป้าหมายหลักทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดและกลุ่มคู่สมรส ซึ่งสามารถนำเสนอได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสูก จังหวัดราชบุรี

4.2.1.1 สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดราชบุรี รูปแบบครอบครัวส่วนใหญ่เป็นลักษณะแบบครอบครัวขยาย แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวเพิ่มขึ้น พ่อแม่มีรูปแบบการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนให้ลูกเป็นคนดี มีเหตุผล และชอบพาเด็กเข้าวัดเพื่อทำบุญ พ่อแม่ส่วนใหญ่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก มีเวลาให้ครอบครัว ชอบตามใจและทำทุกอย่างเพื่อลูกจนทำให้บางครั้งมองไม่เห็นความผิดของลูก เพื่อนบ้านบางครอบครัวเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีในเรื่องครอบครัวผาสูกเกิดการกระทบกระทั่งกันบ้างระหว่างคนในชุมชน ส่วนผู้นำชุมชนมีความเสียสละ และรักษากฎระเบียบข้อบังคับของชุมชนเป็นอย่างดี วิถีชีวิตหลังการสมรสฝ่ายชายบางคนจะแต่งเข้าบ้านฝ่ายหญิง แต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันทางประเพณีวัฒนธรรม จึงเป็นผลทำให้ประชาชนมีพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกันไปด้วย

สถานการณ์ด้านครอบครัวที่สำคัญ ได้แก่

(1) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นและเยาวชน กล่าวคือ ภายในชุมชนไม่มีที่สาธารณะ หรือสถานที่ให้เด็กวัยรุ่นและเยาวชนได้แสดงออกในทางที่เป็นประโยชน์ เด็กจึงต้องออกไปเข้าสังคมนอกบ้านในสถานที่ไม่สมควร เช่น เทียวเรก คาราโอเกะ เป็นต้น เด็กวัยรุ่นมีค่านิยมผิดๆ เน้นวัตถุที่ตีค่าเป็นตัวเงิน ติดการใช้โทรศัพท์มือถือ ติดคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต

ติดต่อกันก่อนการ เด็กวัยรุ่นขาดความกตัญญูทวนที่ต่อบิดามารดา ขาดความรู้และขาดสติในการดำเนินชีวิต ผู้หญิงเป็นฝ่ายตามใจผู้ชาย และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร (ซึ่งสุกก่อนห้าม) เด็กวัยรุ่นมีครอบครัวก่อนวัย มีลูกเมื่อยังไม่พร้อม ผู้หญิงตั้งครรภ์แล้วผู้ชายไม่ยอมรับจนนำไปสู่ปัญหาการทำแท้ง รวมไปถึงการแข่งรถมอเตอร์ไซด์ซึ่ง โดยวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น สมาชิกในครอบครัวต้องมีการพูดคุยเพื่อก่อให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น

(2) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาความยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย รายได้ลดลงรายจ่ายเพิ่มขึ้น ปัญหาค่าครองชีพสูงขึ้น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าเล่าเรียนบุตรเพิ่มขึ้น รวมทั้งการนำเงินไปช่วยเหลือญาติพี่น้อง เป็นต้น ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นอาจทำได้โดยจัดทำแผนชุมชนเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน หรือลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป รวมไปถึงการเพิ่มรายได้โดยการทำอาชีพเสริม หรืออาชีพทดแทน เป็นต้น

(3) ปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว คือ สมาชิกภายในครอบครัวไม่มีเวลาให้กัน ผู้ใหญ่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน ขาดความผูกพันซึ่งกันและกัน รวมไปถึงปัญหาช่องว่างระหว่างวัยของสมาชิกในครอบครัว อัตราการหย่าร้างสูง บางครอบครัวเกิดความแตกแยก ซึ่งนำไปสู่ปัญหาเด็กหรือลูกไม่ได้รับการดูแลจากพ่อแม่ หรือญาติพี่น้อง รวมไปถึงเด็กที่ต้องอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย ซึ่งได้รับการดูแลทั่วถึงบ้าง ไม่ทั่วถึงบ้าง

(4) ปัญหาด้านการศึกษา คือ ความไม่รู้ รู้ไม่พอ รู้ไม่ถึง ไม่รู้ในสิ่งที่ควรจะต้องรู้ ปัญหาด้านค่าเล่าเรียนลูก ลูกต้องเดินทางไปเรียนหนังสือไกลบ้าน หรือเรียนพิเศษ การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษา ช่องว่างของการศึกษาระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เด็กไม่มีผู้ใหญ่ให้การอบรมสั่งสอน ซึ่งจะต้องมีการแนะนำวิธีที่ถูกต้อง

(5) ปัญหาด้านสุขภาพ คุณภาพชีวิตไม่ดี ความเครียด และอุบัติเหตุ สืบเนื่องจากการพัฒนาทางด้านต่างๆ เช่น รถจักรยานยนต์รุ่นใหม่ๆ ในปัจจุบันซื้อได้ง่าย โดยจ่ายเงินค่างานเพียง 99 บาทก็สามารถออกมาใช้ได้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวถือเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านการเกิดอุบัติเหตุถึงขั้นพิการหรือเสียชีวิตได้ง่าย

(6) ปัญหาสุขภาพจิต การพนัน เช่น โตะพนันบอล

(7) ปัญหาขาดศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

4.2.1.2 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ครั้งแรกเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2546 โดยที่ผ่านมาจัดอบรมไปแล้วทั้งสิ้นจำนวน 5 รุ่นระหว่างปีงบประมาณ 2547-2548 ในเขต 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอโพธาราม อำเภอบ้านโป่ง และอำเภอจอมบึง ซึ่งมีผู้ผ่านการฝึกอบรมจำนวน 1,132 คน และใช้งบประมาณทั้งสิ้น 601,103 บาท โดยมีรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมที่สำคัญ ได้แก่

(1) รูปแบบและวิธีดำเนินงาน กระบวนการฝึกอบรม ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบ และวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน โดย อบจ. ได้พัฒนาและปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม เป้าหมาย ทีมวิทยากร และเนื้อหาหลักสูตรเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานอยู่เสมอ และเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ กำหนดให้การ จัดอบรม มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยภาคทฤษฎีเป็นการบรรยายจากวิทยากรเพื่อให้ความรู้จาก ประสบการณ์จริง และยกกรณีตัวอย่างประกอบ มีกิจกรรมระดมความคิดเห็นจากบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิทยากร กลุ่ม อบจ. และกลุ่มครอบครัว ส่วนภาคปฏิบัติ เน้นให้กลุ่มผู้สมรสเข้ามามี ส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเสริมสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัว และกิจกรรมการแสดงความ รักระหว่างสามีภรรยา นอกจากนี้ ระหว่างการฝึกอบรมยังมีกิจกรรมทางด้านสุขภาพ โดยประสาน ความร่วมมือไปยังโรงพยาบาลภายในจังหวัด เพื่อจัดให้มีการตรวจสุขภาพ และตรวจเลือดก่อน แต่งงาน

(2) เนื้อหาหลักสูตร เป็นหลักสูตรเฉพาะที่ทาง อบจ. กำหนดไว้ เพื่อเป็นการปรับ ทักษะคติ ความคิด จิตใจ และสร้างแรงจูงใจในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวผาสุก เช่น แนวทางการ ดำเนินชีวิตในครอบครัว หลักการครองเรือน กฎหมายเพื่อครอบครัว และความรู้ด้านสุขภาพ อนามัย โรคเอดส์ เป็นต้น

(3) กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

3.1 การติดต่อกลุ่มเป้าหมาย อบจ. ได้ประสานความร่วมมือไปยัง อบต. กศน. อสม. เทศบาลฯ และกลุ่มชุมชนต่างๆ เช่น ชุมชนบ้านบ่อมะกรูด เพื่อคัดเลือกกลุ่มผู้สมรส เยาวชน และประชาชนให้เข้าร่วมอบรม โดยในรุ่นแรกมีผู้สมรสเข้าร่วม จำนวน 50 คู่ รุ่นที่ 2 มีคู่สมรสกับนักเรียนเข้าร่วม ส่วนในรุ่นที่ 3-5 มีคู่สมรส เยาวชน และเพิ่มประชาชนเข้าไปด้วย โดยในการอบรมแต่ละรุ่นจะมีการจัดตั้งประธานรุ่น และรองประธานรุ่นไว้ด้วย

3.2 การติดต่อวิทยากร อบจ. จะเชิญวิทยากรทั้งภายในและภายนอก ชุมชน โดยรุ่นที่ 1-2 จะเชิญวิทยากรภายในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญใน ด้านต่างๆ เช่น ด้านกฎหมายคือ อัยการจังหวัด ด้านสุขภาพอนามัยคือ แพทย์โรงพยาบาล รวมไปถึงผู้ที่มีความรู้ด้านการใช้ชีวิตครอบครัว เป็นต้น ส่วนในรุ่นที่ 3-5 เปลี่ยนมาเชิญวิทยากร หลักจากภายนอกพื้นที่มาตลอด คือ พันเอกนายแพทย์พงษ์ศักดิ์ ตั้งคณา

(4) สถานที่/พื้นที่ การจัดอบรมครั้งแรกในเขตอำเภอเมือง ใช้ห้องประชุมของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ส่วนการจัดอบรมในครั้งต่อไปขยายไปสู่เขตอำเภออื่นๆ ภายใน จังหวัด จึงใช้สถานที่ที่เป็นจุดศูนย์กลางของแต่ละอำเภอ เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปมา ของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ห้องประชุมของที่ว่าการอำเภอ หรือโรงพยาบาลประจำอำเภอ เป็นต้น

(5) ระยะเวลา ใช้เวลาอบรม 1 วัน เริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 8.00-17.00 นาฬิกา

(6) วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ การจัดอบรมส่วนใหญ่ใช้งบประมาณของ อบจ.

(7) เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ได้แก่ แจกเอกสารความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสถาบันกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว มีการตอบคำถามให้รางวัล แจกกระเป๋าสีเหลือง เสื้อยืด หรือตุ๊กตา และมอบใบประกาศนียบัตรแก่คู่สมรสที่ผ่านการอบรมแล้ว

4.2.1.3 ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน

(1) ผลสำเร็จ

การดำเนินโครงการที่ผ่านมา ถือว่าได้รับความพึงพอใจจากทุกฝ่ายในระดับที่ดี เนื่องจากมีส่วนช่วยสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นกับสมาชิกภายในครอบครัว เช่น ความกตัญญู กตเวทิตา หรือการรณรงค์ให้เลิกสูบบุหรี่ เป็นต้น โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้การดำเนินโครงการ ประสบผลสำเร็จด้วยดี ได้แก่ สัดส่วนการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ทีมวิทยากรมีความรู้ความสามารถ และความพร้อมของงบประมาณและสถานที่

(2) ข้อจำกัด

การจัดอบรมทุกครั้งที่ผ่านมา ถือว่าพอใจระดับหนึ่ง แต่ในเชิงคุณภาพของการติดตามประเมินผลครอบครัวที่ผ่านการอบรมยังไม่แน่ใจว่าเป็นไปในทิศทางใด ซึ่งต้องมองที่การประเมินผลโครงการในครั้งนี้อาจจะอย่างไร หรือปรับปรุงแบบไหนให้ได้ประโยชน์จริงๆ เพราะการใช้งบประมาณทางราชการ ต้องคุ้มค่า ไม่ใช่ละลายแม่น้ำทิ้ง หรือทีมงานตระหนักเสมอว่า ทำอะไรให้ภายใต้ไปอย่างคุ้มค่า โดยการดำเนินโครงการที่ผ่านมา มีข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่

2.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน ทีม อบจ. ขาดประสบการณ์การดำเนินงาน และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญ สำหรับให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินโครงการด้านครอบครัว ทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร นอกจากนี้ ผู้ผ่านการอบรมไม่สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ถ่ายทอดอย่างได้ผล เพราะไม่ได้รับความเชื่อถือจากบุคคลอื่น

2.2 เนื้อหาหลักสูตร บางรุ่นไม่มีการอบรมเรื่องกฎหมาย

2.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร กลุ่มเป้าหมายแคบ และเข้าร่วมน้อยเกินไป รวมทั้งขาดวิทยากรด้านเทคนิคที่มีความรู้และบันเทิงพร้อมกัน และขาดวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาครอบครัวและเรื่องที่ต้องการ หากเป็นวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถมากจะมีค่าตัวสูง แต่ระเบียบราชการสามารถเบิกจ่ายค่าตอบแทนส่วนนี้ได้เพียง 5,000 บาท

2.4 สถานที่/พื้นที่ ไม่มีปัญหา

2.5 ระยะเวลา ช่วงเวลาของการจัดอบรมไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งต้องทำมาหากิน บางคนขาดคนดูแลลูกจึงต้องพามาเข้าร่วมด้วย บางส่วนเห็นว่าระยะเวลาในการจัด 1 วันน้อยเกินไป และขาดความต่อเนื่อง

2.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ การเบิกจ่ายค่าตอบแทนติดระเบียบราชการ เรื่องการจ่ายค่าตอบแทน ซึ่งทำให้ไม่สอดคล้องกับการจัดอบรม

2.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ไม่มีปัญหา

4.2.1.4 ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิตครอบครัว

(1) ผลดีต่อตนเอง

1.1 ได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ดีขึ้น และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตั้งแต่เด็กวัยรุ่น เขาชวนไปจนถึงวัยแต่งงานและมีบุตร ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลดี เช่น เรื่องสุขภาพอนามัย การเลิกบุหรี่ และความกตัญญู

1.2 สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตให้ดีขึ้น และสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติไม่ดีเกี่ยวกับการมีชีวิตคู่ ทำให้อยากมีครอบครัว ดังคำกล่าวของผู้ร่วมเวทีว่า “แต่ก่อนไม่เคยทำอะไรให้กับภรรยาเลย แต่หลังจากผ่านการอบรมแล้วก็ทำตัวดีขึ้น และเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น”

1.3 สร้างจิตสำนึกให้กับตัวเองและครอบครัว

1.4 ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นกับบุคคลอื่น

1.5 เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับบุคคลอื่น

(2) ผลดีต่อครอบครัว

2.1 สร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว สามารถปรับตัวเข้าหากัน เข้าใจซึ่งกันและกัน ดูแลเอาใจใส่กันในครอบครัวมากขึ้น โดยมองว่าครอบครัวเป็นเรื่องของพ่อแม่สอนลูก และปู่ย่าตายายสอนหลาน

2.2 ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นสามีภรรยาและลูก ดังคำกล่าวของผู้ร่วมเวทีว่า “พ่อแม่สอนเรื่องยาเสพติดให้กับลูก ลูกเชื่อฟังก็ทำให้ยอมรับกันในแต่ละฝ่าย สถานการณ์ในครอบครัวก็ดีขึ้น รวมไปถึงคนรอบข้างด้วย”

(3) ผลดีต่อสังคม

3.1 ช่วยลดและแก้ไขปัญหาสังคมด้านต่างๆ ได้ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ รวมไปถึงปัญหาที่มีต้นเหตุมาจากครอบครัว เช่น มีลูกเมื่อยังไม่พร้อมและการทอดทิ้งลูก

3.2 ให้คำแนะนำกับครอบครัวอื่นเพื่อการมีครอบครัวอบอุ่นเหมือนตัวเอง ดังเช่น กลุ่มสมรสที่เข้าร่วมเวทีได้ฝากคิดสอนใจ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำให้ครอบครัวผาสุกแก่กลุ่มสมรสอื่นๆ ไว้ว่า “การที่จะทำให้ครอบครัวผาสุกได้นั้นมีหลักสำคัญ คือ เอาใจให้หนักเข้าไว้ หมายถึง เอาใจเราเองาน ให้ใจเข้าอย่างถูกหลัก หนักแน่น เข้ากับญาติพี่น้องทั้งสองฝ่าย และ ไว้เนื้อเชื่อใจกัน”

3.3 เปิดโอกาสให้คนในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ในด้านต่างๆ ร่วมกัน

3.4 สามารถเป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างครอบครัวที่อบอุ่นให้กับ ครอบครัวอื่นๆ ในชุมชนได้ปฏิบัติตาม

4.2.1.5 ข้อเสนอแนะ

(1) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน

1.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน

- ให้ อบต. จัดอบรมในพื้นที่แต่ละตำบล
- จัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น กิจกรรมเปิดใจพูดคุยกัน หรือการถ่ายทอดประสบการณ์ไปสู่คนที่ไม่ได้เข้าร่วมอบรม
- ให้มีการรวมรุ่นครอบครัวผาสุกในแต่ละรุ่น
- จัดประกวดครอบครัวผาสุกประจำจังหวัด หรือค้นหาและพัฒนาครอบครัวต้นแบบในจังหวัด

1.2 เนื้อหาหลักสูตร นำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับครอบครัวผาสุก ไปเสริมในหลักสูตรการเรียนการสอน หรือเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวให้ครบทุกรุ่น และบูรณาการประเด็นด้านสังคมที่เป็นประโยชน์และจำเป็นสอดแทรกเข้าไปในกระบวนการฝึกอบรม รวมทั้งผนวกเรื่องครอบครัวผาสุกรวมกับปัญหาด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม และปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น หากแยกกันทำจะต้องใช้งบประมาณดำเนินงานหลายครั้งเช่นกัน

1.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

- อบรมกลุ่มผู้นำชุมชน เพื่อเป็นต้นแบบด้านครอบครัวผาสุก
- เชิญกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมอบรมทั้งครอบครัว (พ่อแม่ลูก) อาจจะเริ่มตั้งแต่เกิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัยเด็กและเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือเชิญผู้ที่ยังไม่ได้แต่งงาน ครอบครัวที่มีปัญหา คู่สมรสที่ย่ำแย่ ที่มีบุตร และทั้งคู่ยังไม่มีคู่ครองใหม่มาเข้าร่วมอบรมเพื่อเปิดโอกาสให้คืนดีกัน โดยมีแนวคิดสำคัญ คือ ช่วยสร้างครอบครัวที่ล่มสลายให้กลายมาเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งสามารถช่วยลดปัญหาเด็กขาดความรักความอบอุ่นได้อีกด้วย
- พัฒนาวิทยากรของท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถในเรื่องเนื้อหาเฉพาะ หรือหลายสาขา เช่น โรคเอดส์ และยาเสพติด เป็นต้น

1.4 สถานที่/พื้นที่ ควรจัดอบรมนอกสถานที่หรือต่างจังหวัด

1.5 ระยะเวลา ควรจัดอบรมในวันหยุด คือ วันเสาร์หรืออาทิตย์ อาจใช้ระยะเวลาครึ่งวัน โดยจัดอบรมเดือนละครั้ง และจัดอบรมให้ต่อเนื่อง

1.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ไม่มี

1.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน

(2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือปัญหาด้าน
ครอบครัว

2.1 ช่วยเหลือเกี่ยวกับการควบคุมราคาสินค้าอุปโภคบริโภค และเพิ่ม
ราคาผลผลิต เพราะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวไม่อบอุ่น

4.2.2 ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดปราจีนบุรี

4.2.2.1 สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดปราจีนบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสังคมชนบท การอยู่อาศัยของครอบครัวมีลักษณะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน ทำให้ปกครองดูแลกันได้ง่ายและทั่วถึง ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ค้าขาย และรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม บางชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมเมือง และมีนิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้น

อบจ. ปราจีนบุรี เคยจัดทำโครงการเสริมเกี่ยวกับครอบครัว 2 โครงการ ได้แก่ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เริ่มเมื่อปี 2548 ดำเนินงานไปแล้ว 2 รุ่นๆ ละไม่เกิน 100 คน โดยจะเข้าไปสนับสนุนและช่วยเหลือค่าใช้จ่ายด้านอาหาร และเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ส่วนอีกโครงการหนึ่ง คือ โครงการครอบครัวอบอุ่นด้วยคุณธรรม ซึ่งมีระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 วัน ประกอบด้วยกิจกรรมการนั่งสมาธิ และพาไปทัศนศึกษาดูงานต่างจังหวัด เช่น ตามวัดหรือโบราณสถานในจังหวัดอยุธยา โดยมีแนวคิดให้สถานการณ์ครอบครัวปัจจุบันกลับไปสู่ยุคความ

อบอุ่นแบบครอบครัวไทยสมัยก่อน และขอให้ใน 1 อาทิตย์มี 1 วันที่สมาชิกภายในครอบครัวได้มาพบปะพูดคุย และถามไถ่สารทุกข์สุขดิบหรือปัญหาต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งโครงการดังกล่าวข้างต้น มีส่วนกับการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่กิจกรรมเครือข่ายครอบครัวผาสุก ที่มีส่วนทำให้ชาวปราจีนบุรีสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของครอบครัวผาสุกได้

สถานการณ์ของครอบครัวที่สำคัญ ได้แก่

(1) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นและเยาวชน กล่าวคือ บางครอบครัวมีเด็กวัยรุ่นอายุ 12-14 ปีชอบมั่วสุม แข่งรถมอเตอร์ไซด์ซิ่ง ดิดเกมส์ ดื่มสุรา อารมณ์รุนแรง และทะเลาะวิวาทกัน ซึ่งสามารถฆ่าคนตายได้ เพราะสภาพจิตใจไม่ปกติ บางครั้งพ่อแม่ก็ไม่มีเวลาดักเตือนดูแลลูก ซึ่งน่าจะมีโครงการที่มีจิตแพทย์ลงไปให้คำแนะนำปรึกษา ปัญหาเด็กติดยาเสพติด ทางหน่วยงานราชการได้เข้ามาช่วยรณรงค์ในเรื่องนี้แต่ยังไม่หมด รวมไปถึงการดูตัวอย่างจากสื่อต่างๆ หรือทำตามดารานักร้อง เช่น นิยมการสักตามตัว แต่งตัวเสื้อผ้าที่ไม่สุภาพ หรือสิ้นเปลืองไป

(2) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาสำคัญที่พบ ได้แก่ ราคาสินค้าและพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ รัฐบาลไม่รับจำนำข้าว ปัญหาราคาน้ำมันแพง ปัญหาค่าแรงงานต่ำ ปัญหาภาระหนี้สิน การประกอบอาชีพและทำมาหากินยากลำบาก รายจ่ายเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว บางครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หรืออพยพแรงงานไปทำงานต่างจังหวัด รวมไปถึงปัญหาการว่างงานอีกด้วย

(3) ปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่แยกทางกัน ครอบครัวไม่ค่อยดูแลบุตรหลาน ซึ่งสาเหตุมาจากผลกระทบด้านปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องดิ้นรนต่อสู้ในการประกอบอาชีพ ทำให้ไม่มีเวลาให้กับครอบครัว

(4) ปัญหาด้านสังคม เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเจริญของสังคมเมืองเข้ามาสู่สังคมชนบทมากขึ้น และเกิดปัญหาสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ในสังคม เช่น สถานบันเทิง

(5) ปัญหาการศึกษา เด็กวัยรุ่นและเยาวชนมีการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ ซึ่งในบางครอบครัวพ่อแม่แยกทางกันเด็กจึงไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะไม่มีคนส่งเสียค่าเล่าเรียนให้ จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้วัยรุ่นได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น

(6) ปัญหาคนพิการ มีเล็กน้อย

(7) ปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ น้ำเสียจากโรงงาน และค่านิยมการใช้สารเคมีทางการเกษตร

4.2.2.2 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี ได้ดำเนินโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกในครั้งแรกเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2546 โดยที่ผ่านมาจัดอบรมไปแล้วรวม

7 รุ่น คือ ปีงบประมาณ 2547 จำนวน 4 รุ่น และปีงบประมาณ 2548 จำนวน 3 รุ่น ซึ่งมีรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมที่สำคัญ ได้แก่

(1) *รูปแบบและวิธีดำเนินงาน* มีทั้งภาคทฤษฎีและการทำกิจกรรมกลุ่มที่ให้ความบันเทิง โดยสร้างรูปแบบให้เป็นธรรมชาติและสอดคล้องวิชาการบ้าง มีการจัดเสวนาจัดกระบวนการกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นในชีวิตครอบครัว โดยให้ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นต้นแบบ และเชิญคู่สมรสที่ประสบความสำเร็จมาก ปานกลาง และไม่ประสบผลสำเร็จมาพูดคุยเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต รวมไปถึงการให้บริการด้านการตรวจสุขภาพ โดยได้รับความร่วมมือจากแพทย์โรงพยาบาลอุบลราชธานีมาตรวจสุขภาพตรวจเลือดให้ครอบครัวเพื่อเป็นตัวอย่างว่า คนเราจะแต่งงานต้องตรวจโรคเอดส์ทั้งหญิงและชาย ส่วนภาคบ่ายจะมีการมอบประกาศนียบัตรให้แก่คู่สมรสที่เข้าร่วมอบรมทุกรุ่น โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดให้เกียรติทำพิธีปิดและเปิด ซึ่งรูปแบบและวิธีการดำเนินงาน อบจ. จะจัดตามความเหมาะสมกับปัญหาของแต่ละอำเภอ นอกจากนี้ ยังมีการประเมินผลการดำเนินงานฝึกอบรมในแต่ละรุ่นด้วย

(2) *เนื้อหาหลักสูตร* เนื้อหาสาระโดยภาพรวมของการฝึกอบรม เน้นถึงการให้ความรู้ทางวิชาการเรื่องการใช้ชีวิตครอบครัวในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพื้นฐานครอบครัวต้องมาจากความรักความจริงใจ และความซื่อสัตย์การไว้ใจกัน เรื่องการเก็บออมและการจัดทำระบบค่าใช้จ่ายของแต่ละครอบครัว เรื่องการศึกษาของลูกหลาน เรื่องการวางแผนครอบครัว ความพร้อมของแต่ละครอบครัว การปฏิบัติตนก่อนที่จะมีลูก และการตรวจสุขภาพ ซึ่งถ้าเป็นกรณีของครอบครัวใหม่ วิทยากรจะแนะนำให้ตรวจสุขภาพก่อนที่จะมีบุตร และให้ฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคต่างๆ รวมทั้งให้ความรู้คำแนะนำในเรื่องสาธารณสุขทั่วไปอีกด้วย

(3) *กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร*

3.1 การติดต่อกลุ่มเป้าหมาย อบจ. จะเน้นกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มประชาชนระดับรากหญ้า กลุ่มวัยรุ่นเยาวชน นักเรียน และกลุ่มคู่สมรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคู่สมรสจะคัดเลือกตามความสมัครใจและความพร้อมของคู่สมรสที่จะเข้าร่วมอบรมเป็นคู่

3.2 วิทยากร เป็นการผสมผสานระหว่างวิทยากรในพื้นที่และนอกพื้นที่ซึ่งมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีชื่อเสียงด้านครอบครัว รวมทั้งมีเทคนิคการบรรยายเพื่อไม่ให้ผู้เข้าร่วมอบรมเบื่อ และทำเรื่องเครียดให้เป็นเรื่องตลกได้ เช่น รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้อำนวยการโรงพยาบาล รองนายกรัฐมนตรีหรือที่ปรึกษานายกฯ รวมไปถึงพันเอกนายแพทย์พงษ์ศักดิ์ ตั้งคณา เป็นต้น

(4) *สถานที่/พื้นที่* การจัดอบรมครั้งแรกในพื้นที่เขตอำเภอเมือง ใช้ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรีเป็นศูนย์กลาง ส่วนการจัดอบรมครั้งต่อไปที่ได้ขยายผลไปสู่อำเภออื่นๆ ภายในจังหวัด เน้นใช้สถานที่ที่เป็นศูนย์กลางของในแต่ละอำเภอ เพื่อให้

กลุ่มเป้าหมายสามารถที่จะเดินทางไปมายังสถานที่ต่างๆ ได้โดยสะดวก เช่น โรงแรม โรงเรียน และรีสอร์ท เป็นต้น

(5) *ระยะเวลา* ใช้เวลาในการฝึกอบรม 1 วัน โดยรุ่นแรกๆ จัดอบรมระหว่างเวลาประมาณ 8.00-20.00 นาฬิกา หรือประมาณ 7.30-21.00 นาฬิกา ซึ่งถือว่าใช้ระยะเวลามากเกินไป อบจ. จึงได้พัฒนาและปรับเปลี่ยนมาเรื่อยๆ เป็นเวลาประมาณ 7.30-17.00 นาฬิกา

(6) *วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ* ใช้งบประมาณในการจัดอบรมจาก อบจ. และการสนับสนุนจากกาชาดจังหวัด

(7) *เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน* ได้แก่ แจกหนังสือเอกสาร CD ครอบครัวผาสุก แจกสื่อในแต่ละรุ่น เลี้ยงอาหารว่าง อาหารกลางวัน และอาหารเย็น รวมทั้งมอบใบประกาศนียบัตรแก่ผู้สมรสที่ผ่านการอบรม

4.2.2.3 ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน

(1) ผลสำเร็จ

โครงการฝึกอบรมที่ผ่านมาถือว่าประสบผลสำเร็จเกินคาด เพราะพื้นที่ที่มีทุนทางสังคมที่ดี กล่าวคือ ทีม อบจ. มีความพร้อม มีแนวคิดการดำเนินงานเชิงรุก มีกองทุนอุดหนุนให้บทบาทกับคณะกรรมการในการบริหารจัดการโครงการ มีการสร้างเครือข่ายจัดตั้งชมรมครอบครัวผาสุก วิทยากรมีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สมรส และประชาชนทั่วไปที่เป็นสมาชิกครอบครัวผาสุกจังหวัดมีความพร้อม ความสามัคคี และให้ความร่วมมือทุกครั้งเมื่อมีการเรียกเข้าอบรม รวมไปถึงตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ ปัญหาการหย่าร้าง และปัญหาด้านครอบครัวต่างๆ ลดลง รวมทั้งสามารถต่อยอดโครงการใหม่ๆ ได้

(2) ข้อจำกัด

2.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน

- อบจ. มีประสบการณ์ทางด้านวิชาการ สามารถออกแนวคิดการดำเนินงานและปฏิบัติงานได้ โดยได้มีการเตรียมการ ระดมความคิดเห็นจากท้องถิ่นและเทศบาลก่อนการทำงาน แต่ยังคงขาดความชำนาญทางด้านการนิเทศนาการ

- เรื่องการติดตามและประเมินผล อบจ. ได้สร้างเครือข่ายครอบครัว คือ มีการจัดตั้งประธานและรองประธานกลุ่ม มอบสื่อเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของแต่ละรุ่น และมีการติดตามเครือข่ายครอบครัวโดยมีชื่อนามสกุล ที่อยู่ และทะเบียนประวัติส่วนตัวของเครือข่ายสมาชิกทุกรุ่น แต่เนื่องจากเพิ่งเริ่มทำโครงการจึงไม่มีการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง

2.2 เนื้อหาหลักสูตร ไม่มีปัญหา

2.3 *กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร* กลุ่มเป้าหมายขาดความพร้อม และความสนใจเข้าร่วม การติดต่อกลุ่มเป้าหมายเพียงหมู่บ้านละ 1 กลุ่มหรือ 2 กลุ่ม เมื่อส่งรายชื่อเข้าร่วมแล้ว

บางครอบครัวติดภาระกิจ ไม่มีเวลาจึงมาเข้าร่วมไม่ได้ ทำให้กลุ่มเป้าหมายคลาดเคลื่อนไป คือ จากเดิมที่ตั้งผู้เข้าร่วมอบรมไว้ 30 ครอบครัว ซึ่งการจัดอบรมครั้งต่อไปต้องเพิ่มเป็น 50 ครอบครัว ส่วนวิทยากร ขาดการยอมรับและความเป็นทีมร่วมกันระหว่างวิทยากรภายนอกกับทีมท้องถิ่น

2.4 สถานที่/พื้นที่ ไม่มีปัญหา

2.5 ระยะเวลา รุ่นแรกจัดอบรมถึง 3 ทูม คิดว่าใช้เวลานานเกินไป แต่มีบางส่วนเห็นว่าระยะเวลาจัดอบรม 1 วันน้อยเกินไป

2.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ งบประมาณน้อยและจำกัด ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ จึงต้องใช้ทุนส่วนตัวของ อบจ. และกาชาดจังหวัด ปัญหาสำคัญอยู่ที่ระเบียบเบิกจ่ายของทางราชการ ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ตามระเบียบการจัดซื้อจัดจ้าง พ.ศ.2542 การเบิกจ่ายงบประมาณยังเป็นข้อจำกัด ผู้เข้าร่วมอบรม 1 วัน จะสูญเสียรายได้จากการทำงานปกติ แต่ไม่มีอะไรมาชดเชยให้เป็นค่าอาหาร ค่าสถานที่ และค่าพาหนะเดินทาง ตลอดจนไม่มีค่าตอบแทนการประชุม

2.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ไม่มีปัญหา

4.2.2.4 ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิตครอบครัว

(1) ผลดีต่อตนเอง

1.1 ได้นำความรู้และเทคนิคไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การใช้ชีวิตคู่ การครองเรือน หรือด้านการสาธารณสุขป้องกันโรคภัยที่จะตามมาภายหลังแต่งงาน

1.2 สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ รู้จักคิด มีเหตุผล และแนวคิดในการตัดสินใจหรือจัดการกับปัญหา เช่น ลดการเที่ยวกลางคืน หรือการดื่มสุรา

1.3 สามารถนำไปแนะนำหรือบอกกล่าวกับบุคคลและครอบครัวอื่นๆ ที่ประสบปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกหลาน และครอบครัวที่มีอายุน้อยได้

1.4 ทำให้รู้จักสังคมนับกับเพื่อนฝูง ได้แลกเปลี่ยนแนวคิด ประสบการณ์ และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

1.5 เป็นกำลังสำคัญของชาติที่มีคุณภาพในอนาคต

(2) ผลดีต่อครอบครัว

2.1 ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น รู้จักผิดถูก ปรับตัวเข้าหากันได้ดี มีความเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น สร้างชีวิตคู่ให้ยั่งยืน ดังคำกล่าวของผู้เข้าร่วมเวทีว่า “หลังการอบรมทำให้เรารู้จักรัก และอภัยซึ่งกันและกัน เมื่อก่อนจากที่ดิฉันไม่เคยสนใจเรื่องความรู้สึกของคนอื่นเลย แต่หลังจากเข้าอบรมแล้วดิฉันรู้จักคำว่า เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความรับผิดชอบมากขึ้น และรักครอบครัวมากขึ้น”

2.2 ครอบครัวเกิดมีความรักความอบอุ่น ความเอื้ออาทรต่อกัน รู้จักยังคิด มีคุณธรรม เข้าใจกันมากขึ้น โดยภรรยาที่ทำงานอยู่กับบ้านเข้าใจสามีที่ออกไปทำงานมากขึ้น ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

2.3 มีการเปิดใจพูดคุย หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในครอบครัว ทำให้เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ช่วยสร้างให้เกิดระบบการปกครองในครอบครัว

2.4 สามารถอบรมสั่งสอนลูก และช่วยสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสมาชิกในครอบครัวทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่กำลังจะมีครอบครัวให้รู้จักการครองเรือนภายในครอบครัว

2.5 รู้จักการใช้จ่ายภายในครอบครัว

(3) ผลดีต่อสังคม

3.1 ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น อยู่ร่วมกันในสังคมและชุมชนได้อย่างสันติสุข

3.2 เป็นแบบอย่างที่ดีและกระตุ้นให้ครอบครัวอื่นๆ ให้ปฏิบัติตาม ดังคำกล่าวของผู้ร่วมเวทีว่า “เมื่อครอบครัวของเราเกิดความผาสุก และปรองดองกัน ครอบครัวอื่นก็อยากทำตาม”

3.3 สามารถให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครอบครัวอื่นๆ เพื่อนบ้านใกล้เคียง ลูกน้อง และเด็กในชุมชนในเรื่องที่ได้รับการอบรมเพื่อเป็นแนวทางในการนำพาครอบครัวไปสู่ความผาสุก

3.4 ให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการทอดทิ้งบุตรแรกเกิด และการทอดทิ้งบุพการี เป็นต้น

3.5 สามารถเป็นตัวสะท้อนสภาพของสังคม และเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างครอบครัวผาสุกกับครอบครัวตัวเองว่า มีความแตกต่างกันอย่างไร รวมทั้งเป็นการเสนอแนวคิดว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้เกิดความผาสุกขึ้นในครอบครัว

3.6 ช่วยสร้างกำลังสำคัญของชาติ เพื่อเข้าสู่สังคมใหญ่ที่มีประสิทธิภาพของประเทศ

3.7 เป็นการพัฒนาเพื่อต่อยอดโครงการใหม่

4.2.2.5 ข้อเสนอแนะ

(1) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน

1.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน

- ให้องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนเข้ามีส่วนร่วม โดยกระจายการอบรมให้ทั่วพื้นที่รับผิดชอบในระดับท้องถิ่น คือ ระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ

โดย อบจ. สนับสนุนงบประมาณไปให้แต่ละชุมชน และมุ่งยุทธศาสตร์สู่โรงเรียนหรือองค์การบริหารส่วนตำบล

- นำกลุ่มครอบครัวหรือผู้ผ่านการอบรม มาพบปะพูดคุย เสนอแนวคิด ค้นหาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสัมพันธ์ของเครือข่ายครอบครัว และความสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชน หรือ คัดเลือกผู้แทนที่ผ่านการอบรมไปบรรยายให้นักเรียนหรือเยาวชนรับรู้ถึงปัญหาปัญหาสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่อไป

- ติดตามประเมินผลผู้ผ่านการฝึกอบรม โดยสุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคลหรือเป็นครอบครัวว่าเป็นอย่างไร ซึ่งอาจเริ่มจากระดับหมู่บ้าน และตำบล ให้มีตัวแทนจาก อบจ. เป็นผู้รับผิดชอบติดตามประจำพื้นที่นั้นๆ แล้วคัดเลือกกลั่นกรองสมาชิกครอบครัวผาสุกจริงๆ มารับรางวัลเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ครอบครัวอื่นๆ โดยอาจออกใบประกาศนียบัตรเพื่อเป็นกำลังใจให้กับครอบครัวที่ปฏิบัติได้

1.2 เนื้อหาหลักสูตร เพิ่มเนื้อหาด้านสาธารณสุข หรือสุขภาพชีวิตก่อนแต่งงานให้ชัดเจนกว่าที่ผ่านมา เน้นเรื่องกฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับความผิดภายในครอบครัว จิตวิทยาสังคม และแนวคิดทางพุทธศาสนา ธรรมะ หรือจิตใจ

1.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร กระจายไปสู่ครอบครัวระดับรากหญ้า ตั้งแต่กลุ่มเด็กเยาวชน หรือผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-30 ปีเข้าร่วมอบรม เพื่อสร้างกลุ่มคนเหล่านี้ให้รู้จักรับผิดชอบมากขึ้น ให้พ่อแม่ลูกมาร่วมกินนอนด้วยกัน 2-3 วันเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน หรือให้ลูกหลานปู่ย่าตายายมาร่วมอบรม รวมทั้งขยายกลุ่มเป้าหมายไปสู่เครือข่ายครอบครัวมากขึ้น โดยเพิ่มเป็น 10 คู่ หรือ 20 คู่ในแต่ละหมู่บ้าน โดยคัดเลือกคู่สมรสจริงๆ หรือคู่สมรสใหม่ที่มีปัญหาเข้ามาเข้าร่วม เพื่อจะได้ดูแลกันได้ทั่วถึง

1.4 สถานที่/พื้นที่ ให้มีการจัดอบรมทุกหมู่บ้าน โดยให้ผู้นำชุมชนแต่ละแห่งรับผิดชอบจัดกิจกรรมแต่ละหมู่บ้านเอง เพื่อให้ชาวบ้านสามารถรับรู้กิจกรรมนั้นๆ ได้อย่างใกล้ชิด รวมทั้งปรับเปลี่ยนสถานที่หรือตำบลให้เหมาะสมกับพื้นที่

1.5 ระยะเวลา ควรจัดนอกเวลาทำการ หรือวันหยุดเสาร์อาทิตย์ โดยเพิ่มระยะเวลาหรือใช้เวลาให้เหมาะสม รวมทั้งจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ

1.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ

- รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณอุดหนุนสมทบโครงการ หรือเพิ่มงบประมาณการจัดอบรม รวมทั้งเพิ่มค่าเดินทางให้แก่ครอบครัวที่มาเข้าร่วมอบรม เพราะค่าน้ำมันแพงและเดินทางระยะไกล

1.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน

- จัดตั้งเป็นกลุ่มชมรมหรือสมาคมครอบครัว โดยมีกลุ่มจัดการและมีกองทุนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวภายในกลุ่ม มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างน้อย 1 เดือนต่อครั้ง หรือมีกลุ่มให้คำปรึกษาแนะนำเมื่อสมาชิกประสบปัญหา
- ประชาสัมพันธ์เพิ่มเติม กล่าวคือ ควรมีศูนย์ประสานงานและสื่อสารกระจายเสียง หรือวิทยุชุมชน รวมทั้งจัดทำสื่อเผยแพร่ เช่น แจกหนังสือเอกสาร หรือ VCD ให้ไปเปิดดูได้ที่บ้าน ตามชุมชน หรือตามศาลาประชาคม
- จัดอบรมในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา ซึ่งจะกำหนดให้มีคู่สมรส จำนวน 80 คู่ โดยจะเชิญเยาวชนและนักเรียนเข้าร่วมด้วย

(2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือปัญหาด้านครอบครัว

2.1 ต้องมีการประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาล คือ ภาคราชการที่จะต้องขับเคลื่อน ส่วนตัวจักรสำคัญคือ ภาคประชาชน กล่าวคือ การดำเนินงานด้านครอบครัวไม่ใช่เป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอย่างเดียว แต่ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวัฒนธรรม เจ้าหน้าที่บ้านเมือง และตำรวจ เป็นต้น

2.2 ให้ความรู้และหาอาชีพเสริมให้ชาวบ้าน เพื่อจะได้ไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เช่น การเตรียมพร้อมในการทำอาชีพการเกษตร ความช่วยเหลือด้านปัญหาขาดน้ำเพื่อการเกษตร ทำไร่นา เป็นต้น หรือสนับสนุนเบี้ยยังชีพรายเดือนแก่ผู้ด้อยโอกาส ตามหมู่บ้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ยากไร้

2.3 ส่งเสริมด้านจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่ครอบครัว

2.4 เพิ่มทุนการศึกษาระดับหมู่บ้าน เน้นการศึกษาให้กับเยาวชน ซึ่งจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ตัวอย่างเช่น กระทรวงศึกษาธิการ น่าจะมีบทบาทในการเรียนการสอนด้านการแก้ไขปัญหาคือครอบครัวได้ดี เพราะมีบุคลากรที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหา คือ เด็กนักเรียน

4.2.3 ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดขอนแก่น

4.2.3.1 สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดขอนแก่น มีสภาพพื้นที่เป็นทั้งสังคมชนบทและสังคมเมือง พื้นที่สังคมชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ช่วงที่ไม่ได้ทำนาจะมีจะอพยพแรงงานไปรับจ้างในกรุงเทพมหานคร และจะกลับบ้านมาในช่วงฤดูทำนาและเกี่ยวข้าว โดยพื้นที่สังคมชนบทนี้ พบว่า มีอัตราการหย่าร้างต่ำ ส่วนสังคมเมือง วิถีชีวิตประชาชนส่วนใหญ่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่

สถานการณ์ด้านครอบครัวในชุมชนที่สำคัญ ได้แก่

(1) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นและเยาวชน ปัญหาที่สำคัญที่พบ ได้แก่ เด็กวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร (ซึ่งสุกก่อนห่าม) แต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อยจึงมีวุฒิภาวะทางด้านครอบครัวไม่สูงนัก ชอบแข่งรถมอเตอร์ไซด์ซิ่ง ดิดเกมส์คอมพิวเตอร์ ชอบดั่งแก๊งค์หรือจับกลุ่มทะเลาะวิวาทกัน แต่วัยรุ่นไม่ค่อยมีปัญหาด้านเสพติดเท่าใดนักแต่พบว่ามี การดื่มสุราและสูบบุหรี่กันมาก รวมทั้งชอบเที่ยวเตร่เวลากลางคืน โดยปัญหาดังกล่าว รัฐบาลควรมีการกำหนดโทษตามกฎหมายให้เด็ดขาดและชัดเจน มีมาตรการควบคุมด้านภาษี เนื่องจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หาซื้อได้ง่าย ส่วนโรงเรียนต้องมีส่วนช่วยรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกในเรื่องดังกล่าวให้เกิดขึ้น

(2) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญของประชาชนทั่วพื้นที่ของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจไม่ดี มีรายได้น้อย เงินไม่พอใช้ รายรับรายจ่ายไม่สมดุลกัน เพราะรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านมีการอพยพแยกย้ายไปทำงานต่างจังหวัด เช่น รับจ้างตัดอ้อยที่จังหวัดกาญจนบุรี เป็นลูกจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ เป็นต้น

รวมไปถึงปัญหาการว่างงาน และไม่มียานพาหนะ การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวทำได้โดยให้คนในชุมชนทำบัญชีครัวเรือน หรือจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ หรือ สอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมอาชีพต่างๆ โดยสนับสนุนผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์ และกิจกรรมเยาวชน

(3) ปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นสามีภรรยาด้วยกัน พ่อแม่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก สมาชิกในครอบครัว (พ่อแม่ลูก) ทะเลาะกันและไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อไม่เข้าใจกันแล้วก็ไม่ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาเรื่องผู้สาว สามีมีภรรยาน้อยหรือภรรยามีสามีน้อย ปัญหาครอบครัวหย่าร้างหรือครอบครัวแตกแยก วัยรุ่นและเยาวชนขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ซึ่งปัญหาดังกล่าวข้างต้นจะต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนด้านธรรมะให้กับสมาชิกในครอบครัวด้วย

(4) ปัญหาผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้สูงอายุ ได้แก่ ขาดเบี้ยยังชีพสนับสนุนแก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุไม่มีคนดูแล จึงต้องให้การศึกษาและวิชาชีพ สร้างรายได้และอาชีพ

(5) ปัญหาสิ่งแวดล้อม อบายมุข และการพนันในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นติดสุรา กัญชา เล่นไพ่ ไฮโล โบก (การพนันของภาคอีสาน ที่นำเม็ดมะขามมาผ่าซีกจำนวน 3 ซีก โดยทายว่าค่าหรือหงาย) และหวยเบอร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไข

(6) ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ในอำเภอน้ำพอง

(7) ปัญหาคนขาดการศึกษา มีการศึกษาอยู่เกณฑ์ต่ำ

4.2.3.2 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการจัดโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกจำนวนทั้งสิ้น 3 รุ่นในปีงบประมาณ 2547 มีคู่สมรสผ่านการอบรมรวมทั้งสิ้น 270 คู่ (540 คน) ซึ่งมีรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมที่สำคัญ ได้แก่

(1) รูปแบบและวิธีดำเนินงาน รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมจะเหมือนเดิมทุกรุ่น กล่าวคือ มีกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้ และให้คู่สมรสที่เข้าร่วมอบรมร่วมแสดงความคิดเห็นและแสดงออก โดยมีตัวแทนอำเภอละ 1 คู่ ตลอดจนมีกิจกรรมสันทนาการ แต่ไม่มีกิจกรรมการตรวจสอบสุขภาพ นอกจากนี้ ยังมีการประเมินผลโครงการฝึกอบรมในแต่ละรุ่นด้วย

(2) เนื้อหาหลักสูตร เน้นการให้ความรู้ด้านสุขภาพ ครอบครัว และกฎหมาย

(3) กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

3.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเจ้าหน้าที่พัฒนาสังคมฯ ได้ติดต่อประสานงานไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยส่งหนังสือเชิญ และประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ให้ทราบ และเปิดรับสมัครโดยแจกแบบฟอร์มให้กรอกว่าใครสนใจและสมัครใจจะเข้าร่วมอบรม รวมทั้งมีการบอกต่อกันแบบปากต่อปากไปยังผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และนายอำเภอให้คัดเลือกสมาชิกของหมู่บ้านเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มครอบครัว ซึ่งมีการกำหนดเกณฑ์ของกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

คู่ที่ยังไม่แต่งงาน คู่ที่เพิ่งจะแต่งงาน และคู่ที่แต่งงานนานแล้ว โดยที่ผ่านมากลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมในแต่ละรุ่นจะมีประมาณ 200 คนต่อรุ่น ซึ่งส่วนใหญ่เดินทางมาเองและเสียค่าใช้จ่ายเอง

3.2 วิทยากร การเชิญวิทยากรที่มาบรรยายให้ความรู้ ส่วนใหญ่จะเน้นวิทยากรที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัด โดยในแต่ละรุ่นมีจำนวนประมาณ 3-4 คน คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัด เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

(4) สถานที่/พื้นที่ จัดอบรมทั้ง 3 รุ่นที่โรงแรมขอนแก่นโฮเต็ล จังหวัดขอนแก่น

(5) ระยะเวลา ใช้เวลาในการอบรม 1 วัน โดยมีกำหนดการระหว่างเวลาประมาณ 8.00-16.30 นาฬิกา

(6) วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ การจัดอบรมที่ผ่านมา ใช้งบประมาณประจำปี 2547 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในหมวดงบกลาง ประเภทสำรองจ่าย โดยจะใช้งบประมาณไม่เกิน 200,000 บาทต่อรุ่น

(7) เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ได้แก่ แจกเอกสารความรู้และผ้าขนหนูมอบค่าเดินทางแก่คู่สมรส คู่ละ 200 บาท จัปฉลากของรางวัล ของใช้ และเครื่องใช้ไฟฟ้า รวมทั้งมอบใบประกาศนียบัตรคู่สมรสที่ผ่านการอบรม

4.2.3.3 ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน

(1) ผลสำเร็จ

การดำเนินโครงการถือว่าประสบผลสำเร็จระดับหนึ่ง แต่ไม่เต็มร้อย กล่าวคือ ประสบผลสำเร็จในประเด็นที่โครงการเป็นประโยชน์ต่อชุมชนส่วนรวม และช่วยสร้างความตระหนักในเรื่องครอบครัวให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มคู่สมรส ประชาชน และเด็กเยาวชนที่เข้าร่วมอบรม ซึ่งส่งผลทำให้ครอบครัวเกิดความสุข นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จด้วยดี ได้แก่ ความพร้อมของสถานที่จัดอบรม เนื้อหาสาระหลักสูตรดี ความเหมาะสมของจำนวนผู้เข้าร่วมอบรม และวิทยากรมีความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย

(2) ข้อจำกัด

2.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน บุคลากรของ อบจ. ขาดประสบการณ์การทำงานด้านครอบครัวจึงไม่พร้อมในการดำเนินงาน คู่สมรสที่ผ่านการอบรมไม่สามารถนำความรู้ไปขยายผลกับเครือข่ายครอบครัว หรือไม่สามารถบอกต่อกับบุคคลอื่นได้ ขาดการติดตามและประเมินผลคู่สมรสที่ผ่านการอบรม รวมทั้งไม่มีกิจกรรมการตรวจสอบสุขภาพ

2.2 เนื้อหาหลักสูตร ไม่มีปัญหา

2.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร การจัดอบรมไม่มีประสิทธิภาพ เพราะจำกัดกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมจึงไม่ครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มเด็กวัยรุ่นเยาวชน โดยกลุ่มเป้าหมาย

ที่เข้าร่วมจำนวนน้อยเกินไป เนื่องจากไม่ให้ความสนใจและไม่เห็นความสำคัญกับการเข้าร่วมโครงการ โดยส่วนใหญ่คิดว่า ปัญหาครอบครัวต่างๆ ที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขได้ภายในครอบครัว รวมทั้งชาววิทยากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน เช่น พระสงฆ์หรือสามเณรที่มีความรู้ด้านธรรมะและสอนวิปัสสนา และวิทยากรด้านกฎหมายครอบครัว เป็นต้น

2.4 สถานที่/พื้นที่ สถานที่ที่ไกลเกินไป ทำให้เสียเวลาในการเดินทาง

2.5 ระยะเวลา จัดอบรมตรงกับช่วงเวลาที่ชาวบ้านต้องประกอบอาชีพ คือ ฤดูทำนา เกี่ยวข้าว ขุดมัน และตัดอ้อย ทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่สามารถเข้าร่วมอบรมได้ เช่น อำเภอน้ำพองชาวบ้านทำนาปีละ 2 ครั้ง ทำให้ไม่สามารถจัดอบรมได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งบางส่วนเห็นว่าระยะเวลาในการอบรมน้อยเกินไป

2.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ งบประมาณในการจัดอบรมจำกัด โดยในปี 49 ไม่ได้ตั้งงบส่วนนี้ไว้ เพราะให้พื้นที่ อบต. และเทศบาลฯ ดำเนินการแทนแล้ว นอกจากนี้ ค่าพาหนะหรือค่าเดินทางน้อยเกินไป และไม่เพียงพอ เพราะการเดินทางไกลต้องออกค่าน้ำมันรถ หรือค่ารถโดยสารประจำทางเอง เช่น การเดินทางมาจากอำเภอมัญจาคีรีเพื่อเข้าร่วมอบรมที่ อบจ. ซึ่งมีระยะทางประมาณ 50-60 กิโลเมตร ผู้เข้าอบรมทุกคนต้องเสียสละทั้งเวลาและรายได้ที่จะมาเข้าร่วมอบรมได้ เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และขาดรายได้จากการรับจ้างเกี่ยวข้าว ประมาณ 300-400 บาทในวันนั้น

2.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน อบจ. มีการประชาสัมพันธ์โครงการน้อยเกินไป

4.2.3.4 ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิตครอบครัว

(1) ผลดีต่อตนเอง เกิดการเรียนรู้ และนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตัวเองให้ดีขึ้น รู้จักแยกแยะสิ่งถูกผิด อดทน ใจเย็น และมีการสื่อสารที่ดี วาจาไพเราะขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ร่วมเวทีว่า “หากคนหนึ่งร้อนอีกคนหนึ่งเย็นก็ไม่เกิดการทะเลาะกัน และแม้ว่าจะได้รับความรู้ไม่สมบูรณ์ก็ตามเพราะชีวิตคนเราย่อมมีปัญหาไม่มากนัก เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจหรือรายได้รายจ่ายไม่สมดุลกัน แต่หลังจากการอบรมมีการนำไปปรับใช้ก็ถือว่าสำเร็จไปครั้งหนึ่ง รวมทั้งนำความรู้ไปตัดสินใจแก้ปัญหาได้เร็วขึ้นด้วย”

(2) ผลดีต่อครอบครัว สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ และอบรมสั่งสอนให้แก่ลูกหลาน รวมทั้งเด็กและเยาวชนในครอบครัวได้เข้ามารับทราบปัญหา และรู้จักแก้ไขปัญหา ร่วมกัน มีส่วนทำให้เข้าใจพฤติกรรมวัยรุ่นมากขึ้น ซึ่งส่งผลทำให้ครอบครัวเกิดความสุขได้

(3) ผลดีต่อสังคม ได้สร้างปฏิสัมพันธ์กัน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น รวมทั้งสามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำ ขยายผล หรือบอกเล่าต่อแก่ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และคนอื่นๆ ได้ฟัง

4.2.3.5 ข้อเสนอแนะ

(1) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน

1.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรเป็น ผู้กำหนดกรอบการดำเนินงานและเป้าหมายให้ชัดเจน และมอบหมายไปยังหน่วยงานระดับท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติ เช่น ให้ทีม อบต. หรือเทศบาลเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดอบรม เพียงแต่ขอความร่วมมือกับ อบจ. ในบางเรื่องเท่านั้น เนื่องจากทีม อบต. เป็นกลุ่มคนทำงานที่มีศักยภาพ และมีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชนได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ชาวบ้าน มหาวิทยาลัย และโรงเรียน รวมทั้งยังสามารถของบประมาณสนับสนุนได้โดยตรงจากกระทรวงฯ

- รูปแบบการดำเนินงาน อาจแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

- 1) จัดอบรมหรือศึกษาดูงานต่างจังหวัด เพื่อสร้างครอบครัวให้เกิดความรักความผูกพันกันมากขึ้น
- 2) จัดเวทีระดมความคิดเห็นระดับหมู่บ้านในด้านต่างๆ เช่น เวทีครอบครัว และการพัฒนาอาชีพ
- 3) สนทนากลุ่มย่อย โดยคิดว่า ปัญหาครอบครัวน่าจะเป็นการปรึกษาหารือกันในกลุ่มย่อยมากกว่า
- 4) จัดค่ายคุณธรรม พุทธธรรม หรือยุวพุทธ เพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับนโยบายพื้นฐาน

1.2 เนื้อหาหลักสูตร เพิ่มเนื้อหาหลักธรรมะในการครองเรือน

1.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร จัดอบรมให้เข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย และอย่าจัดอบรมซ้ำกลุ่มเป้าหมายเดิม โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ เช่น จัดอบรมระหว่างพ่อแม่ลูก กลุ่มวัยรุ่นเยาวชน กลุ่มบุคคลก่อนแต่งงาน กลุ่มครอบครัวที่มีความเสี่ยงต่อปัญหา กลุ่มครอบครัวตัวอย่างหรือต้นแบบ ส่วนวิทยากร อาจเชิญพระสงฆ์มาเป็นวิทยากรสอนเรื่องการใช้หลักธรรมะในการครองเรือน

1.4 สถานที่/พื้นที่ จัดอบรมให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และขยายผลให้ครบทุกพื้นที่จังหวัด รวมทั้งจัดอบรมค้างคืนนอกสถานที่

1.5 ระยะเวลา จัดอบรมในเดือนที่ไม่ใช่ฤดูทำนา หรือเพิ่มระยะเวลาในการจัดอบรมเป็น 2 วัน 1 คืน หรืออย่างน้อย 2-3 วัน รวมทั้งจัดอบรมอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 6 เดือนครั้ง หรือ 1-3 ครั้งต่อปี

1.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน เช่น ให้ค่าพาหนะเพิ่มเติม โดยระบุว่าเป็นงบพัฒนาสังคม รวมทั้งให้ภาคเอกชนที่มีศักยภาพเข้ามาสนับสนุนด้านงบประมาณและเงินทุนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยให้การดำเนินงานอบรมแก้ไขปัญหาครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ประชาสัมพันธ์เชิงรุกทางโทรทัศน์ ให้ทุกกลุ่มเป้าหมายได้ทราบข้อมูลเพิ่มขึ้น จัดประกวดครอบครัวมีสุขระดับหมู่บ้านหรือครอบครัวผาสุกระดับตำบลโดยตั้งเป็นรางวัลครอบครัวตัวอย่างระดับท้องถิ่นต่อหมู่บ้านต่อไป

(2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือปัญหาด้านครอบครัว

2.1 จัดประชุมระดับหมู่บ้านเพื่ออภิปรายปัญหาเรื่องอาชีพ หรือปัญหาอื่นๆ เกี่ยวกับครอบครัว เช่น ปัญหารายได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากพ่อแม่ จากลูก หรือจากบุคคลอื่น ปัญหาพ่อแม่ไม่ลงรอยกัน เป็นต้น แล้วนำมาสรุปรวบรวมประเด็นในระดับตำบลผลักดันเข้าสู่ระดับ อบจ. เสนอเป็นแผนและโครงการเพื่อจัดตั้งของบสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต่อไป ซึ่งอยากให้ระดับตำบลแก้ไขปัญหาด้านสังคมโดยภาพรวม ไม่ใช่มุ่งไปที่ระดับโครงสร้างอย่างเดียว

2.2 รัฐบาลสนับสนุนเงินทุนให้แต่ละชุมชน เพื่อนำมาจัดตั้งกองทุน สำหรับจัดอบรมเยาวชน ผู้สูงอายุ หรือคนที่ไม่มียาได้ อบรมกลุ่มส่งเสริมเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยเยาวชนนัดเรื่องอะไรก็ส่งเสริมจัดการฝึกอบรม ซึ่งสามารถทำให้ห่างไกลยาเสพติดได้ รวมไปถึงการจัดสรรเบี้ยยังชีพกระจายสู่กลุ่มเป้าหมายระดับตำบล และระดับอำเภอ

4.2.4 ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดกระบี่

4.2.4.1 สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดกระบี่เป็นเมืองขนาดเล็ก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนประกอบอาชีพหลากหลาย เช่น ทำสวนยาง และประมง เป็นต้น สามีภรรยาส่วนใหญ่ไม่ได้

จดทะเบียนสมรสกัน วิธีการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัวค่อนข้างสงบ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน

สถานการณ์ของครอบครัวที่สำคัญ ได้แก่

(1) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นและเยาวชน ได้แก่ วัยรุ่นและเยาวชนส่วนใหญ่จะเข้ามาเรียนในเมือง และอยู่ด้วยกันเป็นคู่ชายหญิง โดยไม่คิดถึงปัญหาต่างๆ ที่ตามมา เด็กแข่งรถมอเตอร์ไซด์ซิ่ง ดัดเกมส์คอมพิวเตอร์ และติดยาเสพติดแต่มีจำนวนเล็กน้อย ซึ่งปัญหาดังกล่าวข้างต้น ครอบครัวจะต้องขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ในการพูดคุยและตักเตือน

(2) ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ ปัญหาความไม่เข้าใจกันภายในครอบครัว พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ขาดความเข้าใจในหลักการอบรมสั่งสอนลูกหลาน ทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่บางคนต้องไปทำงานต่างจังหวัด ทำงานล่วงเวลาและเวลาเลิกงานไม่ตรงกัน รวมไปถึงความไม่ซื่อสัตย์ระหว่างคู่สามีภรรยา ผู้ชายเจ้าชู้ มีภรรยาหลายคน และปัญหาผู้สาว ซึ่งจะต้องมีการสร้างจิตสำนึกในเรื่องดังกล่าวผ่านสมาชิกในครอบครัว

(3) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่มีรายได้ไม่เพียงพอ ครอบครัวมีภาระทางเศรษฐกิจสูง ต้องใช้เงินเยอะ พ่อแม่ต้องทำงานล่วงเวลาและเวลาเลิกงานไม่ตรงกัน บางครอบครัวต้องอพยพไปทำงานต่างจังหวัด รวมไปถึงประชาชนวัยแรงงานที่ต้องอพยพเข้าไปทำงานทำในเมือง และปัญหาการว่างงาน

(4) ปัญหาด้านยาเสพติด กล่าวคือ มีการค้ายาเสพติดเพิ่มขึ้นในเขตสังคมเมือง แต่ในเขตสังคมชนบทมีแนวโน้มน้อยลง เนื่องจากนโยบายปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาล และมาตรการเฝ้าระวังที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

(5) ปัญหาด้านสุขภาพ ความเครียด และปัญหาวัยทองในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ซึ่งต้องมีการส่งเสริมให้ออกกำลังกายเพิ่มขึ้น

4.2.4.2 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ มีการเตรียมการโดยระดมความคิดเห็นจากผู้นำท้องถิ่น และเทศบาล เพื่อออกแนวความคิดร่วมกัน ก่อนที่ อบจ. จะดำเนินงานโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกครั้งแรก ในวันที่ 4 มิถุนายน 2547 โดยที่ผ่านมามีการจัดอบรมไปแล้วรวมทั้งสิ้น 6 รุ่น โดยในปีงบประมาณ 2547 จำนวน 3 รุ่น และปีงบประมาณ 2548 จำนวน 3 รุ่น ซึ่งมีรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมที่สำคัญ ได้แก่

(1) รูปแบบและวิธีดำเนินงาน เริ่มด้วยกระบวนการฝึกให้มีสมาธิ มีกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมอบรมสอบถามเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย จริยธรรมและกฎหมาย มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน รวมไปถึงแบ่งกลุ่ม

ทำกิจกรรม และเล่นเกมส์ แต่ไม่มีกิจกรรมการตรวจร่างกาย นอกจากนี้ ได้มีการประเมินผลก่อน และหลังการฝึกอบรมโครงการฝึกอบรมในแต่ละรุ่นด้วย

(2) เนื้อหาหลักสูตร หัวข้อการบรรยายเน้นเรื่อง การเตรียมความพร้อมในการใช้ชีวิตครอบครัว การสร้างสายใยรักในครอบครัว การรักษาสุขภาพอนามัย กฎหมายครอบครัวที่ควรรู้ และธรรมะในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

(3) กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

3.1 การติดต่อกับกลุ่มเป้าหมาย อบจ. มีวิธีการดำเนินงาน 2 วิธี ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ทางวิทยุท้องถิ่น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายอาสาสมัครเข้าร่วมฝึกอบรม และประสานความร่วมมือไปยังผู้นำชุมชน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มแม่บ้านให้คัดเลือกกลุ่มคู่สมรสเข้าร่วมเช่นกัน โดยมีเกณฑ์กำหนดไว้อย่างชัดเจน คือ บังคับให้คู่สมรสมาเข้าร่วมอบรมเป็นคู่ รวมประมาณ 40 คู่

3.2 การเชิญวิทยากร การจัดอบรมที่ผ่านมา จะเชิญวิทยากรทั้งที่อยู่ใน และนอกพื้นที่สลับกันไป แต่ครั้งจะเชิญวิทยากรเข้าร่วมประมาณ 4-5 คน โดยที่ผ่านมา อบจ. ได้เชิญวิทยากรนอกพื้นที่มาร่วมจำนวน 2 ครั้ง ส่วนอีก 3 ครั้ง เป็นการเชิญวิทยากรภายใน จังหวัดมาเข้าร่วม เช่น นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด และเจ้าหน้าที่ ธกส. เป็นต้น

(4) สถานที่/พื้นที่ จัดอบรมครั้งแรกในเขตพื้นที่ของจังหวัด โดยใช้โรงแรมในอำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่เป็นสถานที่จัดอบรม ส่วนการจัดอบรมครั้งต่อมาได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปจัดอบรมต่างจังหวัด โดยเน้นพาเที่ยวทัศนศึกษาจังหวัดภาคใต้อื่นๆ ที่อยู่ละแวกใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พังงา และพัทลุง ซึ่งในแต่ละครั้งส่วนใหญ่จะใช้โรงแรมเป็นสถานที่หลักในการจัดอบรมเช่นกัน

(5) ระยะเวลา การจัดอบรมแต่ละรุ่น กำหนดระยะเวลา 2 วัน ซึ่งในเช้าวันแรก จะเป็นการเดินทางไปยังสถานที่ฝึกอบรมที่กำหนดไว้ โดยเริ่มออกเดินทางเวลาประมาณ 7.00 นาฬิกา ทำกิจกรรมไปจนถึงเวลาประมาณ 22.00 นาฬิกา และพักค้างคืนในสถานที่ฝึกอบรม ส่วนในวันที่สอง เริ่มทำกิจกรรมเวลาประมาณ 7.30 นาฬิกาไปจนถึงกำหนดการเดินทางกลับภูมิลำเนา ในเวลาประมาณ 16.00 นาฬิกา

(6) วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเอง โดยเบิกจ่ายจากงบประมาณประจำปี หมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ (ค่าใช้สอย) ประเภทรายจ่ายเกี่ยวกับการรับรองและพิธีการของสำนักปลัดฯ

(7) เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ได้แก่ พาเที่ยวทัศนศึกษาและอบรมต่างจังหวัด โดยมีที่พักและอาหารในรีสอร์ท โรงแรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พังงา หรือพัทลุง แจกเอกสารและ CD ครอบครัว แจกเสื้อหรือผ้าห่ม แจกภาพถ่ายที่ระลึก รวมทั้งมอบใบประกาศนียบัตรแก่คู่สมรสที่ผ่านการฝึกอบรม

4.2.4.3 ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน

(1) ผลสำเร็จ

1.1 การดำเนินโครงการฝึกอบรมที่ผ่านมา คิดว่าน่าจะประสบผลสำเร็จ 100% เนื่องจากได้รับความพึงพอใจจากกลุ่มบุคคลหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม อบจ. ที่รับผิดชอบโครงการ กลุ่มคู่สมรส กลุ่มเด็กและเยาวชน รวมไปถึงกลุ่มประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งล้วนได้รับความรู้ด้านต่างๆ จากการฝึกอบรมแทบทั้งสิ้น โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จด้วยดี คือ กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าร่วมอบรมในระยะเวลา 2 วัน ได้อย่างเต็มที่ เนื่องจาก อบจ. ได้มีการแจ้งหมายกำหนดการล่วงหน้าก่อน ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีเวลาเตรียมตัว จึงไม่ต้องเป็นห่วงสมาชิกภายในครอบครัวที่อยู่ที่บ้าน

1.2 ภายในชุมชนมีเครือข่ายครอบครัวผาสุกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถที่จะขยายผล และถ่ายทอดเผยแพร่ประสบการณ์ด้านครอบครัวผาสุกให้กับครอบครัวอื่นๆ ได้

(2) ข้อจำกัด

2.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน ขาดผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินงานโครงการ แต่มีคนออกแนวคิดและทำงานได้ รวมทั้งไม่มีการติดตามประเมินผลครอบครัวหลังจากผ่านการฝึกอบรมไปแล้ว

2.2 เนื้อหาหลักสูตร ไม่มีปัญหา

2.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการหายาก และไม่ประสงค์เข้าร่วม แต่กลุ่มเป้าหมายที่สามารถเข้าร่วมได้ก็มีจำนวนน้อยเกินไป ส่วนวิทยากร ยังขาดวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ที่ต้องการ วิทยากรที่มีอยู่ขาดการยอมรับและขาดการทำงานเป็นทีมร่วมกันระหว่างวิทยากรภายนอกกับทีมท้องถิ่น

2.4 สถานที่/พื้นที่ ไม่มีปัญหา

2.5 ระยะเวลา กลุ่มเป้าหมายบางคนไม่มีเวลาเข้าร่วมโครงการอย่างเต็มที่ เพราะต้องดูแลบุตร และต้องประกอบอาชีพซึ่งมีความหลากหลายและไม่เป็นเวลาแน่นอน เช่น กรีดยางตั้งแต่ตี 5 ถึงเช้ามืดหรือทำประมงดูจากระดับน้ำทะเล ซึ่งหากเข้าร่วมอบรมจะทำให้ขาดรายได้ ส่วนบางคนเห็นว่าระยะเวลาการจัดอบรมน้อยเกินไป

2.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ งบประมาณดำเนินโครงการมีน้อย ทำให้จ่ายค่าเดินทางไม่เพียงพอ รวมทั้งระบบการเมืองไม่ผ่านงบก็ดำเนินการไม่ได้

2.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน การสื่อสารประชาสัมพันธ์ และการติดต่อประสานงานไม่ทั่วถึง

4.2.4.4 ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิตครอบครัว

(1) *ผลดีต่อตนเอง* สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองให้ดีขึ้น เช่น มารยาทดีขึ้น ใจเย็นลง ไม่เถียง และมีการสื่อสารระหว่างกันได้ดีขึ้น

(2) *ผลดีต่อครอบครัว* สามารถนำไปใช้ในชีวิตครอบครัว ทำให้ครอบครัวเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักวิธีแก้ไขปัญหาครอบครัว และรู้จักการวางแผนภายในครอบครัว ดังคำกล่าวของผู้ร่วมเวทีว่า “หลังจากผ่านการอบรมแล้ว ทำให้รู้จักการวางแผนภายในครอบครัว เช่น รู้จักการวางแผนค่าใช้จ่ายต่างๆ”

(3) *ผลดีต่อสังคม*

3.1 ได้พูดคุย แลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์กับเพื่อนฝูง เพื่อนต่างวัย และคนต่างหมู่บ้านร่วมกัน

3.2 สามารถเป็นแบบอย่างหรือตัวอย่างในการสร้างครอบครัวเข้มแข็ง

3.3 สามารถนำไปถ่ายทอดหรือแนะนำให้กับบุคคลอื่น เช่น เพื่อน และญาติพี่น้อง เป็นต้น

4.2.4.5 ข้อเสนอแนะ

(1) *ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน*

1.1 *รูปแบบและวิธีดำเนินงาน* ควรเพิ่มกิจกรรมดูงานด้านการส่งเสริมอาชีพ หรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชน หรืออำเภอ

1.2 *เนื้อหาหลักสูตร* แทรกเนื้อหาความรู้ด้านครอบครัวเข้าไปในหลักสูตรการศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนเพิ่มเติม หรือปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตร เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนสามารถเข้าร่วมได้ด้วย

1.3 *กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร* ควรนำสมาชิกภายในครอบครัวเข้าร่วมด้วยตามความเหมาะสม จัดอบรมให้ครอบคลุมทุกครอบครัวหรือครบทั้ง 3 รุ่น คือ พ่อแม่ลูกปู่ย่าตายาย หรือแยกการอบรมออกเป็นกลุ่มๆ ได้แก่ กลุ่มคู่สมรส กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มเตรียมมีครอบครัวก่อนแต่ง รวมทั้งเชิญผู้นำทางในสังคมเข้าร่วมอบรมด้วย เช่น คารานักแสดง จะได้เป็นการดึงดูดใจให้กลุ่มเป้าหมายสนใจเข้าร่วมมากขึ้น ส่วนวิทยากร เชิญพ่อแม่มาเป็นวิทยากรให้ความรู้เตรียมความพร้อมก่อนลูกแต่งงาน สร้างวิทยากรกระบวนการและทีมวิทยากรท้องถิ่นให้มีศักยภาพ รวมไปถึงจัดให้มีวิทยากรทางศาสนาเข้าร่วมโครงการ เช่น ศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม

1.4 *สถานที่/พื้นที่* โครงการฝึกอบรมน่าจะเหมาะสมกับสังคมเมืองมากกว่า เนื่องจากสังคมเมืองมักจะประสบกับปัญหาครอบครัวมากกว่าสังคมชนบท บางส่วนเห็นว่าควรจัดอบรมในสถานที่หลากหลายมากกว่านี้

1.5 ระยะเวลา ควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรมเป็นประมาณ 3-5 วัน เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปกลับ และจัดอบรมให้หมุนเวียนปีละ 3 ครั้ง

1.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ พมจ. ต้องประสานความร่วมมือไปยัง อบต. หรือท้องถิ่นดำเนินการแทน โดย อบจ. จัดสรรงบประมาณให้อย่างเพียงพอ

1.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่

4.2.5 ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดกำแพงเพชร

4.2.5.1 สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดกำแพงเพชรเป็นเมืองขนาดเล็กทางภาคเหนือ ประกอบด้วย 9 อำเภอและ 2 กิ่งอำเภอ มีประชากรรวมทั้งสิ้นประมาณ 750,000 คน ลักษณะพื้นที่เป็นสังคมเกษตรกรรม ชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นระบบเครือญาติ แต่ในปัจจุบัน รูปแบบครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยสามีภริยามากขึ้น ประมาณ 80% มีความสัมพันธ์ค่อนข้างดี ส่วนใหญ่จะมีการจดทะเบียนสมรสระหว่างสามีภริยา

ในภาพรวมด้านสังคม อบจ. พยายามให้ความสำคัญกับกลุ่มคนในสังคมทุกวัย ตั้งแต่วัยเด็ก กลุ่มสตรี จนถึงผู้สูงอายุ โดยมีการดำเนินโครงการที่สำคัญต่างๆ ได้แก่ การอบรม ผู้สูงอายุและพาเที่ยว อบรมกลุ่มแม่บ้าน และอบรมกลุ่มเยาวชนเข้าค่ายพุทธธรรม ซึ่งไม่เฉพาะเจาะจงในเรื่องครอบครัวผาสุกเท่านั้น แต่จะทั่วถึงกันไปในทุกๆ วัย เพราะถ้ามุ่งทำเรื่อง ครอบครัวเพียงอย่างเดียวก็จะไม่ครอบคลุมประกอบด้านสังคม ในส่วนของโครงการครอบครัวผาสุก นั้น อนาคต อบจ. ยืนยันว่าจะยังดำเนินงานได้อีก ประมาณ 3-5 รุ่นในปีต่อไป

สถานการณ์ด้านครอบครัวที่สำคัญ ได้แก่

(1) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กและวัยรุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงวัยรุ่น ตอนต้นและตอนปลาย ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้น ม.3-ม.5 ปัญหาสำคัญต่างๆ ที่พบ ได้แก่ ปัญหาความรุนแรง นิสยก้าวร้าว ปัญหาทะเลาะวิวาทและตีกันค่อนข้างสูง มีการทำร้ายสิ่งของ ขว้างปากระจกกรวด ซึ่งส่งผลทำให้ผู้ใหญ่บ้านประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ปัญหาแข่งรถมอเตอร์ไซด์ซึ่งตลอดจนเด็กวัยรุ่นทั้งชายหญิงมีแฟนหลายคนในเวลาเดียวกัน (คบถัก) ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากรับค่านิยมและอารยธรรมตะวันตกมากเกินไป หรือเพราะได้รับสื่อรูปแบบต่างๆ โดยการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น อาจทำได้โดยการมอบความรักความอบอุ่นจาก ครอบครัว หรือการอบรมสั่งสอน และปลูกฝังจิตสำนึกในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก เยาวชน ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะนำไปสู่การพัฒนายุทธศาสตร์ของชาติด้วย

(2) ปัญหาเศรษฐกิจ มีการอพยพแรงงานไปทำงานกรุงเทพมหานครมากขึ้น โดยปัญหาดังกล่าวข้างต้นชาวบ้านได้แนะนำให้มีการส่งเสริมอาชีพ เช่น จัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน หรือกลุ่มสตรีจังหวัด เป็นต้น

(3) ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สามีทำร้ายภรรยา และปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก หรือทำร้ายเด็ก มีประมาณ 20% แต่ไม่ปรากฏชัดเจนมากนัก ปัญหาเด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง แต่สถิติการหย่าร้างมีน้อยมาก

(4) ปัญหาสุขภาพจิต เบาบางลงจากเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมาเนื่องจากนโยบายต่อสู้กับปัญหาสุขภาพจิตของรัฐบาล ทำให้อาหาหาซื้อยาเสพติดได้ยากขึ้น

(5) กระแสค่านิยมตะวันตก ส่งผลกระทบต่อศีลธรรม จริยธรรม

4.2.5.2 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ได้ดำเนินโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกครั้งแรก เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2547 โดยที่ผ่านมามีโครงการไปแล้วรวม 5 รุ่น 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอพรานกระต่าย อำเภอลองขลุง อำเภอปางศิลาทอง กิ่งอำเภอบึงสามัคคี และอำเภอลองลาน มีคู่สมรสเข้าร่วมทั้งสิ้น 314 คู่ โดยมีรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมที่สำคัญ ได้แก่

(1) รูปแบบและวิธีดำเนินงาน อบจ. กำหนดรายละเอียดของกำหนดการเอง โดยมีรูปแบบการฝึกอบรมที่เน้นการถ่ายทอดให้ความรู้ ลักษณะการบรรยายแบบมีส่วนร่วมจากวิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านครอบครัว และให้ผู้เข้าร่วมอบรมแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ด้านครอบครัวร่วมกัน โดยให้ผู้เข้าร่วมอบรมที่มีอายุมากที่สุดและน้อยที่สุดร่วมเวทีพูดคุยให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เข้าร่วมอบรมอื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมการให้คำปรึกษาและตรวจสุขภาพด้วย แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาลเท่าที่ควร เนื่องจากมีการตรวจ สุขภาพดังกล่าวมีเพียงการวัดความดันอย่างเดียว

(2) เนื้อหาหลักสูตร ดัดแปลงมาจากเนื้อหาหลักสูตรการจัดอบรมของจังหวัดปราจีนบุรี โดยแบ่งเนื้อหาหลักสูตรออกเป็น 4 หมวดหลัก ได้แก่ การเตรียมความพร้อมในชีวิตคู่ บทบาทหน้าที่บิดามารดาสามีภรรยา กฎหมายครอบครัว มรดก และสุขภาพ โรคเอดส์ และเพศ

(3) กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

3.1 การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ของโครงการนั้นต้องการกลุ่มคู่สมรสใหม่ที่มีอายุน้อย คนที่ขอบพอจะแต่งงานกัน หรือคนที่อยู่ด้วยกันแล้วแต่ยังไม่แต่งงาน แต่ทาง อบจ. จัดหากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวไม่ได้ จึงต้องเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มคู่สมรสที่มีคุณภาพ และเป็นผู้ที่จะสามารถนำความรู้ไปขยายผลหรือถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นต่อไปได้ อบจ. จะประสานความร่วมมือไปยังผู้นำชุมชน กำนัน และผู้ใหญ่บ้านเพื่อคัดเลือก

กลุ่มเป้าหมาย อายุไม่กำหนดแน่นอนขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ซึ่งเป็นครอบครัวที่ผาสุกเพราะจะได้นำไปเผยแพร่ต่อไป โดยคิดคำนวณจากจำนวนหมู่บ้าน และจำนวนตำบลในแต่ละอำเภอเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นก่อน การจัดอบรมโครงการรุ่นต่างๆ ก็จะได้กลุ่มเป้าหมายประมาณ 60 กลุ่ม โดยที่ผ่านมามีกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนมากที่สุด 84 กลุ่ม และน้อยที่สุด 50 กลุ่ม นอกจากนี้ การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมอบรมนั้นจะไม่กำหนดให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมอบรมซ้ำคนเดิม

3.2 วิทยากร จะเชิญวิทยากรภายในจังหวัดแทบทั้งสิ้น ซึ่งแต่ละท่านมีความรู้ประสบการณ์ และความสามารถตามเนื้อหาต่างๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ เช่น วิทยากรด้านกฎหมายครอบครัวและมรดกเชิญอัยการจังหวัด วิทยากรด้านสุขภาพ โรคเอดส์ และเพศก็เชิญผู้แทนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหรือโรงพยาบาล รวมไปถึงผู้ทรงคุณวุฒิด้านอื่นๆ อีกหลายท่าน นอกจากนี้ ยังมีวิทยากรหลัก หรือวิทยากรกระบวนการที่มีชื่อเสียงของจังหวัด คือ อาจารย์สันติ อภัยราช เข้าร่วมด้วยเช่นกัน

(4) สถานที่/พื้นที่ การจัดอบรมทั้ง 5 ครั้งที่ผ่านมา สถานที่หลักในการจัดอบรมจำนวน 3 รุ่น คือ หอประชุมของสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร ส่วนอีก 2 รุ่นจัดอบรมในสถานที่ตามความเหมาะสมของแต่ละอำเภอ โดยเน้นที่ความสะดวกในการเดินทางของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด คือ หอประชุมโรงเรียน และหอประชุมของที่ว่าการกิ่งอำเภอ

(5) ระยะเวลา ใช้เวลาจัดอบรม 1 วัน โดยเริ่มทำกิจกรรมตั้งแต่เวลาประมาณ 8.30-16.30 นาฬิกา

(6) วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ใช้งบประมาณของ อบจ. ประมาณ 200,000 บาท ต่อรุ่น โดยประมาณว่าจะต้องเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าตอบแทนวิทยากร ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่ายานพาหนะ และค่าอื่นๆ

(7) เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ได้แก่ แจกสติ๊กเกอร์ครอบครัวผาสุก แจกเสื้อสีเป็นรุ่น แจกกระเป๋ และแจกเอกสารด้านครอบครัวที่ อบจ. จัดทำขึ้นเอง รวมทั้งมอบใบประกาศนียบัตรผู้ผ่านการอบรม

4.2.5.3 ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน

(1) ผลสำเร็จ

1.1 สำหรับการเป็น 7 จังหวัดนำร่อง ถือว่าประสบผลสำเร็จปานกลาง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ทุกคนภาคภูมิใจที่ได้ดำเนินงานจัดอบรมและเข้าร่วมการอบรม รวมไปถึงสถิติการหย่าร้างน้อยลง

1.2 ส่วนประเด็นที่ถือว่าโครงการไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโครงการครอบครัวผาสุกกับโครงการผู้สูงอายุ อบจ. เห็นว่าการดำเนินโครงการผู้สูงอายุมีผลดีต่อสังคมมากกว่า เพราะโครงการอบรมผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุได้พบปะกัน

พาไปเที่ยวหรือไหว้พระตามวัดต่างๆ มีการดูแลเรื่องอาหารการกิน การออกกำลังกาย และ ดูแลเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมมากกว่า และกำลังจะทำให้ครบทุกตำบลและหมู่บ้าน ส่วนการอบรมเด็กเยาวชนก็ได้ดำเนินการ แต่ไม่ได้เจาะทุกอำเภอ โดยคิดว่าเรื่องของสังคมต้องทำงานเชื่อมโยงกันไปเป็นลูกโซ่

(2) ข้อจำกัด

2.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน

- ในส่วนของ อบจ. ไม่มีรูปแบบและเป้าหมายที่ชัดเจน โดยคิดเองทำเองมาตลอด และมองว่าการให้ความสำคัญเฉพาะสถาบันครอบครัวนั้นเป็นการมองในแง่สังคมอย่างเดียว โดยไม่รวมด้านเศรษฐกิจ ถือว่าไม่ใช่การทำงานเชิงบูรณาการ เนื่องจากมีความเห็นว่าหากเศรษฐกิจไม่ดีแล้ว ครอบครัวก็ไม่ผาสุกเช่นกัน

- ขาดการสนับสนุนและความร่วมมือจากกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ความรู้ และงบประมาณ

- จากเดิมที่ต้องการอบรมให้ความรู้แก่คู่สมรสใหม่ๆ ที่ยังไม่มีประสบการณ์ ไม่เข้าใจการใช้ชีวิตคู่ หรือการครองรักครองเรือน แต่ไม่ได้คู่สมรสใหม่ตามวัตถุประสงค์จึงต้องเปลี่ยนรูปแบบการอบรมมาเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ หรือผู้ที่ผ่านการแต่งงานมาแล้วว่าจะดำเนินชีวิตครอบครัวอย่างไรให้มีความสุข ไม่ระหองระแหงกัน หรือทำอะไรให้อยู่ด้วยกันนานๆ

- โครงการไม่ได้มีการติดตามประเมินผลว่า ผู้ผ่านการอบรมได้นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงหรือไม่ กล่าวคือ ไม่ได้ลงลึกติดตามกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการอบรม มีเพียงการพูดคุยกับผู้เข้าร่วมอบรมที่เป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชน และอยากให้โอกาสคนอื่นเข้าร่วมอบรมด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โครงการได้มีการประชาสัมพันธ์ออกทางวิทยุชุมชน

- ขาดความร่วมมือจากโรงพยาบาลในกิจกรรมการตรวจสุขภาพ

2.2 เนื้อหาหลักสูตร ไม่มีปัญหา

2.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร ไม่ได้กลุ่มคู่สมรสใหม่ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ การติดต่อประสานงานทำได้ยาก บางคู่อายุ ไม่ตอบรับ เพราะไม่อยากมาเข้าร่วม หรือบางคู่ไม่ได้อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน เนื่องจากต้องทำงานคนละที่กัน จึงค่อนข้างติดต่อประสานงานให้เข้าร่วมกันทั้งคู่ลำบาก นอกจากนี้ ยังขาดวิทยากรด้านเทคนิคที่มากอยให้ความรู้และคำแนะนำในการจัด

2.4 สถานที่/พื้นที่ การจัดอบรมยังไม่ครอบคลุมพื้นที่จังหวัด

2.5 ระยะเวลา กลุ่มเป้าหมายไม่มีเวลาเข้าร่วม เนื่องจากมีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพกัน

2.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ขาดงบประมาณสนับสนุน

2.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ไม่มีปัญหา

4.2.5.4 ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิตครอบครัว

(1) *ผลดีต่อตนเอง* ได้รับความรู้ความเข้าใจจากการอบรม กล่าวคือ คู่สมรสบางคู่ที่เข้าร่วมอบรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่แต่งงานแล้ว มีลูกโตแล้ว แต่ยังไม่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎหมายครอบครัวเลยว่าสินสมรสเป็นอย่างไร การเข้าอบรมครั้งนี้จึงถือว่าสามารถเติมเต็มความรู้ในส่วนนี้ให้กับกลุ่มคู่สมรสได้

(2) *ผลดีต่อครอบครัว* ช่วยเติมเต็มให้ครอบครัวอยู่กันอย่างราบรื่น และลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

(3) *ผลดีต่อสังคม* ทำให้กลุ่มคู่สมรสได้มีโอกาสพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นร่วมกันเป็นกลุ่มในเรื่องที่ดีสำหรับการใช้ชีวิตคู่ รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเผยแพร่ให้กับบุคคลอื่นได้

4.2.5.5 ข้อเสนอแนะ

(1) *ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน*

1.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน

- เชิญหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เข้ามาช่วยดูแล ประเมินผล และประชุมหารือเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน หรือหารูปแบบและให้ข้อเสนอแนะด้านข้อมูลที่ชัดเจนว่า โครงการควรดำเนินงานไปในทิศทางใด

- รูปแบบการจัดอบรมควรเป็นแบบค่ายปฏิบัติธรรม หรือแข่งขันกีฬาในกลุ่มเด็กและเยาวชน

1.2 *เนื้อหาหลักสูตร* ควรสอดแทรกเนื้อหาเรื่องยาเสพติด และความก้าวร้าวของเด็กเข้าไปด้วย

1.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

- อบรมกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมมากกว่านี้ เพราะการพัฒนาคนไม่ควรเน้นในวัยคู่สมรสอย่างเดียว อาจต้องเริ่มที่การพัฒนาตั้งแต่อยู่ในท้อง (วัยทารก) จนถึงเสียชีวิต โดยเน้นกลุ่มเด็กและเยาวชน

- ขอกการสนับสนุนวิทยากรจากกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ เพื่อความชัดเจนในการเชิญวิทยากรเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.4 สถานที่/พื้นที่

- การจัดอบรมน่าจะเหมาะสมกับสังคมเมืองที่มีปัญหาสังคมรุนแรงมากกว่า เช่น เชียงใหม่ เพราะจังหวัดกำแพงเพชรเป็นสังคมชนบท ปัญหาการหย่าร้างเกิดขึ้นน้อย เพราะชาวบ้านจะรู้กันหมด เหมือนปัญหาผ่านการสวดส่งดูแลจากสังคมมาก่อนแล้ว
- สถานที่หลักในการจัดอบรมควรเป็นที่ทำการ อบจ. เพราะเป็นศูนย์กลางของจังหวัด ถ้าการเดินทางจากพื้นที่รอบนอกเข้าสู่ศูนย์กลางของจังหวัดมีระยะทางไกลก็ให้ดำเนินการในแต่ละพื้นที่ หรืออำเภออื่นๆ เพื่อความสะดวก รวมทั้งจัดอบรมให้ครบทุกพื้นที่แต่ละตำบล

1.5 ระยะเวลา ไม่มี

1.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ไม่มี

1.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ไม่มี

(2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือปัญหาด้านครอบครัว

2.1 เรื่องครอบครัวน่าจะเป็นยุทธศาสตร์ชาติ หากเปรียบเทียบกับโครงการผู้สูงอายุ คิดว่าโครงการผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จมากกว่า เนื่องจากโครงการมีการให้ความรู้เรื่องสุขภาพ การออกกำลังกาย การทานอาหาร ธรรมะ และพาเที่ยว เป็นต้น

4.2.6 ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดพิจิตร

4.2.6.1 สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดพิจิตรมีประชากรประมาณ 590,000 คน พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ 70-80% เป็นสังคมเกษตรกรรม สามีภรรยาส่วนใหญ่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส อบจ. ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาด้านครอบครัว โดยเน้นไปที่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มผู้พิการที่มองเห็นปัญหาชัดเจนและรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาปากท้อง ค่าใช้จ่าย วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องยังชีพ เป็นต้น ซึ่งงบประมาณที่ใช้คงมาจากงบของ อบจ. เองที่เข้าไปดูแลเรื่องเกี่ยวกับด้านสาธารณภัยต่างๆ โดยประสานความร่วมมือกับกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ในการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการคัดเลือกผู้ที่จะให้ความช่วยเหลือดังกล่าวต่อไป

สถานการณ์ด้านครอบครัวที่สำคัญ ได้แก่

(1) พฤติกรรมไม่เหมาะสมของเด็กและวัยรุ่น ได้แก่ วัยรุ่นอายุประมาณ 13-14 ปี มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันเหมาะสม มีครอบครัวเร็ว ท้องก่อนแต่ง มีลูกเร็ว และปัญหาแข่งรถมอเตอร์ไซด์ซิ่ง ซึ่งล้วนเกิดจากสิ่งเร้าต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมเมือง เช่น สถานบันเทิง เซก และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

(2) ปัญหาเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ ปัญหาการประกอบอาชีพ คนในพื้นที่ชนบทส่วนใหญ่จะอพยพแรงงานไปทำงานในต่างจังหวัด หรือคนที่แต่งงานแล้วก็แยกย้ายไปทำงานที่อื่นๆ

(3) ปัญหาเสพติดน้อยลง แต่ยังไม่หมดไปจากชุมชน

(4) ปัญหาผู้ด้อยโอกาส หรือผู้พิการ อบจ. ควรประสานความร่วมมือไปยังพัฒนาสังคมจังหวัดเพื่อ ให้การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส เช่น เบี้ยยังชีพ หรืออุปกรณ์สำหรับผู้พิการ

(5) ปัญหาการทับซ้อนของการปฏิบัติหน้าที่ การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น อบจ. อบต. และเทศบาล

4.2.6.2 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตร ได้ดำเนินโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก ประจำปี 2547 จำนวน 1 รุ่น เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2547 ณ โรงแรมพิจิตรพลชา อำเภอมือง จังหวัดพิจิตร มีคู่สมรสเข้าร่วมทั้งสิ้น 48 คู่ โดยมีรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมที่สำคัญ ได้แก่

(1) รูปแบบและวิธีดำเนินงาน อบจ. ดูตัวอย่างการจัดอบรมจากจังหวัดอื่น และนำข้อมูลที่ได้มาจัดประชุมเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดอบรม โดยใช้รูปแบบการบรรยายในห้องประชุม มีสื่อประกอบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้ด้านครอบครัวแก่ผู้เข้าร่วมอบรม เช่น สายใยรักครอบครัว เป็นต้น รวมทั้งมีการประเมินผลระหว่างการอบรม ซึ่งได้รับความร่วมมือและความสนใจจากผู้เข้าร่วมอบรมเป็นอย่างดี

(2) เนื้อหาหลักสูตร อบจ. จะเป็นผู้กำหนดเองโดยดูตัวอย่างจากจังหวัดอื่น โดยมีการประชุมกำหนดเนื้อหาสาระว่าจะให้ความรู้อะไรที่เป็นประโยชน์ และเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เข้าร่วมอบรมควรจะได้รู้ เช่น เรื่องการเตรียมความพร้อมครอบครัว การสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว สุขภาพ การวางแผนครอบครัว การป้องกันการมีบุตรก่อนวัยอันควร กฎหมาย และการใช้ธรรมะในการดำรงชีวิตคู่ รวมทั้งการเพิ่มหลักสูตรที่คิดว่าเหมาะสม

(3) กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

3.1 การติดต่อกลุ่มเป้าหมาย อบจ. จะประสานความร่วมมือไปยังอำเภอและกิ่งอำเภอ โดยให้ข้อมูลว่า มีโครงการครอบครัวผาสุกจัดขึ้นวันเวลาใด มีรูปแบบอย่างไร มีใครให้ความรู้ เพื่อให้ติดต่อคู่สมรสใหม่มาเข้าร่วมอบรม แต่มีปัญหาระหว่างการหากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคู่สมรสใหม่ที่จดทะเบียนสมรสใหม่ กล่าวคือ กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีอยู่ในพื้นที่น้อย มีอยู่เพียงประมาณ 20 % แต่ทาง อบจ. ตั้งเป้าหมายไว้ 50 คู่ จึงต้องเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายไปที่คู่สมรสเก่าที่ไม่เคยรับอบรม และไม่เจาะจงที่เป็นผู้นำชุมชน แต่เน้นที่ความสมัครใจในการเข้าร่วมอบรม ในปี 2547 จัดไป 1 รุ่น แต่ปี 2548 ไม่ได้จัด เนื่องจากประเมินดูแล้วว่าหากกลุ่มคู่สมรสใหม่

ที่เข้าร่วมโดยสมัครใจอย่างมาก บางคู่เป็นการขอร้องและเชิญเข้ามา ส่วนในปีต่อไปจะจัดอบรมหรือไม่ขึ้นอยู่กับนโยบายของนายกฯ และคณะผู้บริหาร

3.2 วิทยากร อบจ. ได้มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนใหญ่จะเชิญบุคคลที่อยู่ในพื้นที่แทบทั้งสิ้น โดยพิจารณาคัดเลือกจากหัวข้อการบรรยายและเนื้อหา เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด วิทยากรจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมาพูดคุยให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการวางแผนครอบครัว และการสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว เรื่องกฎหมายที่ควรรู้เชิญอัยการจังหวัดมาให้ความรู้ หรือเรื่องธรรมชาติในชีวิตคู่ ก็เชิญพระครูที่มีชื่อเสียงทางด้านนี้มาพูดคุย เป็นต้น

(4) สถานที่/พื้นที่ ใช้สถานที่จัดอบรม ณ โรงแรมพิจิตรพลาซ่า อำเภอเมือง เพราะเป็นสถานที่ที่อยู่ใกล้กับที่ทำการ อบจ. และศูนย์กลางของจังหวัดที่กลุ่มเป้าหมายแต่ละอำเภอสามารถเดินทางไปมาได้โดยสะดวก

(5) ระยะเวลา ใช้เวลาในการจัดอบรม 1 วัน โดยมีกำหนดการกิจกรรมการฝึกอบรมตั้งแต่เวลาประมาณ 7.30-16.30 นาฬิกา

(6) วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ประจำปี 2547 หมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ ประเภทรายจ่ายเกี่ยวกับการรับรองและพิธีการ โดยตั้งไว้เป็นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นจำนวน 230,000 บาทสำหรับค่าอาหาร ค่าเชื้อเพลิงให้กับผู้เข้าร่วมอบรม เพื่อเป็นการจูงใจให้เข้าร่วมโครงการในระดับหนึ่ง และค่าอื่นๆ แต่หลังจากเสร็จสิ้นโครงการใช้ไปประมาณ 98,000 บาทเศษ

(7) เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ได้แก่ แจกเอกสารที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ แจกกระเป๋าเสื้อแจ็กเก็ตตัวละ 300 บาท เลี้ยงอาหารว่างและอาหารกลางวัน 150 บาท/หัว รวมทั้งมอบใบประกาศนียบัตรแก่คู่สมรสที่ผ่านการอบรม

4.2.6.3 ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน

(1) ผลสำเร็จ

การประสบความสำเร็จหรือไม่นั้นต้องเทียบกับวัตถุประสงค์ ถ้าเป็นการจัดอบรมในห้องประชุม ถือว่าประสบความสำเร็จ แต่หลังจากการจัดอบรมแล้วบอกไม่ได้ว่าเป็นไปในทิศทางใด เนื่องจากไม่ได้มีการติดตามประเมินผลกลุ่มคู่สมรสว่า ชีวิตครอบครัวของผู้ที่ผ่านการอบรมเป็นอย่างไร โดยอาจจะต้องกำหนดให้มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งระยะเวลาอาจไม่ใช่เพียงแค่ 3 เดือนต่อครั้ง แต่จะต้อง 6 เดือนต่อครั้งหรือ 1 ปีต่อครั้ง รวมทั้งต้องประเมินดูว่า สถิติการหย่าร้างว่าเป็นอย่างไร

(2) ข้อจำกัด

2.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน

- ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน กล่าวคือ กลุ่มเป้าหมายไม่ใช่กลุ่มสมมติใหม่ที่แท้จริง
- ไม่ได้มีการติดตามประเมินผลรอบคอบอย่างต่อเนื่อง การประเมินหลังจากการอบรมมีปัญหา กล่าวคือ ไม่สามารถติดตามได้ว่ากลุ่มสมมติเป็นอย่างไร ไม่ทราบว่าสิ่งที่กลุ่มกลุ่มสมมติได้รับไปนั้นสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด ถ้าจะเอาตัวชี้วัดแน่นอนมาวัดเป็นไปได้อีก ตัวชี้วัดที่เป็นนามธรรมจะเป็นการคาดหวังเท่านั้นเอง เนื่องจากสภาพการดำรงชีวิตภายในครอบครัว คือ เมื่อแต่งงานกันแล้วสามีภรรยาต้องแยกย้ายไปทำงานต่างพื้นที่ รวมทั้งสภาพสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งประเด็นดังกล่าวน่าจะบอกได้ว่า ภายหลังการอบรมน่าจะคิดว่าไม่ได้อบรม เช่น เรื่องกฎหมายบางคู่ก็รู้แล้วว่า เรามีสิทธิอะไรจากการจดทะเบียนสมรส การรับมรดก หรือเรื่องอื่นๆ

2.2 เนื้อหาหลักสูตร ไม่มีปัญหา

2.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

- ขาดความร่วมมือจากผู้เข้าร่วมอบรม โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ 50 คู่ ซึ่งเดิมกำหนดว่าต้องการกลุ่มสมมติใหม่ แต่มีปัญหาเรื่องกลุ่มสมมติใหม่แต่งงานไม่พร้อมกัน และกระจายไปหลายพื้นที่ในจังหวัด รวมทั้งส่วนใหญ่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ทำให้เชิญกลุ่มกลุ่มสมมติเข้าร่วมโครงการได้ยากมาก ต้องเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายเป็นคู่สมรสเดิมแต่ยังไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับครอบครัวผาสุก โดยได้กลุ่มเป้าหมาย 48 คู่ ซึ่งบางคู่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสก็เข้าร่วมอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด กลุ่มเป้าหมายจึงไม่ตรงตามวัตถุประสงค์โครงการ
- วิทยากร ไม่สามารถติดต่อวิทยากรที่มีชื่อเสียงระดับประเทศได้

2.4 สถานที่/พื้นที่ ต้องการจัดอบรมต่างจังหวัด แต่ไม่สามารถจัดได้ เพราะติดระเบียบราชการ

2.5 ระยะเวลา กลุ่มสมมติไม่มีเวลาเข้าร่วม เพราะต้องทำมาหากินเลี้ยงชีพ

2.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ไม่มีงบประมาณเพียงพอ และเบิกได้น้อย เพราะติดระเบียบราชการด้านการเงิน

2.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ไม่มีปัญหา

4.2.6.4 ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิตครอบครัว

(1) ผลดีต่อตนเอง ได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เพิ่มขึ้น แต่ไม่รู้อาจนำไปใช้ประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด รวมทั้งเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ

(2) ผลดีต่อครอบครัว เกิดความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจในชีวิตคู่มากขึ้น

(3) ผลดีต่อสังคม ช่วยสร้างครอบครัวให้เกิดความผาสุก เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

4.2.6.5 ข้อเสนอแนะ

(1) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน

1.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน กำหนดรูปแบบการดำเนินงานให้ชัดเจน รวมทั้งเพิ่มกิจกรรม เกมส์ และนันทนาการให้ครอบครัวมีส่วนร่วมมากขึ้น

1.2 เนื้อหาหลักสูตร กำหนดรูปแบบหลักสูตรที่เป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะ อบจ. ได้กำหนดรูปแบบตามข้อจำกัดของหน่วยงาน เช่น ควรเพิ่มกิจกรรมเสริมในหลักสูตร เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้ทำกิจกรรมร่วมกัน หรือเพิ่มเนื้อหาสาระให้เด็กเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวมากขึ้น เช่น บทบาทหน้าที่พ่อแม่ลูก และความกตัญญู เป็นต้น

1.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

- ขยายคำจำกัดความของคำว่าครอบครัวให้ชัดเจนขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะแค่คู่สมรสเท่านั้น จัดอบรมในกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมและกว้างขึ้น เน้นที่สมาชิกภายในครอบครัวทุกคน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มเด็กนักเรียน/นักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ่อแม่ ต้องการให้ลูกตัวเองได้เข้าร่วมอบรมด้วย เพราะอย่างน้อยเวลาเกิดปัญหาอะไรขึ้น สมาชิกภายในครอบครัวจะได้หวนคิดถึงวันเวลาดีดีที่เคยอยู่ร่วมกัน

- ให้ภาครัฐสนับสนุนวิทยากรที่มีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมด้านครอบครัว กิจกรรมนันทนาการ หรือวิทยากรด้านเทคนิค

1.4 สถานที่/พื้นที่ ต้องการไปอบรมต่างจังหวัด เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการจัดอบรม

1.5 ระยะเวลา เพิ่มระยะเวลาอย่างน้อย เป็น 2 วัน

1.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ หนังสือ เอกสาร และสื่อต่างๆ เพิ่มเติมให้เพียงพอ

1.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน มีกิจกรรมนันทนาการ และเกมส์ ในครอบครัวส่วนร่วมทำกิจกรรมมากขึ้น

4.2.7 ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดสุรินทร์

4.2.7.1 สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จังหวัดสุรินทร์ เป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ 80% ประกอบอาชีพทำนา จากการสำรวจของสหประชาชาติ ในปี 2547 จังหวัดสุรินทร์ได้รับการจัดอันดับให้เป็นจังหวัดที่มีครอบครัวอบอุ่นอันดับ 1 ของประเทศ วิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ ผู้ชายมีความ

เป็นผู้นำสูง ส่วนผู้หญิงส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นผู้หญิงโบราณ มีนิสัยขอดทนค่อนข้างสูง ขอมผู้ชายได้ทุกอย่าง เนื่องจากได้รับการปลูกฝังมาจากตั้งแต่อดีต

จังหวัดสุรินทร์ มีการจัดตั้งสภาเยาวชนจังหวัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กสามารถคิด แก้ไขปัญหาต่างๆ เอง และมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมด้านต่างๆ เช่น กีฬา ไรคเอดส์ และยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 60 คน และคาดว่าในปี 2549 อบจ. จะสามารถดำเนินโครงการอื่นๆ อีกประมาณ 2-3 โครงการให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ สถานการณ์ของครอบครัวที่สำคัญ ได้แก่

(1) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นและเยาวชน กล่าวคือ เด็กวัยรุ่นและเยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นขาดความคิดและสติในการตัดสินใจแก้ปัญหา (ขาดภูมิคุ้มกัน) ปัญหาวัยรุ่นมั่วสุมกัน อยู่ด้วยกันเป็นคู่ของวัยรุ่นชายหญิงในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยรุ่นที่มีอายุประมาณ 12 ปีต้นๆ หรืออยู่ในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 2 เทอม 2 ซึ่งถือว่าเป็นจุดพลิกผันของชีวิต มักได้รับสื่อสามก ดูซีดีเรทอาร์ต่างๆ หรือติดคอมพิวเตอร์ หรือชอบสนทนาโต้ตอบทางคอมพิวเตอร์ (Chat Room) ปัญหาวัยรุ่นที่ไม่มีความพร้อม มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาท้องก่อนแต่ง และคิดง่ายๆ สำหรับการมีชีวิตคู่ แต่ไม่คิดถึงความรักเดียวใจเดียว และคิดต่อไปว่าจะทำอย่างไรให้ชีวิตคู่อยู่กันอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังมีสถิติที่น่าสนใจของวัยรุ่นและเยาวชน คือ การฆ่าตัวตายของวัยรุ่นภายในจังหวัด มีประมาณ 39 ราย (4%) และมีความพยายามที่จะฆ่าตัวตายอีกประมาณ 300 คน

โดยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นและเยาวชนดังกล่าวที่เกิดขึ้น อบจ. เสนอว่าทำอย่างไรให้ทั้งชายและหญิงรักนวลสงวนตัว ไม่ใช่สอนว่าจะต้องใช้ถุงยางอนามัย หรือทานยาคุมกำเนิด ซึ่งเห็นว่าเป็นวิธีการแก้ไขที่ปลายเหตุ แต่จะต้องมีวิธีการป้องกันที่ดีกว่า ได้แก่ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความคิด และวัฒนธรรมการอยู่เป็นคู่ของเด็กวัยรุ่นเรียนก่อนแต่ง หรือสอนเรื่องการรักนวลสงวนตัว การไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเพราะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ หรือโรคหนองใน เป็นต้น

(2) ปัญหาเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนากว่า 80% กล่าวคือเมื่อถึงฤดูทำนาชาวบ้านก็จะหว่านข้าว ทำนา และหลังจากที่เก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จเรียบร้อยแล้วก็มีกอพยพแรงงานไปทำงานที่กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด เช่น ชลบุรี และระยอง

(3) ปัญหาด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ได้แก่ ความไม่เข้าใจกันของพ่อแม่ ครอบครัวอ่อนแอ ฆ่าตัวตายยกครัว ปัญหาเด็กด้อยโอกาส เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง เด็กจึงได้รับการเลี้ยงดูจากปู่ย่าตายาย แต่สถิติการหย่าร้างต่ำ ดูได้จากผลการสำรวจของสหประชาชาติ ปี 2547 ซึ่งยกให้เป็นจังหวัดอันดับที่ 1 ของประเทศเรื่องครอบครัวเป็นสุข และครอบครัวอบอุ่น ซึ่งมีตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ สถิติการหย่าร้างน้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ

(4) ปัญหาเสพติดน้อยลง และมีสถิติที่น่าสนใจ คือ เป็นจังหวัดที่มีสถิติการดื่มสุรามากที่สุดในประเทศไทย

4.2.7.2 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ได้ดำเนินโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จำนวน 1 รุ่น เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2547 ณ โรงแรมทองธารินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีคู่สมรสเข้าร่วม 30 คู่ (60 คน) รวมไปถึงหน่วยงานราชการและเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และนักเรียนนักศึกษาเข้าร่วมสังเกตการณ์อีกทั้งสิ้น 600 คน โดยมีรูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมที่สำคัญ ได้แก่

(1) รูปแบบและวิธีดำเนินงาน อบจ. ได้คู่มืออย่างรูปแบบการจัดอบรมมาจากจังหวัดราชบุรี และปราจีนบุรีแล้วมาประชุม พุดคุย และปรึกษาหารือกัน ซึ่งดำเนินการร่วมกับหน่วยงานภาคเอกชนที่ดำเนินการจัดพิธีมงคลสมรสหมู่ โดยนำคู่สมรสเหล่านั้นเข้าร่วมโครงการเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านองค์ความรู้ในการนำไปสู่ครอบครัวผาสุกอย่างมีระบบ และประสานเครือข่ายเผยแพร่ให้กับครอบครัวและชุมชน มีการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างกว้างขวางไปยังทั้งภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ ยังได้มีการประเมินผลโครงการหลังจากการฝึกอบรมด้วย

กระบวนการฝึกอบรมจะมีผู้สังเกตการณ์เข้าร่วมในช่วงเช้า ได้แก่ หน่วยงานราชการและเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และนักเรียนนักศึกษา มีการบรรยายพิเศษโดยรองนายกฯ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ต่อจากนั้นเป็นการบรรยายกลุ่ม โดยเชิญคู่สมรสตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ และเป็นที่รู้จักชื่นชมภายในจังหวัดจำนวน 3 คู่ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด เกษตรกรตัวอย่าง และนักยกน้ำหนักทีมชาติมาให้ความรู้และคำแนะนำในเรื่องต่างๆ คือ การเตรียมความพร้อมชีวิตคู่ และการใช้เงินอย่างคุ้มค่า ซึ่งเป็นมุมมองของบุคคลราชการ นักกีฬา และเกษตรกรที่มีความแตกต่างกัน ส่วนช่วงบ่ายจะเหลือเพียงกลุ่มคู่สมรส 30 คู่ (60 คน) เท่านั้นที่เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จะเน้นกิจกรรมสร้างความรักความผูกพันภายในครอบครัวก่อนที่จะเข้า กิจกรรมสุดท้ายโดยมีพระสงฆ์มาพุดคุยให้ความรู้เรื่องธรรมะก่อนจบการฝึกอบรม นอกจากนี้ ยังมีทีมงานจากโรงพยาบาลจิตเวช จังหวัดนครราชสีมา มาให้ความรู้และคำปรึกษาแนะนำด้านการดูแลสุขภาพจิต และวิธีการคุมกำเนิดก่อนแต่งงาน มีการตรวจสอบสุขภาพและตรวจเลือด ตลอดจนมีการจัดบอร์ดนิทรรศการเกี่ยวกับครอบครัวด้วย

(2) เนื้อหาหลักสูตร อบจ. ได้มีการปรึกษาหารือ เพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหาหลักสูตรกับสำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ รวมทั้งคู่มืออย่างหัวข้อการบรรยายจากจังหวัดราชบุรี และจังหวัดปราจีนบุรี โดยกำหนดหัวข้อการบรรยายและอภิปรายเอง เช่น การเตรียมความพร้อมในชีวิตคู่ การใช้เงินอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

และธรรมะจัดสรร แต่จะไม่เน้นเรื่องกฎหมายครอบครัว เนื่องจากคิดว่าเรื่องดังกล่าวมีเนื้อหาสาระสำคัญน้อยกว่าเรื่องการอยู่ร่วมกันของสมาชิกภายในครอบครัว

(3) กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

3.1 การติดต่อกลุ่มเป้าหมาย อบจ. ได้ประสานความร่วมมือกับร้านดอกไม้ที่จะจัดงานสมรสหมั้นให้กับคู่สมรส โดยมีข้อแม้ว่าคู่สมรสที่จะเข้าพิธีสมรสหมั้นต้องเข้าร่วมอบรมในโครงการนี้ด้วย ปรากฏว่าการดำเนินกิจกรรมพิธีสมรสหมั้นของจังหวัดสุรินทร์ไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าที่ควร จึงได้คู่สมรสมาเข้าร่วมโครงการประมาณ 4-5 คู่ นอกจากนี้ ยังได้ประสานความร่วมมือไปยังแต่ละอำเภอภายในจังหวัด เพื่อให้คัดเลือกตัวแทนคู่สมรสใหม่ระดับอำเภอที่แต่งงานอยู่ร่วมกันมาแล้วประมาณ 3-4 ปีมาเข้าร่วมอบรม โดยประชาสัมพันธ์สร้างแรงจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการว่า มีรองนายกฯ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ มาเป็นประธาน มีคุณจินดารัตน์ เจริญชัยชนะ พิธีกรช่อง 3 มาเป็นผู้ดำเนินรายการ รวมทั้งยังได้เชิญกำนันผู้ใหญ่บ้าน และนักศึกษาเข้าร่วมสังเกตการณ์อีกประมาณ 300-500 คนด้วย

3.2 วิทยากร การเชิญวิทยากรส่วนใหญ่จะเชิญบุคคลที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเพื่อมาให้ความรู้ และคำแนะนำในเรื่องต่างๆ คือ คู่สมรสตัวอย่างในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันในอาชีพ จำนวน 3 คู่ ทีมงานจากโรงพยาบาลสุรินทร์ และพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัด

(4) สถานที่/พื้นที่ จัดอบรม ณ โรงแรมทองธารินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

(5) ระยะเวลา ใช้เวลาในการจัดอบรม 1 วัน โดยมีกำหนดการในการทำกิจกรรมตั้งแต่เวลาประมาณ 8.00-17.00 นาฬิกา

(6) วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ค่าใช้จ่ายสำหรับโครงการ มาจากหมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุของสำนักปลัดฯ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์

(7) เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ได้แก่ แจกสื่อแจกเกี๊ยะ หนังสือครอบครัวผาสุก มีการฉายวิดีโอเรื่องครอบครัวผาสุก มีผู้สื่อข่าวจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 เข้าร่วมโครงการ และมีการยกตัวอย่างประสบการณ์ตรงจากเกษตรกร ข้าราชการ และนักกีฬารวมทั้งมอบใบประกาศนียบัตรแก่คู่สมรสที่ผ่านการอบรม

4.2.7.3 ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน

(1) ผลสำเร็จ

โครงการไม่ประสบความสำเร็จสำหรับกลุ่มคู่สมรส 30 คู่ เนื่องจากได้กลุ่มเป้าหมายน้อยเกินไปและไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ แต่สำหรับกลุ่มบุคคลอื่นที่มาร่วมงานอีก 500 คนถือว่าประสบความสำเร็จอย่างดี เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ได้รับความรู้และประโยชน์จากการอบรมด้วยเช่นกัน ส่วนเรื่องความยั่งยืนในชีวิตครอบครัว คู่สมรสที่เข้าร่วมอบรมต้องเห็น

ความสำคัญของครอบครัวว่า การที่จะทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้นั้นต้องมีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตัวให้ครอบครัวผาสุกอย่างยั่งยืนอย่างไร

(2) ข้อจำกัด

2.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน คณะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการมีประสบการณ์ทำงานดังกล่าวน้อย ขาดข้อมูล ขาดความชำนาญและประสบการณ์ในการจัดอบรม และเรียนรู้ร่วมกัน ขาดบุคลากรด้านพัฒนาสังคมที่มีศักยภาพในการให้คำปรึกษาแนะนำ การประชาสัมพันธ์น้อยเกินไปและไม่มีประสิทธิภาพ รูปแบบการจัดไม่เข้าใจกลุ่มวัยรุ่น รวมทั้งไม่ได้มีการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง

2.2 เนื้อหาหลักสูตร ไม่มีปัญหา

2.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร กลุ่มผู้สมรสใหม่จำนวนน้อยมาก ไม่เพียงพอ กับจำนวนที่กำหนด ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมาย เพราะไม่มีความพร้อม และไม่ให้ความสำคัญกับโครงการ เนื่องจากมีเวลาเตรียมตัวน้อย การอบรมเป็นคู่ทำให้คู่สมรสด้วยกันลำบาก รวมทั้งไม่มีการสร้างเครือข่ายด้านครอบครัวด้วย ส่วนวิทยากรที่มีชื่อเสียง ค่าตอบแทนมีราคาแพง 3,000 บาทต่อหัวทำให้ไม่สามารถจ้างมาร่วมโครงการได้

2.4 สถานที่/พื้นที่ สถานที่ไม่อำนวยต่อการทำกิจกรรมสำหรับคู่สมรส จึงต้องไปจัดนอกสถานที่

2.5 ระยะเวลา ระยะเวลาจำกัดและกระชั้นชิด ทำให้ไม่มีเวลาดำเนินงาน การติดต่อประสานงานกับคู่สมรสลำบาก นอกจากนี้ยังขาดความต่อเนื่องในการจัด เพราะหลังจากจบรุ่นแรกแล้ว ในปีงบประมาณ 2548 มีโครงการที่จะทำต่อ แต่สุดท้ายก็ไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจากมีงานอื่นที่ต้องดำเนินการแทน

2.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ใช้งบประมาณของ อบจ. ที่ค่อนข้างมีน้อย และจำกัด และไม่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ เพียงแต่สั่งการมา และส่วนใหญ่ อบจ. ก็ดำเนินการเองแทบทั้งสิ้น โดยงบประมาณจากกระทรวงที่ให้พัฒนาสังคมจังหวัดนั้น ไม่ได้มีการจัดสรรให้ท้องถิ่นดำเนินการต่อ ซึ่งรวมไปถึงการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ด้วย แต่ก็ยังเน้นหวังผลเลิศ ซึ่งในปีงบประมาณ 2549 ทาง อบจ. ได้ของบกับพัฒนาสังคมจังหวัดแต่ก็ไม่เพียงพอ เพราะมีโครงการด้านสังคมต่างๆ ที่จะต้องดำเนินการมาก ทำให้ต้องบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนี้ หลังจากที อบจ. ดำเนินโครงการเรียบร้อยแล้ว บางครั้งกระทรวงรายงานว่าเป็นผลงานของตนเอง โดยไม่ได้นำเสนอภาพรวมว่าเป็นรูปแบบการดำเนินงานแบบบูรณาการให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

2.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน ขาดแรงจูงใจในการมาเข้าร่วม เช่น ค่ารถ และของแจก ฯลฯ

4.2.7.4 ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิตครอบครัว

(1) *ผลดีต่อตนเอง* ได้ประสบการณ์ชีวิตโดยตรงจากวิทยากรแต่ละท่านที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นประสบผลสำเร็จ ล้มเหลว และล้มเหลวแล้วลุกขึ้นได้ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดแง่คิดในการใช้ชีวิตเพิ่มเติม แม้จะได้ไม่เต็มที่ก็ยังได้ประโยชน์บ้าง

(2) *ผลดีต่อครอบครัว* สอดแทรกการใช้ชีวิตให้เป็นแบบอย่างแก่ลูกได้

(3) *ผลดีต่อสังคม* อาจไม่ประสบผลสำเร็จที่คู่สมรส แต่กลุ่มอื่นๆ ที่เข้ามาฟังได้รับประโยชน์เช่นกัน ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการและเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเด็กเยาวชน รวมทั้งเกิดการติดต่อประสานงานเพื่อการดำเนินงานต่อยอดโครงการใหม่ในอนาคต

4.2.7.5 ข้อเสนอแนะ

(1) *ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน*

1.1 รูปแบบและวิธีดำเนินงาน

- ควรให้กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ วางกรอบรูปแบบการจัดอบรมให้ชัดเจน กำหนดเป็นเป้าหมายเดียวกันหรือให้ใกล้เคียงกัน แล้วให้ อบจ. นำรูปแบบดังกล่าวมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ โดยความสมัครใจและไม่บังคับ

- ควรให้ อบจ. ประสานไปยังท้องถิ่นหรือ อบต. ดำเนินการแทน โดยใช้ศูนย์รวมระดับอำเภอ แต่ อบต. เป็นเจ้าภาพ ซึ่งคิดว่าจะประสบผลสำเร็จมากกว่า เพราะหาก อบต. หรืออำเภอจัดจะรู้ปัญหาท้องถิ่นตนเองดีที่สุด และการติดต่อกลุ่มเป้าหมายจะได้ตรงกับวัตถุประสงค์มากกว่า แต่ก็ขึ้นอยู่กับว่า อบต. จะให้ความสนใจดำเนินงานต่อหรือไม่ เพราะปัจจุบัน อบต. จะเน้นหนักในเรื่องการจัดกีฬา หรือสร้างถนนหนทาง

- ให้นำสมาชิกในครอบครัว (พ่อแม่ลูก) มาเข้าร่วมอบรมพร้อมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเยาวชนเพื่อละลายพฤติกรรมไม่ดี รณรงค์เรื่องรักลูกกอดลูก กิจกรรมให้ลูกสารภาพผิดกับแม่ หรือให้สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวแสดงออกมาว่าคาดหวังอย่างไร พ่อคาดหวังอย่างไร แม่คาดหวังอย่างไร ลูกคาดหวังอย่างไร เพราะความคิดของแต่ละคนแตกต่างกัน จะทำอย่างไรให้ความคิดเหล่านั้นมาเจอกัน ณ จุดที่เหมาะสมเพื่อเป็นการช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย

- ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระหว่างวัยรุ่นในสถานศึกษา เพราะการจัดอบรมแบบเดิมไม่เข้าใจวัยรุ่น ควรเน้นให้วัยรุ่นมีส่วนร่วม โดยจัดแข่งขันได้เวทีหรืออภิปราย และแสดงออกในเวทีร่วมกัน เริ่มตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด กำหนดหัวข้อข้อการอภิปราย เช่น การรักนวลสงวนตัวคืออะไร หรือผู้ชาย

จะรักผู้ชายผิดด้วยหรือ ซึ่งดีกว่านำพระสงฆ์มาพูดให้บุคคลเหล่านี้ฟัง สุดท้ายก็แจกรางวัล เพราะจะไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

- ควรมีการติดตามประเมินผล (Checkpoint) กับคู่สมรสที่ผ่านการอบรม อาจเป็น 3 เดือนหรือ 6 เดือนครั้ง เพื่อจะได้ดูว่าการจัดอบรมสำเร็จหรือไม่ อย่างไร เพื่อจะได้เป็นตัวอย่างในการจัดอบรมรุ่นต่อไป

- ให้มีการรวมรุ่นคู่สมรสที่ผ่านการอบรม เพื่อเป็นการย้ำเตือนความทรงจำให้กับกลุ่มคู่สมรสที่ผ่านการอบรม และทราบถึงการขยายผลสู่เครือข่ายครอบครัวว่าเป็นไปในทิศทางใด ซึ่งถือว่าเป็นการประเมินไปในตัวด้วยว่าประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวอย่างไร

1.2 เนื้อหาหลักสูตร ไม่มี

1.3 กลุ่มเป้าหมาย/วิทยากร

- เริ่มจัดอบรมที่กลุ่มเจ้าหน้าที่ อบจ. ก่อน ไม่จำกัดเฉพาะแค่กลุ่มคู่สมรสเท่านั้น แต่เป้าหมายจริงๆ ควรอยู่ที่คนทุกเพศทุกวัย เช่น กลุ่มวัยเจริญพันธุ์ วัยที่กำลังก้าวไปสู่การมีครอบครัว ปูพื้นฐานจากวัยเด็ก/เยาวชนระดับอุดมศึกษา รวมไปถึงกลุ่มชายรักชาย และกลุ่มหญิงรักหญิง โดยไม่จำแนกคนกลุ่มนี้ออกจากสังคม และไม่ควรถูกจำกัดเกณฑ์จำนวนกลุ่มเป้าหมาย เช่น 30 คู่ เพราะการจัดอบรม 30 คู่ หรือไม่ต่ำกว่า 60 คู่ นั้นต้นทุนในการจัดอบรมไม่ต่างกัน

- สร้างเครือข่ายครอบครัวมาจากอำเภอ มีตัวแทนของครอบครัวระดับอำเภอ โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ควรจัดให้มีศูนย์ครอบครัวประจำตำบลทุกตำบล ซึ่งจะเชื่อมโยงให้สามารถประสานความร่วมมือในการคัดเลือกติดต่อกลุ่มครอบครัวในระดับรากหญ้าได้ง่าย เนื่องจากรู้พื้นเพของคนในหมู่บ้านมากที่สุด เมื่อคัดเลือกมาให้ในระดับจังหวัดก็สามารถติดตามได้ง่าย

- ควรจัดฝึกอบรมสร้างเทคนิคการนำเสนอให้กับวิทยากรพื้นที่หรือวิทยากรจังหวัดให้เป็นมืออาชีพ โดยให้แต่ละจังหวัดส่งตัวแทนที่มีความรู้ ความสามารถ แต่ขาดทักษะในการเป็นวิทยากรเข้าร่วมอบรม แล้วนำมาทำเป็นศูนย์ฝึกอบรมระดับจังหวัด สร้างเครือข่ายระดับจังหวัด เพื่อให้วิทยากรพื้นที่ที่มีความรู้ความสามารถ และศักยภาพในการสร้างแรงกระตุ้นให้คนที่มาร่วมทำตาม

1.4 สถานที่/พื้นที่ หาแหล่งดึงดูดใจ เช่น ไปจัดนอกสถานที่หรือต่างจังหวัด

1.5 ระยะเวลา กำหนดช่วงเวลาให้ผู้เข้าร่วมอบรมสามารถสละเวลาเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่ และเพิ่มระยะเวลา ประมาณ 2-3 วัน (ทัศนศึกษา)

1.6 วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ ไม่มี

1.7 เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน

- การกำหนดให้แต่ละพื้นที่ดำเนินโครงการ ควรมีหนังสือสั่งการผ่านไปยังผู้ว่าฯ CEO ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่มีส่วนช่วยให้งานสามารถดำเนินต่อไป และจะทำให้มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย

- ต้องสร้างแรงจูงใจ คือ จัดเวทีนำเสนอครอบครัวเข้มแข็ง ตัวอย่างระดับอำเภอ ระดับจังหวัด มีหลักเกณฑ์การให้รางวัลตอบแทน เหมือนแม่ดีเด่น พ่อดีเด่น เยาวชนดีเด่น หรือครอบครัวดีเด่น ซึ่งจะเป็นตัวอย่างชุมชนในระดับพื้นฐานทุกอำเภอ

(2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือปัญหาด้าน

ครอบครัว

2.1 จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ และรณรงค์ให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญในเรื่องการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง โดยรณรงค์เรื่องครอบครัวให้เหมือนกับการรณรงค์เลิกเหล้า-บุหรี่ จนให้ประชาชนตระหนักว่า เรื่องครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ

2.2 เรื่องครอบครัวกับการเฝ้าระวังภัยทางสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องเฝ้าระวัง คือ กลุ่มเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ควรเพิ่มกลุ่มผู้ชายเข้าไปด้วย ซึ่งปัญหาครอบครัวทุกวันนี้ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากผู้ชาย เช่น การกระทำความรุนแรงในเด็กและสตรี ปัญหาเศรษฐกิจไม่ดีเนื่องจากผู้ชายดื่มสุรา ไม่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ทำร้ายภรรยาและลูก คิดว่ากลุ่มผู้ชายนี้ต้องบำบัดให้มีทัศนคติที่ดีต่อครอบครัวว่า เรื่องครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญเพราะที่จะต้องมียู่ด้วย

2.3 การจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองนักเรียน เช่น การประชุมผู้ปกครองในโรงเรียน ควรเชิญวิทยากรจังหวัดมาความรู้ด้านครอบครัว เช่น วิธีการเลี้ยงดูลูกทำอย่างไร เมื่อเด็กอายุ 12 ปีหรือ 15 ปีจะเลี้ยงดูอย่างไร

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก เป็นผลสืบเนื่องจากการเล็งเห็นความสำคัญต่อการแปรแนวคิด และแนวนโยบายทางสังคมไปสู่การสร้างความเป็นจริงในทางปฏิบัติ เพื่อสร้างครอบครัวให้อบอุ่นและเข้มแข็ง ซึ่งเป็นแนวนโยบายของรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 ซึ่งระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและความเข้มแข็งของชุมชน ดำเนินการโดยคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ 6 (ฝ่ายสังคม) ซึ่งมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และเครือข่ายองค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการขึ้นในพื้นที่ 7 จังหวัด นำร่องเพื่อขยายผลครอบคลุมทุกจังหวัดของประเทศในลำดับต่อไป

การดำเนินโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกในจังหวัดนำร่องดังกล่าว ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ประกอบด้วยกระบวนการหลัก คือ การจัดฝึกอบรมให้แก่คู่สมรส เนื้อหา รูปแบบ ตลอดจนเทคนิคเชิงกระบวนการต่างๆ ของการอบรม ซึ่งมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย แต่โดยภาพรวมแล้ว วิธีการดำเนินงานมีเนื้อหาและเทคนิควิธีการที่คล้ายคลึงกัน

ภายหลังจากการดำเนินโครงการในพื้นที่ 7 จังหวัดนำร่องแล้ว จึงมอบหมายให้สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดลประเมินผล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความพร้อมในการดำเนินการด้านต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมทั้งประเมินกระบวนการฝึกอบรมที่ได้ดำเนินการขึ้น ตลอดจนประเมินผลสำเร็จ ปัจจัยเกื้อหนุน และปัญหาอุปสรรคต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะครอบคลุมความจำเป็นทางด้านการขยายผลไปสู่ ผู้เกี่ยวข้องต่อไป

พื้นที่เป้าหมายของโครงการที่ดำเนินการประเมินผล 4 จังหวัด คือ ราชบุรี ปราจีนบุรี ขอนแก่น และกระบี่ และดำเนินการเพิ่มเติมอีก 3 จังหวัด คือ กำแพงเพชร พิจิตร และสุรินทร์ โดยดำเนินการวิจัยและประเมินผลแบบผสมผสาน วิธีการเชิงปริมาณ เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมแนวโน้มทางด้านต่างๆ และวิธีการเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและการอธิบายให้เกิดความเข้าใจในรายละเอียดโดยกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง แหล่งข้อมูลประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ คู่สมรสที่ผ่านการอบรมโครงการ จำนวน 153 คน และคณะทำงานของ อบจ. ระดับบริหารและระดับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและแนวคำถาม รวมทั้งประเด็นการระดมสมองวิเคราะห์เป็นกลุ่ม และสรุปบทเรียนโดยเวทีประชาคมและการสนทนากลุ่มอย่างมีโครงสร้าง

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อพรรณาโดยค่าสถิติพื้นฐานร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความสัมพันธ์ของค่าเฉลี่ย โดย t-test และสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชน

กลุ่มสมรส ประชาชน และเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกในพื้นที่ 7 จังหวัดนำร่องที่ดำเนินการขึ้นนี้ ส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงกลุ่ม ประชาชนอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป มีใช้กลุ่มเยาวชนและกลุ่มสตรีใหม่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มหลักเป็นกลุ่มคนระดับชุมชนฐานราก ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการศึกษาไม่สูงมากนัก โดยจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษาเท่านั้น รายได้พอเพียงแก่การดำรงชีพพอสมควร บางส่วนมีเหลือเก็บ และบางส่วนรายได้ไม่เพียงพอเป็นหนี้สิน ซึ่งมีอยู่เพียงเล็กน้อย ลักษณะของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งมีจำนวนสมาชิก 1-5 คน เข้าร่วมการอบรมแต่ละปี คือ ปี 2547 จำนวน 77 คน และปี 2548 จำนวน 73 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 92.7 เข้าร่วมกิจกรรมพร้อมกลุ่มสมรส และร้อยละ 7.3 เข้าร่วมคนเดียว โดยมีเหตุผลและความจำเป็นหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดแรงงานในครัวเรือนและจำเป็นต้องทำมาหากิน

5.1.2 ความเหมาะสมของกระบวนการฝึกอบรม

กระบวนการฝึกอบรมที่ดำเนินการขึ้นในจังหวัดนำร่อง มีความเหมาะสมเพื่อดำเนินการเตรียมความพร้อมเครือข่ายครอบครัวผาสุก และพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเนื้อหาสาระ ด้านวิทยากร ด้านเอกสารประกอบการบรรยาย ด้านสถานที่ที่ใช้ในการฝึกอบรม ด้านที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ ระยะเวลาที่จัดฝึกอบรม ซึ่งการศึกษาในเชิงคุณภาพพบว่า มีข้อจำกัดสองด้าน คือ ระยะเวลาอบรมสั้นเกินไป หากดำเนินการเพียง 1 วัน และการจัดอบรมในตอนกลางวันหรือต้องไปค้างแรมจะกระทบต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งทำให้กลุ่มสมรสไม่มีสมาธิและไม่สามารถเข้าร่วมการอบรมได้อย่างเต็มที่

5.1.3 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

5.1.3.1 รูปแบบการฝึกอบรม การฝึกอบรมเตรียมความพร้อมเครือข่ายครอบครัวผาสุกและพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ที่ได้ดำเนินการขึ้นในโครงการนี้ ใช้การฝึกอบรมเป็นกระบวนการหลัก โดยดำเนินการปีละ 1 โครงการ คือ ปี 2547 และปี 2548 หน่วยงานและกลไกดำเนินการ

ของ อบจ. ดำเนินการใน 3 ลักษณะ คือ (1) จัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อดำเนินโครงการนี้เป็น การเฉพาะ (2) จัดตั้งงานกิจการสตรี เด็ก และเยาวชนให้เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการ และ (3) ดำเนินการโดยงานพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นระบบงานที่มีอยู่ในโครงสร้างของ อบจ. อยู่แล้ว

อบจ. ส่วนใหญ่ขาดแคลนทั้งบุคลากรและทีมงานดำเนินโครงการนี้โดยตรง ใน สถานการณ์ปกติที่ไม่ใช่การให้ความร่วมมือในช่วงโครงการนำร่อง อาจจะมีข้อจำกัดที่จำเป็นต้อง เสริมสร้างศักยภาพให้หลายด้าน มีเพียงบาง อบจ. เช่น อบจ. ปราจีนบุรี และอบจ. ราชบุรี จะเป็น อบจ. ที่มีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและทรัพยากรดำเนินงาน โครงการที่ได้รับการสนับสนุน ของฝ่ายการเมืองและทีมบริหารของท้องถิ่น สามารถดำเนินการให้เกิดการมีส่วนร่วมและประสบ ความสำเร็จสูง แต่โครงการที่ฝ่ายการเมืองและฝ่ายบริหารไม่แสดงการสนับสนุนอย่างชัดเจน ผู้รับผิดชอบดำเนินการจะไม่มีทีมจากแหล่งอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม อีกทั้งไม่มีความสนใจที่จะ พัฒนาโครงการต่อเนื่อง ทำให้การริเริ่มต่างๆ หยุดชะงักและล้มเลิกไปโดยง่าย

กระบวนการฝึกอบรมส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ จากวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวได้ว่าการดำเนินการเกือบทั้งหมดเป็นการฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอด ความรู้ ซึ่งใช้การบรรยายของวิทยากรตามหัวข้อต่างๆ เป็นหลัก เน้นความสามารถเฉพาะตัวของ วิทยากร ไม่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเท่าใดนัก ดำเนินการ 1 วันเต็มจากเวลาประมาณ 9.00 นาฬิกาจนถึงประมาณ 16.00 นาฬิกาโดยเฉลี่ย เช่น อบจ. ราชบุรี จะดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จนถึงประมาณ 17.00 นาฬิกา รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรมโดยภาพรวมแล้วจะดำเนินการ คล้ายกัน เพราะมีแนวทางและข้อกำหนดจากส่วนกลางให้นำไปปฏิบัติ แต่บางแห่งมีการออกแบบ และ ริเริ่มกิจกรรมตามที่คณะทำงานเห็นสมควรเพิ่มขึ้นมา ดังนั้น รูปแบบของโครงการนำร่องที่ ดำเนินการโดย อบจ. ทั้ง 7 จังหวัดใน 2 ปี คือ ปี 2547 และปี 2548 จึงจำแนกได้สองรูปแบบ คือ

(1) **ดำเนินโครงการอบรมอย่างเดียว** โดยดำเนินการตามที่ได้รับการจัดสรร งบประมาณจากส่วนกลาง และได้รูปแบบที่ส่วนกลางแนะนำแล้วดำเนินการไปตามเงื่อนไข ซึ่ง บางแห่งก็สามารถประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี และบางแห่งหากขาดการสนับสนุนจากภาค การเมืองท้องถิ่นและฝ่ายบริหารก็จะยุติโครงการเมื่อเสร็จสิ้นช่วงเวลาการทดลองดำเนินการนำร่อง

(2) **ดำเนินโครงการผสมผสานกับการริเริ่มของท้องถิ่น** ซึ่งมีการดำเนินการหลาย ลักษณะ เช่น การจัดสรรงบประมาณสมทบจากท้องถิ่น (Matching Fund) หรือการริเริ่มกิจกรรม หลายกิจกรรมเข้ามาเคลื่อนไหวสังคมในจังหวัดเดียวกัน มีการสื่อสารกับสังคม ซึ่งทำให้โครงการ ได้รับความสนใจและเกิดความร่วมมือกันอย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบของ อบจ. ปราจีนบุรี

5.1.3.2 สถานที่ในการฝึกอบรม โดยภาพรวมแล้วได้รับการประเมินว่า มีความ เหมาะสมเป็นอย่างดี แต่ในรายละเอียดของการปฏิบัตินั้น โครงการแต่ละพื้นที่ที่จะมีความพร้อมใน การดำเนินการที่แตกต่างกัน คือ

- (1) ดำเนินการในสถานที่ คือ สำนักงาน อบจ.
- (2) ดำเนินการนอกสำนักงาน อบจ. โดยไปใช้ห้องประชุมโรงแรมเอกชน
- (3) ดำเนินการนอกสำนักงาน อบจ. และจัดการแบบกิจกรรมค่าย

5.1.3.3 วิทยากร กระบวนการฝึกอบรมในโครงการนี้ ได้อาศัยศักยภาพและความสามารถของวิทยากรเป็นอย่างมาก ในระยะแรกวิทยากรที่มีผลต่อการได้รับความสนใจและสามารถประสบความสำเร็จสูง คือ ศาสตราจารย์ ดร.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และพันเอกนายแพทย์ พงษ์ศักดิ์ ตั้งคณา ซึ่งจะได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรให้แก่เวทีอบรมของ อบจ. ต่างๆในระยะแรกของปี 2547

นอกจากนี้ อบจ. ได้พึ่งตนเองโดยการเชิญวิทยากรในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวข้อซึ่งวิทยากรท้องถิ่นจะสามารถเป็นแหล่งสนับสนุนวิทยากรได้ดีกว่าบุคคลภายนอก เช่น ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพและการสาธารณสุข กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมสำหรับครอบครัวและชุมชน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า การดำเนินการโดยวิทยากรจาก อบจ. และหน่วยงานในท้องถิ่น ผู้ดำเนินการมักปรารถนาเองว่าไม่ค่อยได้รับความสนใจ รวมทั้งไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีพลังได้ เพราะการดำเนินการต้องอาศัยทักษะในการกระตุ้นความตื่นตัว และมีศิลปะการถ่ายทอดสื่อสารเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดี

5.1.3.4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม การฝึกอบรมที่ดำเนินการเป็นโครงการนำร่อง 2 ปี สามารถเข้าถึงครอบครัวและกลุ่มสมรสได้ 153 คน คือ จังหวัดราชบุรี 39 คน ปราจินบุรี 40 คน ขอนแก่น 44 คน และกระบี่ 30 คน การฝึกอบรมแต่ละครั้ง จะมีกลุ่มครอบครัวและกลุ่มสมรสเข้าร่วมอบรมประมาณครั้งละ 60-100 คน ผู้เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป แต่ยังไม่สามารถเข้าถึงผู้เริ่มต้นชีวิตครอบครัว เยาวชน หรือกลุ่มอย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น ส่วนใหญ่จะเข้าอบรมต่อเนื่อง 1 ครั้ง แต่บางส่วนก็เข้าร่วม 2 ครั้ง ซึ่งเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ อบจ. ดำเนินการอบรมได้เพียง 1 ครั้ง และผู้เข้าร่วมอบรม 2 ครั้ง เนื่องจากเข้าร่วมอบรมแทนกลุ่มสมรส

ในการค้นหากลุ่มผู้เข้าอบรมนั้น มีแนวปฏิบัติหลายวิธี ทั้งการประสานงานผ่านเครือข่าย อสม. ผู้นำชุมชน การส่งจดหมายถึงครอบครัวโดยตรง การประกาศเชิญชวนทางสื่อหลายแบบ การติดต่อด้วยตนเองโดยตรงของเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการ ทำให้ไม่ได้กลุ่มเป้าหมายตรง

5.1.3.5 เนื้อหาหลักสูตร หลักสูตรการอบรมได้มีการดำเนินการหลายแนว ดังนี้

- (1) อาศัยแบบอย่างหลักสูตรที่ส่วนกลางออกแบบไว้แล้ว
- (2) พัฒนาหลักสูตรขึ้นมาเอง
- (3) ใช้หลักสูตรจากส่วนกลางและเพิ่มเติมหัวข้อที่ท้องถิ่นต้องการ

(4) พัฒนากิจกรรมผสมผสานกับหลักสูตรที่หยิบยืมจาก อบจ. อันมาดำเนินการ เนื้อหาสาระของหลักสูตร ครอบคลุมความรู้และทักษะเพื่อการครองเรือน การเตรียมความพร้อมเพื่อชีวิตครอบครัวที่ดี เนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพ กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมสำหรับประชาชน การอบรมคุณธรรมและจิตใจ เหล่านี้เป็นต้น

5.1.3.6 สิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรม การอบรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ มีความยืดหยุ่นต่อทรัพยากรที่สามารถจัดหาได้ และเงื่อนไขแวดล้อมของการดำเนินการ

5.1.4 ผลการฝึกอบรมต่อการเพิ่มพูนความรู้ด้านต่างๆ แก่ครอบครัว

ชุมชนและครอบครัวผู้เข้าร่วมอบรม ได้รับการเพิ่มพูนความรู้จากการอบรม ครอบคลุมหลายด้านด้วยกัน ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ภรรยา ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในชีวิตคู่ ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายน่ารู้สำหรับครอบครัว ซึ่งเนื้อหาสาระต่างๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 81.5 ของกลุ่มสมรส 153 คนประเมินว่าได้รับความรู้แต่ร้อยละ 18.5 ประเมินว่าไม่ได้ความรู้ ส่วนระดับการได้รับความรู้นั้นครอบครัวได้รับความรู้ปานกลางเป็นส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 62.8 และได้รับความรู้มาก ร้อยละ 32.8 และร้อยละ 4.4 รู้เท่าเดิม

สรุปในภาพรวมได้ว่า กระบวนการฝึกอบรมที่ดำเนินการโดย อบจ. ต่างๆ เป็นโครงการนำร่องในระยะแรกนี้ สามารถเพิ่มพูนความรู้แก่ครอบครัวและคู่สมรสที่เข้าอบรมได้ตามวัตถุประสงค์เพียงระดับหนึ่ง

5.1.5 ผลการฝึกอบรมต่อความพึงพอใจด้านสัมพันธภาพในครอบครัวของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

กระบวนการฝึกอบรมที่ดำเนินการขึ้น สร้างความพึงพอใจและพัฒนาสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดีขึ้น โดยเมื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครอบครัวและคู่สมรสก่อนและหลังการฝึกอบรม ตามประเด็นต่างๆ ทั้งต่อความช่วยเหลือจากครอบครัวเมื่อมีปัญหา การที่ครอบครัวช่วยแก้ปัญหา การที่ครอบครัวยอมรับความต้องการในการทำกิจกรรมใหม่ๆ การพูดคุยแสดงความรู้สึกใคร่และตอบสนองของครอบครัว และการได้ใช้เวลาทั้งหมดกับครอบครัว เหล่านี้พบว่าเมื่อผ่านการอบรมแล้ว ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อสัมพันธภาพต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < .001$) อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการฝึกอบรมจะส่งผลดีต่อการปรับทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกและการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

5.1.6 ภาวะวิกฤติของครอบครัวในระยะ 1 ปีที่ผ่านมา

ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา (2547) ครอบครัวและคู่สมรสที่เข้าร่วมการอบรมส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 77.1 ไม่มีเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นวิกฤติที่มีความสำคัญต่อครอบครัว วิกฤติที่เกิดขึ้นมีเพียงเล็กน้อย และส่วนใหญ่ถือว่าก่อให้เกิดความเดือดร้อนระดับปานกลางและระดับน้อย คือ ร้อยละ 42.0 และร้อยละ 27.7 ตามลำดับ

วิกฤติที่เกิดขึ้นมากที่สุดในสามลำดับแรกของครอบครัวและคู่สมรสส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 46.7 จะเกี่ยวกับการทำงาน รองลงไปคือ ด้านการศึกษาของบุตร ร้อยละ 44.1 และการดำรงชีพของครอบครัว ร้อยละ 39.3 ส่วนวิกฤติที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย คนในบ้านถูกตำรวจจับ ขึ้นศาลหรือติดคุก ซึ่งส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 50.0 ถือว่าเป็นเรื่องที่เกิดความเดือดร้อนต่อครอบครัวมาก คนในบ้านติดสุราหรือยาเสพติด เกิดขึ้นร้อยละ 3.3 ซึ่งส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 40.0 และร้อยละ 20.0 ของครอบครัวและคู่สมรสให้ความสำคัญว่าจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนระดับปานกลางและมากที่สุด รวมไปถึงแม่หรือพ่อเด็กเล็กหรือแยกทางกันเกิดขึ้นร้อยละ 6.6 ตามลำดับ

5.1.7 ทักษะการแก้ไขปัญหา

การศึกษาเรื่องทักษะการแก้ปัญหาในครอบครัว พบว่า ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ร้อยละ 47.6 มีทักษะในการแก้ปัญหาในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 22.4 มีทักษะในการแก้ปัญหาอยู่ในระดับสูง และมีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้น ที่มีทักษะในการแก้ปัญหาอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ ทักษะการแก้ปัญหาดังกล่าว ครอบคลุมหลายด้าน ประกอบด้วย ความสามารถในการค้นหาจนรู้สาเหตุของปัญหา การใช้ข้อเท็จจริงประกอบการคิดและการตัดสินใจ การเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น การผสมผสานหลายวิธีการเพื่อแก้ปัญหา รวมทั้งการขอความร่วมมือจากผู้อื่น การพัฒนาทางเลือกและการใช้เหตุใช้ผล การพยายามแก้ปัญหาให้สำเร็จทุกครั้ง ความสามารถร่วมมือกันในการแก้ปัญหาของกลุ่มจนได้ ความสามารถในการปรับวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสมต่อเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน

5.1.8 การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของผู้ผ่านการอบรม

เมื่อผ่านการอบรมไปแล้ว ครอบครัวและคู่สมรส สามารถนำเอาความรู้และทักษะต่างๆ ที่ได้จากกระบวนการอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวันทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาบทบาทและสัมพันธภาพทางด้านต่างๆ ในครอบครัว อันได้แก่ ใช้เพื่อพัฒนาการสื่อสารที่ดีระหว่างสามีภรรยา ใช้เพื่อพัฒนาการแสดงความรักระหว่างกัน ใช้เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามีภรรยา ใช้เพื่อพัฒนาบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา ใช้เพื่อการถ่ายทอดสื่อสารให้แก่

คนอื่น การลดช่องว่างทางการสื่อสารความคิดความเข้าใจ (Communication Barrier) และการมีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันให้ดีขึ้น จึงเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า โครงการนำร่องใน 7 จังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อมเครือข่ายครอบครัว ผาสุกและพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ที่ดำเนินการขึ้นในระยะแรกปี 2547 และ 2548 สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจำนวนหนึ่ง แต่ยังไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ คือ คู่สมรสใหม่ รวมทั้งกลุ่มอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากกลุ่มเกษตรกร โดยภาพรวมแล้วกระบวนการฝึกอบรมที่ดำเนินการขึ้นก่อให้เกิดผลลัพธ์และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ระดับหนึ่ง เช่น ด้านการเพิ่มพูนความรู้และทักษะการแก้ปัญหา นั้น มีความโดดเด่นในด้านที่ก่อให้เกิดความคิดความเข้าใจต่อตนเองเชิงบวกมากขึ้น มีทักษะการคิดและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น สามารถสื่อสาร สร้างความเข้าใจ และพัฒนาสัมพันธภาพในครอบครัวได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการในประเด็นต่างๆ ส่วนใหญ่ใกล้เคียงกัน ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 13-17)

ตารางที่ 13 สรุปสถานการณ์ครอบครัวที่สำคัญ

ประเด็น	สถานการณ์
พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่นและเยาวชน	-ออกไปในสถานที่ไม่สมควรเนื่องจากไม่มีสถานที่สำหรับใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในชุมชน -วัตถุนิยม ดิตเกมส์ มือถือ คู่มือลามก คีฬาสูรา ดิตสารเสฟติด -ขาดความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา -มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีลูกเมื่อยังไม่พร้อม -พฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง ทะเลาะวิวาท แข่งรถมอเตอร์ไซด์ซิ่ง -แต่งตัวไม่สุภาพ
ปัญหาด้านเศรษฐกิจ	-ความยากจน และภาระหนี้สิน -รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย -ค่าครองชีพสูงขึ้น ราคาน้ำมันแพง -ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ -การอพยพแรงงานไปทำงานกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด -ค่าเล่าเรียนบุตร -นำเงินไปจุนเจือญาติพี่น้อง
ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว	-สมาชิกในครอบครัวไม่มีเวลาให้เก้กัน -บิดามารดาไม่เป็นแบบอย่างที่ดี

	-สมาชิกในครอบครัวขาดความผูกพัน ความเข้าใจซึ่งกันและกัน -สามีภรรยาทะเลาะเบาะแว้งกัน -ปัญหาผู้สาว ครอบครัวแตกแยก -เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง และขาดการดูแลจากสมาชิกในครอบครัว -ปัญหาช่องว่างระหว่างวัย
ปัญหาทางการศึกษา	-เด็กและเยาวชนมีการศึกษาในเกณฑ์ระดับต่ำ -ปัญหาค่าเล่าเรียนบุตร เด็กและเยาวชนขาดการส่งเสริมทางการศึกษา -เดินทางไปเรียนหนังสือไกลบ้าน -เรียนพิเศษ -ช่องว่างทางการศึกษาระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่
ปัญหาด้านสุขภาพ	-ความเครียด -ปัญหาอุบัติเหตุ -ปัญหาวัยทองในผู้สูงอายุ
ปัญหาอาสพติด และอบายมุขต่างๆ	-ติดสุรา สูบบุหรี่ ักัญชา -ติดการพนัน เช่น โต้ะบอล ไพ่ ไฮโล หว่ยเบอร์ -เที่ยวสถานบันเทิง
ปัญหาขาดศีลธรรม และคุณธรรม	-ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน
ปัญหาสิ่งแวดล้อม	-น้ำเสียจากโรงงาน -ค่านิยมการใช้สารเคมีทางการเกษตร
ปัญหาผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ	-ขาดการสนับสนุนเบี้ยยังชีพแก่ผู้ด้อยโอกาส และคนพิการ -ผู้สูงอายุขาดคนดูแล

ตารางที่ 14 สรุปลักษณะการดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกที่ผ่านมา

ประเด็น	รายละเอียด
รูปแบบและวิธีการดำเนินงาน	-ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ -ภาคทฤษฎี บรรยายให้ความรู้จากวิทยากร และระดมความคิดจากกลุ่มเป้าหมาย -ภาคปฏิบัติ กิจกรรมแสดงความรักระหว่างสามีภรรยา และกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านครอบครัว -กิจกรรมการตรวจสุขภาพ

	-ประเมินผลหลังจากการอบรม -จังหวัดกระบี่ มีการประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม
เนื้อหาหลักสูตร	-แต่ละ อบจ. กำหนดขึ้นเอง -คู่มือจากจังหวัดอื่น -เนื้อหาหลักสูตรที่สำคัญ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมชีวิตคู่ บทบาทหน้าที่บิดามารดาและสามีภรรยา กฎหมายครอบครัว ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย โรคเอดส์ และธรรมะ เป็นต้น
กลุ่มเป้าหมาย	-ประสานไปยังอำเภอ อบต. กศน. อสม. เทศบาล ผู้นำชุมชน และกลุ่มชุมชนต่างๆ -จังหวัดกระบี่ มีการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุชุมชน -จังหวัดสุรินทร์มีการติดต่อกลุ่มเป้าหมายผ่านร้านดอกไม้ที่จะจัดงานสมรสหมู่ให้กับคู่สมรส
วิทยากร	-เชิญวิทยากรทั้งภายในและภายนอกชุมชน -เชิญวิทยากรที่อยู่ในพื้นที่ เช่น อัยการจังหวัด พระสงฆ์ และ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น -เชิญวิทยากรภายนอกพื้นที่ คือ พอ.นพ.พงษ์ศักดิ์ ตั้งคณา -จังหวัดขอนแก่น เน้นวิทยากรที่อยู่ในพื้นที่
สถานที่	-ห้องประชุมของ อบจ. -ศูนย์กลางของแต่ละอำเภอ เช่น ที่ว่าการอำเภอ โรงแรม โรงเรียน และโรงพยาบาล
ระยะเวลา	-ใช้ระยะเวลา 1 วัน เวลาประมาณ 8.00-17.00 น. -จังหวัดกระบี่ ใช้ระยะเวลา 2 วัน
วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ	-ใช้งบประมาณของ อบจ. -จังหวัดปราจีนบุรี ใช้งบประมาณของ อบจ. และงบประมาณสนับสนุนจากกาชาดจังหวัด
เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน	-แจกเอกสารที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงฯ -แจกซีดีครอบครัวผาสุก -แจกกระเป๋า เสื้อคลุม เสื้อยืด ผ้าห่ม ผ้าขนหนู ตุ๊กตา -เลี้ยงอาหารว่าง อาหารกลางวัน และอาหารเย็น -ตอบคำถามแจกรางวัล -จับสลากแจกของรางวัล เครื่องใช้ไฟฟ้า -มอบค่าเดินทางแก่คู่สมรส

	-มอบใบประกาศนียบัตรสำหรับคู่สมรสที่ผ่านการอบรม -จังหวัดสุรินทร์ มีผู้สื่อข่าวจาก ช่อง 3 เข้าร่วมโครงการ -จังหวัดกำแพงเพชร แจกสติ๊กเกอร์ครอบครัวผาสุกและเอกสารครอบครัวที่ อบจ. จัดทำขึ้นเอง
--	--

ตารางที่ 15 สรุปข้อจำกัดในการดำเนินงานโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

ประเด็น	ข้อจำกัด
รูปแบบและวิธีการดำเนินงาน	-ทีมงานขาดประสบการณ์การทำงานด้านครอบครัว -ขาดผู้ชำนาญการในการให้คำแนะนำปรึกษาในการดำเนินงานโครงการด้านครอบครัว -ผู้ที่ผ่านการอบรม ไม่สามารถนำความรู้ไปขยายผลกับเครือข่ายครอบครัวอื่นได้ -ไม่มีการติดตามประเมินผลครอบครัวผู้ที่ผ่านการอบรม
เนื้อหาหลักสูตร	-แต่ละจังหวัดไม่ค่อยมีปัญหาด้านนี้ -จังหวัดราชบุรี บางรุ่นไม่มีเรื่องกฎหมายครอบครัว
กลุ่มเป้าหมาย	-กลุ่มเป้าหมายไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ คือ คู่สมรสใหม่ ต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นคู่สมรสเก่าแทน -ไม่ครอบคลุมกลุ่มสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชน วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว และวัยสูงอายุ -กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมน้อยเกินไป
วิทยากร	-ขาดวิทยากรด้านเทคนิคที่มีความรู้และบันเทิงควบคู่กันไป -ขาดวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านครอบครัวและเฉพาะสาขา -วิทยากรที่มีชื่อเสียงค่าตอบแทนแพง
สถานที่	-ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัด -สถานที่จัดไกลเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดขอนแก่น
ระยะเวลา	-ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตการทำงานของกลุ่มเป้าหมาย -ระยะเวลาจัดอบรมน้อยเกินไป -ขาดความต่อเนื่องในการจัดอบรม
วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ	-งบประมาณของ อบจ. มีน้อยและจำกัด -ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้จากกระทรวง

	-การจ่ายค่าตอบแทน ตีกระเบียบบราชการ
เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน	-การประชาสัมพันธ์ขาดประสิทธิภาพและไม่ทั่วถึง -ขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมอบรม

ตารางที่ 16 ผลดีของการฝึกอบรมที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประเด็น	ผลที่เกิดขึ้น
ผลดีต่อตนเอง	-ได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ -ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น -สร้างจิตสำนึกให้กับตัวเอง -ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่น -เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับบุคคลอื่น
ผลดีต่อครอบครัว	-สร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว -ลดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว -เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกหลาน -นำความรู้ไปอบรมสั่งสอนลูกหลาน -รู้จักวางแผนเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว เช่น ค่าใช้จ่าย
ผลดีต่อสังคม	-ลดและแก้ไขปัญหาสังคมด้านต่างๆ เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการทอดทิ้งบุตร ทอดทิ้งบุพการี ปัญหายาเสพติด และ ปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น -ให้การศึกษาแนะนำกับครอบครัวอื่น -เปิดโอกาสให้ร่วมทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ -เป็นตัวอย่างให้กับครอบครัวอื่น -เป็นกำลังสำคัญของชาติที่มีประสิทธิภาพ -สามารถต่อ ยอดพัฒนาโครงการใหม่ๆ ได้

ตารางที่ 17 ข้อเสนอแนะรูปแบบโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกจากทุกกลุ่มเป้าหมาย

ประเด็น	ข้อเสนอแนะ
รูปแบบและวิธีการดำเนินงาน	-ให้ อบต. จัดอบรมให้ครบแต่ละพื้นที่ -จัดกิจกรรมให้หลากหลายมากขึ้น เช่น กิจกรรมเปิดใจพูดคุย กัน หรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน -จัดอบรมรวมรุ่นทุกรุ่นที่ผ่านมา

	-ประกวดครอบครัวผาสุกหรือต้นแบบประจำจังหวัด
เนื้อหาหลักสูตร	-เสริมเนื้อหาด้านครอบครัวในหลักสูตรการเรียนการสอน -เพิ่มกฎหมายเกี่ยวกับมรดก สินสมรส การรับบุตรบุญธรรม -บูรณาการเรื่องครอบครัวกับประเด็นด้านอื่นๆ เช่น ปัญหา ยาเสพติด คุณธรรมจริยธรรม
กลุ่มเป้าหมาย	- สมาชิกทุกคนในครอบครัว -วัยเด็กเยาวชน -คู่สมรสที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหา -คู่สมรสที่ย่ำแย่ -กลุ่มผู้นำชุมชน
วิทยากร	-พัฒนาศักยภาพวิทยากรท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถ
สถานที่	-ครอบคลุมทุกพื้นที่ -นอกสถานที่หรือต่างจังหวัด
ระยะเวลา	-จัดในวันหยุดเสาร์/อาทิตย์ -ใช้เวลาครึ่งวัน -เดือนละครั้ง -ไม่จัดในช่วงที่ต้องทำมาหากิน -จัดให้ต่อเนื่อง
วัสดุอุปกรณ์/งบประมาณ	-สนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม -สนับสนุนเอกสาร และสื่ออย่างเพียงพอ
เทคนิคและกลวิธีการดำเนินงาน	-ประชาสัมพันธ์เชิงรุก

5.2 อภิปรายผล

การดำเนินการและผลที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นผลจากองค์ประกอบ และการจัดการต่างๆ ทั้งสภาพการณ์สังคมและสิ่งแวดล้อมของ อบจ. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเตรียมการและการจัดการต่างๆ ของกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง แนวคิด รูปแบบ และกระบวนการต่างๆ ของการจัดฝึกอบรม มีดังต่อไปนี้

5.2.1 วิกฤติและสถานการณ์ของครอบครัว

ผู้ผ่านการอบรมโครงการ มีแนวโน้มที่จะมีความเห็นสอดคล้องกับประเด็นสังคมต่างๆ ที่เชื่อมโยงมาถึงเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาครอบครัวและเยาวชน ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเวทีสนทนาของเครือข่ายครอบครัวจังหวัดต่างๆ สะท้อนว่าประชาชน ชุมชน และครอบครัว

ต่างตระหนักถึงภาวะกดดันจากสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งจากประสบการณ์ตรงของแต่ละท้องถิ่น และจากการรับรู้ทางสื่อมวลชน องค์ประกอบดังกล่าวมีบทบาทต่อผลสัมฤทธิ์ของการอบรมที่สำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ ทำให้ผู้เข้าอบรมมีเหตุผลของตนเองในการเข้าร่วมการอบรม และเรียนรู้สิ่งที่มีความหมายต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง (Meaningful Learning) ซึ่งสอดคล้องกับกลวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อผู้ใหญ่และคนทำงาน (Adult Learning and Life Long Learning) และประการที่สอง ก่อให้เกิดประสบการณ์ร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการร่วมรู้สึก และลดอุปสรรคในการสื่อสารระหว่างผู้เข้าอบรมกับวิทยากร ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการต่างๆ

5.2.2 สภาพการจัดการของหน่วยงาน

ประสบการณ์และผลสำเร็จจากโครงการของจังหวัดน่าน มีความแตกต่างหลากหลายพอสมควร ซึ่งองค์ประกอบของความหลากหลายอย่างหนึ่งก็คือ สภาพการจัดการของหน่วยงาน โดยมีข้อสังเกตสำคัญที่เชื่อว่า เป็นองค์ประกอบที่เกื้อหนุนความสำเร็จในการอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก คือ การมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดของผู้บริหารทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายข้าราชการประจำของท้องถิ่น โดยเฉพาะนายก อบจ. รองนายก และทีมบริหารของ อบจ. ปลัด อบจ. ผู้อำนวยการกอง หัวหน้างาน และนักวิชาการในส่วนงานที่เกี่ยวข้อง โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารน้อยจะขาดการดำเนินงานอย่างจริงจัง รวมทั้งมีแนวโน้มที่จะยุติการดำเนินโครงการโดยไม่มีเหตุผลอย่างอื่น องค์ประกอบดังกล่าวนี้ มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการอบรมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยด้านการบริหารจัดการนั้นจะส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) และความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยต่อหน้าที่การทำงาน (Social Security) ของผู้ปฏิบัติ และในด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ นั้น บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนซึ่งเห็นได้ ชัดจากการส่งสัญญาณและสื่อสารออกมาทางการปฏิบัติของผู้บริหาร จะส่งผลต่อความรู้สึกพร้อมต่อการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning Readiness) การดำเนินงานของจังหวัดน่านที่มี องค์ประกอบดังกล่าวนี้เด่นชัด จึงมีแนวโน้มว่าจะได้รับความร่วมมือ ตลอดจนก่อให้เกิด ผลสำเร็จได้มากกว่าจังหวัดที่มีองค์ประกอบทางด้านนี้น้อยกว่า

5.2.3 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

การอบรมที่ดำเนินการขึ้นส่วนใหญ่ ดำเนินการโดยกลวิธีถ่ายทอดความรู้และเพิ่มพูนทักษะ (Knowledge Transfer and Skill Development Training) ในขณะเดียวกัน บางส่วนก็ได้มีการบูรณาการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Process Learning) และการจัดสถานการณ์เพื่อสร้างประสบการณ์เรียนรู้ (Situating Learning) เช่น การจัดกิจกรรมและเกมส์ การจัดค่ายการเรียนรู้ การศึกษาดูงานชุมชน และการลงมือปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้เป็นทีม

การอบรมถ่ายทอดความรู้และเพิ่มพูนทักษะ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตรของโครงการ สะท้อนออกมาให้ประเมินผลได้อย่างเด่นชัดส่วนการจัดกระบวนการเรียนรู้และการจัดสถานการณ์ให้กลุ่มผู้เข้าอบรมได้สร้างความรู้ขึ้นโดยตนเอง ก่อให้เกิดทักษะการคิดและการตัดสินใจเพื่อมีส่วนร่วมต่างๆ อย่างเป็นระบบ องค์ประกอบสำคัญทั้งสองส่วนนี้ ทำให้การอบรมโครงการนาร่องที่ดำเนินการไปแล้วสามารถบรรลุผลสำเร็จพอสมควร

อย่างไรก็ตาม การประเมินผลการเรียนรู้และการศึกษาเชิงคุณภาพส่วนหนึ่ง พบว่าผู้เข้าอบรมจำนวนหนึ่ง สามารถจำได้เพียงหัวข้อการอบรมและบางประเด็นที่วิทยากรได้ถ่ายทอดให้ แต่ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์แจกแจง หรือเชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งจัดว่าเป็นข้อที่น่าสังเกตเพื่อพัฒนากระบวนการอบรมและเตรียมความพร้อมครอบครัวในแง่ที่ว่า กลวิธีในการอบรมแบบถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและเพิ่มพูนทักษะนั้น ไม่เพียงพอต่อความจำเป็นเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเครือข่ายครอบครัวผาสุก

5.2.4 การเตรียมการและการจัดการก่อนการฝึกอบรม

การเตรียมความพร้อมทางด้านสถานที่ในการฝึกอบรม วิทยากร ผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลักสูตร สิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรม ส่วนใหญ่มีการเตรียมความพร้อมและให้แนวทางจากส่วนกลาง ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสะดวกในการดำเนินการได้อย่างเร่งรัด เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เครือข่ายผู้ผ่านการอบรมได้รับความรู้ ข่าวสาร ตลอดจนแนวคิดและความเข้าใจในภาพรวมที่สอดคล้องกัน

โครงการนาร่องบางส่วน ได้มีการริเริ่มและเตรียมความพร้อมด้วยตนเอง โดยเฉพาะทางด้านเนื้อหาและวิทยากร ทั้งในลักษณะทดแทนวิทยากรที่ไม่สามารถขอการสนับสนุนจากส่วนกลาง และในลักษณะที่ต้องการเพิ่มเนื้อหาบางส่วนเข้ามาในการอบรม ทำให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนเกิดทักษะที่จำเป็นต่างๆ สอดคล้องกับเงื่อนไขจำเพาะของตน

องค์ประกอบทั้งสองส่วนนี้ ทำให้ผลของการอบรมในภาพรวม ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ได้เป็นอย่างดี ส่วนในรายละเอียดนั้น แต่ละแห่งจะมีความโดดเด่นและต้องการเพิ่มเติมบางส่วนไม่เหมือนกัน สะท้อนถึงความจำเป็นที่จะต้องบูรณาการความจำเป็นทั้งสองส่วนนี้ให้ได้ในการดำเนินงานระยะต่อไป

5.2.5 การดำเนินการฝึกอบรม

5.2.5.1 สถานที่ในการฝึกอบรม

สถานที่ฝึกอบรม มีบทบาททั้งต่อฝ่ายจัดการและผู้เข้าอบรม การดำเนินการส่วนใหญ่ของ อบจ. จะดำเนินการโดยใช้สถานที่และทรัพยากรของตนเอง ซึ่งมีความสะดวกต่อการ

เตรียมการ อีกทั้งลดข้อจำกัดเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการได้ตามความต้องการของโครงการ แต่ในเชิงคุณภาพนั้น หากมุ่งบรรลุผลสำเร็จมากขึ้นก็จำเป็นต้องปรับปรุงองค์ประกอบทางด้านนี้เพิ่มขึ้น เนื่องจากสถานที่ห้องประชุมส่วนใหญ่ของ อบจ. มักออกแบบเพื่อการประชุมขนาดใหญ่และรองรับการจัดงานแบบอเนกประสงค์ ไม่เอื้อต่อการจัดกระบวนการ กลุ่ม หรือจัดกิจกรรมการอบรมที่ให้บริการวิชาการทำงาน และการเรียนรู้ที่ดี เช่น สภาพแวดล้อมซึ่งขาดแคลนพื้นที่สำหรับการติดแสดงสื่อ ติดตั้งอุปกรณ์จัดเขียนเพื่อทำงานระดมความคิด การมีเสียงก้อง ความอับอวนและไม่เป็นสัดส่วน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบทางด้านสิ่งรบกวน (Noises) เบี่ยงเบนความสนใจ และทำลายสมาธิทางการเรียนรู้ รวมทั้งลดความเป็นสภาพแวดล้อมที่ ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ แม้จะสามารถดำเนินการได้อย่างเร่งรัดตามที่ต้องการ แต่ก็ก่อให้เกิดผลสำเร็จได้ไม่มากเท่าที่ควร

5.2.5.2 วิทยากร

วิทยากรที่มีชื่อเสียง ส่งผลอย่างชัดเจนต่อความสนใจและผลสัมฤทธิ์ทางด้านต่างๆ ของการอบรม เนื่องจากคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ความเป็นบุคคลตัวแบบเชิงอุดมคติ (Ideal Role Model) เป็นที่ยอมรับของสังคม และความเป็นบุคคลในสื่อของวิทยากร ความเป็นบุคคลตัวแบบเชิงอุดมคติของบุคลากร มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้หลายด้าน ที่สำคัญคือ ทำให้เป็นมาตรฐานอ้างอิง (Bench Mark) ที่เห็นได้ชัดเจนมากกว่าการอธิบายหรือสื่อสารทางอื่น และก่อให้เกิดแรงจูงใจเพื่อการเรียนแบบ ทำให้การอบรมประสบความสำเร็จสูงกว่าโครงการที่ไม่สามารถดำเนินการโดยมีวิทยากรที่มีชื่อเสียงจากส่วนกลาง

ในส่วนของการดำเนินการโดยวิทยากร ซึ่งเป็นบุคคลในสื่อ มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของประชาชนที่สำคัญในด้านการสร้างความสนใจ (Attention Motivation) และการเกิดความคิดอย่างตาม การโน้มน้าว และความเชื่อต่อกระแสนิยมของคนส่วนใหญ่ (Norms and Popularity) ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมและความตื่นตัวต่อการเปิดรับและเรียนรู้สิ่งที่วิทยากรถ่ายทอด ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์จากการอบรมดีกว่าการดำเนินการด้วยวิทยากรที่จังหวัดจัดหาเองในท้องถิ่น

การดำเนินการดังกล่าว มีความสอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้และการบริโภคข้อมูลข่าวสารของสังคมไทยและสังคมของประเทศกำลังพัฒนาเป็นจำนวนมาก ซึ่งมักเน้นการโน้มน้าวและการช่วงชิงพื้นที่ความสนใจของมวลชน

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าว อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการขยายผลและการดำเนินงานให้มีความเข้มแข็งยั่งยืน เพราะขึ้นต่อคุณลักษณะของตัวบุคคลที่เป็นวิทยากร ซึ่งจะไม่สามารถให้การสนับสนุนได้อย่างทั่วถึง และอย่างมีคุณภาพในทุกโครงการของทุกชุมชน

นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ผิวเผิน ประชาชนจะสนใจและตื่นตัวเนื่องจากความเร้าใจ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเป็นสื่อบุคคลที่มีพลังของวิทยากรที่มีชื่อเสียง แต่ทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อการดำเนินชีวิตของตนเองลดความสำคัญลงไป

5.2.5.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

คุณลักษณะของผู้เข้าอบรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นทุกด้าน ผลสัมฤทธิ์ทางการลดความขัดแย้งในครอบครัว และเพิ่มพูนความเข้าใจกันภายในครอบครัว ตลอดจนเพิ่มพูนเครือข่ายทางสังคมระหว่างชุมชนและหมู่บ้าน ให้แก่ครอบครัวมีความเด่นชัดมากขึ้น เป็นผลจากประสบการณ์พื้นฐานของผู้เข้าอบรมและกลุ่มอายุการครองเรือนของกลุ่มสมรส โดยเนื่องจากผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สมรสมาหลายปีแล้ว ทำให้ประสบการณ์และความสนใจมีบทบาทต่อผลของการอบรมการเข้าถึงกลุ่มผู้เข้าอบรมได้อย่างจำกัด โดยยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชน ผู้เตรียมมีครอบครัว และคู่สมรสใหม่ เกิดจากข้อจำกัดและความเป็นจริงของสังคมหลายด้าน โดยเฉพาะการขาดความเชื่อมโยงกันในทางข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ด้านเดียว มีข้อจำกัดในด้านกำลังคนที่เพียงพอต่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ

5.2.5.4 หลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรและการสนับสนุนแหล่งวิทยากรต่างๆ จากส่วนกลาง ในด้านต่างๆ ซึ่งมีความจำเป็นทางสังคม ทำให้กระบวนการต่างๆ ดำเนินการไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน ขณะเดียวกัน หลายโครงการของจังหวัดน่านเอง ได้พัฒนาหัวข้อการอบรมและติดต่อวิทยากรด้วยตนเอง ทำให้มีความสอดคล้องกับความต้องการจำเพาะพื้นที่ทั้งสองส่วนร่วมกัน ทำให้เห็นความครอบคลุมในการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวผาสุกในระยะต่อไปได้เป็นอย่างดี

5.2.5.5 สิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรม

สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนสิ่งสนับสนุนการอบรมส่วนใหญ่ ประกอบด้วย สื่อ คู่มือ รวมทั้งสิ่งของเพื่อแจกให้แก่ผู้เข้าอบรม องค์ประกอบเหล่านี้ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมในด้านจิตวิทยาการรับรู้ และการเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเกิดแรงจูงใจ ก่อให้เกิดการให้ความสำคัญของเรื่องที่เป็นสาระของการอบรม ทำให้ผู้เข้าอบรมมีจังหวะการเรียนรู้และการปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร ทำให้ผลสัมฤทธิ์การอบรมเพิ่มขึ้น

การเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ ทำให้ผู้เข้าอบรมสามารถเข้าถึงความรู้และข่าวสารซึ่งเป็นเนื้อหาสาระของการอบรมได้หลายทาง เพราะสื่อและสิ่งสนับสนุนต่างๆ ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Learning Flexibility) ต่อเงื่อนไขที่แตกต่างกันของผู้เข้าอบรมมากขึ้น เช่น สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถทบทวนให้เกิดความคงทนทางการเรียนรู้ สามารถคิดทบทวน และก่อให้เกิดข่าวสารจากการหยั่งรู้ใหม่ๆ ด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้ ทำให้สามารถเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ของการอบรมได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผลสำเร็จของการอบรมไม่มากเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากขาดการสนับสนุนอย่างเพียงพอดังที่ควรจะเป็น และการสนับสนุนที่ได้รับก็มีข้อจำกัดทางการปฏิบัติเป็น

อย่างมาก โดยเฉพาะกฎระเบียบและกระบวนการในทางการจัดการต่างๆ ซึ่งต้องใช้กำลังคน เวลา และทรัพยากร ทำให้ดำเนินการได้ยากและได้ผลดีไม่มากเท่าที่ควร

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผลจากการประเมินผลโครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกในครั้งนี้ คณะผู้ประเมิน มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติให้มากขึ้นในทุกระดับ คณะผู้ประเมินมีข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติที่คำนึงถึงความสอดคล้องกับความจำเป็นที่ปรากฏในระดับชุมชน ดังนี้

5.3.1.1 บูรณาการการดำเนินโครงการไปสู่หน่วยงานระดับท้องถิ่น

การดำเนินโครงการควรบูรณาการไปสู่หน่วยงานระดับตำบล อันได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับครอบครัวและ คู่สมรสตั้งแต่ระดับรากหญ้าขึ้นไป ซึ่งเป็นปัจจัยเสริมสำคัญที่เอื้อต่อการประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องอาศัยความคุ้นเคยเป็นหลัก

5.3.1.2 องค์กรท้องถิ่นควรมีแหล่งกิจกรรมเพื่อครอบครัว

หลังจากได้ร่วมโครงการแล้ว ครอบครัวและคู่สมรส รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่นต่างมีแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า ครอบครัวและคู่สมรส ตลอดจนชุมชนควรมีโอกาสได้เรียนรู้ ปรัชญาหรือ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ แต่รูปแบบการอบรมกับแบบแผนการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน รวมทั้งสภาพสถานที่และรูปแบบการประชุมกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ของชาวบ้านไม่เกื้อหนุนกัน ดังนั้น องค์กรท้องถิ่นควรมีการแสวงหาหรือจัดสรรสถานที่เพื่อรองรับการดำเนินโครงการสำหรับครอบครัวอย่างเป็นสัดส่วนสามารถยืดหยุ่นต่อการใช้สอยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้านทั้งในเขตเมืองและชนบท

5.3.1.3 อบจ. และชุมชนควรพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาครอบครัวมากขึ้น

กิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมครอบครัวและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ควรพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดความหลากหลาย ทั้งการฝึกอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลากหลายเนื้อหา การจัดพบปะสนทนาและให้การปรึกษาหารือกัน การจัดประชุมวางแผนร่วมกันของชุมชนเวทีพัฒนาภาวะผู้นำ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแสดงออก ซึ่งจะช่วยให้ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมศักยภาพครอบครัวสามารถริเริ่มและจัดการเองได้ด้วยครอบครัวและชุมชน

5.3.1.4 ควรพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และกระบวนการฝึกอบรมที่พัฒนาชาวบ้าน

อบจ. รวมทั้งบุคลากรผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาครอบครัวและชุมชน ควรมีโอกาสริเริ่มและพัฒนารูปแบบการอบรมที่สอดคล้องกับความสนใจ และข้อจำกัดของครอบครัวและคู่สมรส ซึ่งเป็นระดับชาวบ้านที่หลากหลายมากขึ้น เช่น เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้น เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning Through Action) ส่งเสริมการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พัฒนาทักษะการเรียนรู้จากสื่อ หรือการจัดเวทีเรียนรู้เป็นกลุ่มได้ เหล่านี้เป็นต้น

5.3.1.5 พัฒนากลุ่มแกนนำและเพิ่มพูนศักยภาพการจัดการระดับเครือข่าย

เพื่อให้ อบจ. และชุมชนสามารถระดมพลังความร่วมมือให้การพัฒนาครอบครัวและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง กลุ่มที่มีโอกาสได้รับการอบรมในระยะแรก ควรได้รับการสนับสนุนให้มีความสามารถในการจัดการระดับเครือข่าย เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำการประชุม นำกิจกรรม จัดเวทีเรียนรู้ ทักษะวิทยากร ค้นหาและสร้างเครือข่ายการทำงานดูแลตนเองในชุมชนได้ เหล่านี้เป็นต้น

5.3.1.6 พัฒนาหลักสูตรตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยสู่สังคมโลก

อบจ. ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรในการฝึกอบรมให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก เน้นประเด็นเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) หรือการดำเนินชีวิตในสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ต่อสู้ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา รวมไปถึงเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ เช่น สุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขภาพสังคม และสุขภาพจิตวิญญาณ เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.2.1 อบจ. และบุคลากรของ อบจ. ที่ต้องรับผิดชอบโครงการพัฒนาครอบครัวกิจการสตรี เด็ก และเยาวชน ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพในการแก้ไขข้อจำกัดขององค์กรด้านการขาดกำลังคน ขาดทรัพยากร โดยสามารถจัดการการมีส่วนร่วม การพัฒนาพันธมิตร และการประสานความร่วมมือควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานตามปกติ ดังนั้น จึงควรมีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาแผนงานและยุทธศาสตร์การทำงาน ที่เน้นบูรณาการและเชื่อมโยงกับภาคีต่างๆ ในพื้นที่ อบจ. เดียวกัน รวมทั้งแนวนโยบายในการส่งเสริมการเดินออกไปร่วมมือกับผู้อื่นในการทำงานที่เกื้อหนุนและส่งเสริมกัน

5.3.2.2 โครงการพัฒนาครอบครัวและชุมชนเข้มแข็งนั้น จัดว่าเป็นกระบวนการเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนด้วย อีกทั้งจำเป็นต้องมีความต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอ ดังนั้น จึงควรมีแนวนโยบายการจัดการเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความต่อเนื่อง

โดยไม่ขึ้นต่อความเปลี่ยนแปลงของการเมืองในท้องถิ่น จนเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานให้ต่อเนื่อง

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยและพัฒนาโครงการ

5.3.3.1 ควรมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อสร้างศักยภาพในการจัดตั้งกลไกและระบบการจัดการด้วยตนเองขององค์กรท้องถิ่นและชุมชน เพื่อการดำเนินการตามความจำเป็นด้านการพัฒนาครอบครัวและชุมชนเข้มแข็ง โดย อบจ. และชุมชน

5.3.3.2 การพัฒนาโครงการ ควรเน้นการพัฒนาโครงการร่วมของหลายหน่วยงาน เพื่อดำเนินการอย่างบูรณาการบนพื้นที่เดียวกัน

5.3.3.3 การพัฒนาโครงการต่างๆ ควรเน้นการวางนโยบายสาธารณะและโครงการปฏิบัติการ ที่ให้ความสำคัญต่อการบูรณาการสุขภาพและคุณภาพชีวิต

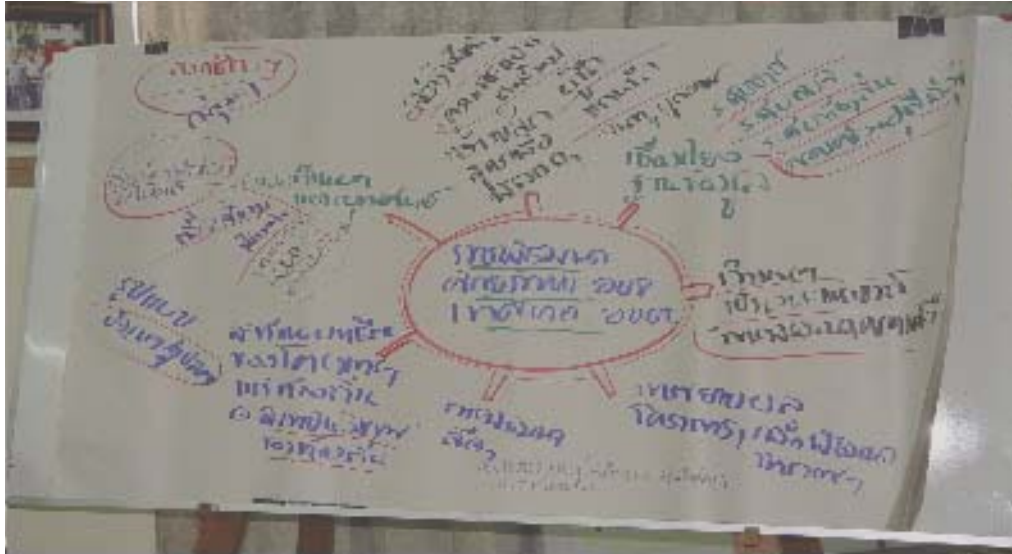
5.4 การสะท้อนบทเรียนและข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องสหสาขา

ภายหลังการวิเคราะห์และจัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับร่างแล้ว คณะผู้ประเมินได้จัดการนำเสนอผลการประเมินต่อกลุ่มผู้เกี่ยวข้องสหสาขา จำนวน 35 คน ประกอบด้วยอาจารย์และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ นักวางแผนและบริหารโครงการเชิงนโยบายจากกระทรวงพัฒนาสังคม ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักพัฒนาสังคมมูลนิธិเอกชน โดยใช้เวลาดำเนินการ 3 ชั่วโมง ระหว่าง 09.00-12.30 น. โดยกระบวนการที่สำคัญประกอบด้วย

- (1) การนำเสนอแนวคิดและความเป็นมา
- (2) การนำเสนอผลการประเมิน
- (3) การอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- (4) กระบวนการกลุ่ม สะท้อนบทเรียนและระดมความคิด

การจัดกระบวนการกลุ่ม เพื่อสะท้อนบทเรียนและระดมความคิด สามารถรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องสหสาขา เพื่อเป็นแนวดำเนินการเตรียมความพร้อมเครือข่ายครอบครัวผาสุกต่อไปในอนาคต 3 ประเด็น คือ

- (1) การพัฒนาศักยภาพ อบจ. เทศบาล และ อบต.
- (2) การพัฒนาทุนประชาสังคม ปัจเจก และองค์กรเอกชน (NGO)
- (3) รูปแบบกระบวนการสร้างศักยภาพ อบรมเครือข่ายแกนนำ

5.4.1 การพัฒนาศักยภาพ อบจ. เทศบาล และ อบต.

แนวคิดและขอบเขตดำเนินการเพื่อพัฒนาบทบาท เสริมศักยภาพ และสนับสนุนองค์กรท้องถิ่นให้สามารถดำเนินการเครือข่ายครอบครัวผาสุก ครอบคลุมไปถึงระดับชุมชนและหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ของประเทศ ควรดำเนินการยุทธศาสตร์และกลวิธีที่สำคัญ ดังนี้

5.4.1.1 พัฒนาศักยภาพผู้นำ แกนนำ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ความรู้ สร้างความตระหนักและการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม พัฒนาคณะทำงานจังหวัด มีคณะกรรมการพัฒนากิจการสตรีและครอบครัว หรือคณะกรรมการสวัสดิการสังคมจังหวัดเป็นเจ้าภาพ มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) เป็นเลขานุการ

5.4.1.2 กำหนดแผนยุทธศาสตร์ร่วม เน้นการพัฒนาเพื่อสังคม หรือกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ เรื่อง “การพัฒนาครอบครัว” เชื่อมโยงฐานข้อมูลตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” ทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถสะท้อนสถานการณ์ครอบครัวของแต่ละจังหวัดว่าเป็นไปในทิศทางใด มีสถิติการหย่าร้างอย่างไร โดยอาจให้แต่ละจังหวัดเป็นผู้รวบรวมเอง

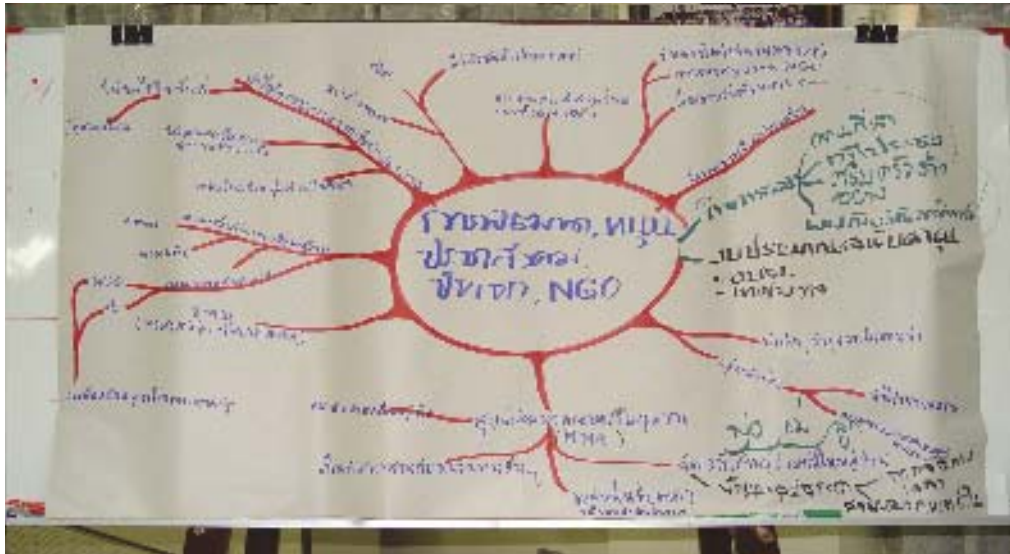
5.4.1.3 สะท้อนบทเรียนของการจัดทำโครงการที่ผ่านมากลับสู่ท้องถิ่น โดยอาศัยสถาบันวิชาการส่วนกลาง เพื่อเป็นการสะท้อนรูปแบบ ผลสำเร็จ ปัญหาอุปสรรค และผลที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งขยายผลโครงการเพื่อพัฒนาโครงการต่อไป

5.4.1.4 การพัฒนาสื่อเพื่อการเรียนรู้ด้านครอบครัว อาจประยุกต์มาจากสื่อละครโทรทัศน์ หรือจากประสบการณ์จริงจากท้องถิ่น โดยดึงเฉพาะประเด็นที่สำคัญ

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพ อบจ. เทศบาล และ อบต. ที่ควรให้ความสำคัญ ประกอบด้วย

- (1) การผลักดันระดับนโยบายและแผนงานแบบผสมผสาน
- (2) การพัฒนาเครื่องมือและนวัตกรรมเพื่อการดำเนินงาน

- (3) การพัฒนาหลักสูตรอบรมและสร้างเสริมศักยภาพผู้นำ
- (4) การจัดการความรู้เพื่อขยายผลการดำเนินงาน

5.4.2 การพัฒนาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทภาคประชาสังคม ปัจเจก และองค์กรเอกชน (NGO)

ภาคประชาสังคม ปัจเจก และองค์กรเอกชน (NGO) เป็นภาคที่มีความริเริ่มสร้างสรรค์และอยู่ใกล้ชิดกับปัญหาและความจำเป็นในด้านที่แตกต่างจากรัฐและภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้งเป็นภาคที่มีบทบาทต่อการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ทางด้านต่างๆ ของสังคมเด่นชัดมากขึ้นเป็นลำดับ การพัฒนาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทภาคประชาสังคม ปัจเจก และองค์กรเอกชน (NGO) เพื่อเครือข่ายครอบครัวผาสุก จึงควรมีแนวทางดำเนินการดังนี้

5.4.2.1 สร้างความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ โดยสนับสนุนนโยบายจากภาครัฐ

5.4.2.2 พมจ. จัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคม (อพม.) เป็นตัวขับเคลื่อน รวมทั้ง มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ขึ้น สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมให้กับพื้นที่ (อบต.) เช่น จัดเวทีเรียนรู้ร่วมกันในหมู่บ้าน หรือกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งครอบครัว คือ พ่อแม่ลูก จัดทำข้อมูลระดับหมู่บ้าน มีคณะทำงานจากคนในหมู่บ้าน เป็นผู้ประสานกับหน่วยงานอื่นๆ

5.4.2.3 กำหนดกิจกรรม เช่น จัดลานกีฬา เวทีประชุม ครอบครัวตัวอย่าง หรือ รมรงค์ไ้ว้นอาทิตย์เป็นวันครอบครัว

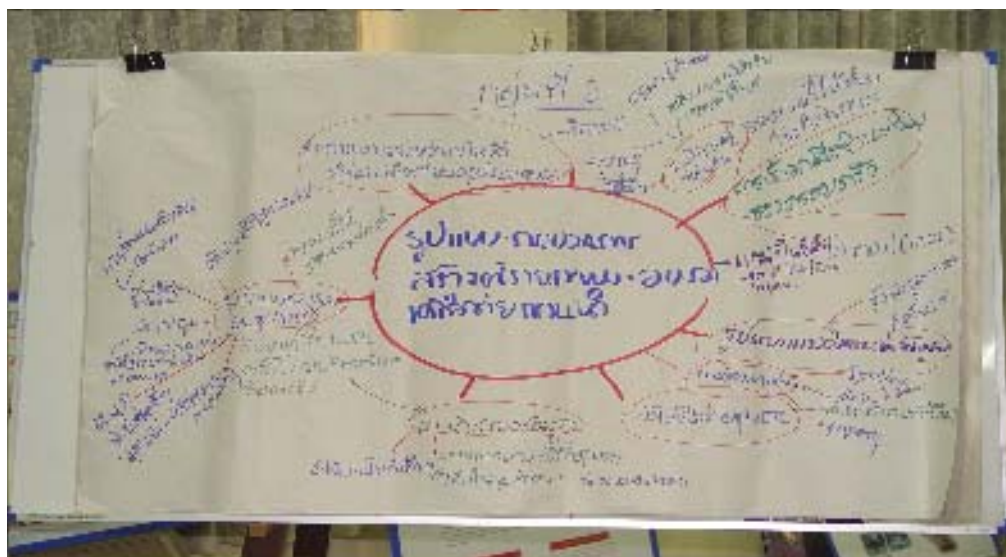
5.4.2.4 กลุ่มเป้าหมาย มีกลุ่มนำร่องที่สร้างความพร้อมของครอบครัวตนเอง และนำไปขยายผลต่อ เด็กวัยรุ่นมาเป็นแกนนำ

5.4.2.5 สนับสนุนงบประมาณให้ อบต. เทศบาล และสนับสนุนด้านวิชาการ แก่ อบต. สร้างวิสัยทัศน์เรื่องครอบครัว และระบุหน้าที่ให้ชัดเจน

5.4.2.6 เชื่อมโยงประเด็นด้านครอบครัวกับปัญหาสังคมด้านอื่นๆ เช่น ปัญหา ยาเสพติด ซึ่งจะได้มุมมองในการทำงานที่กว้างขึ้น

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทภาค ประชาสังคม ปึงเจก และองค์กรเอกชน (NGO) ควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานสำคัญ ประกอบด้วย

- (1) การพัฒนาเครือข่ายและภาคีความร่วมมือ
- (2) การพัฒนาและจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)
- (3) การพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคม (อพม.) ครอบคลุมระดับหมู่บ้าน
- (4) การรณรงค์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมตามกลุ่มเป้าหมายต่างๆ
- (5) การพัฒนาและส่งเสริมบทบาทการดำเนินงานของ องค์กรท้องถิ่น

5.4.3 รูปแบบและกระบวนการเพื่อสร้างศักยภาพ และอบรมเครือข่ายแกนนำ

รูปแบบการริเริ่มและการจัดการของท้องถิ่นเพื่อดำเนินการเครือข่ายครอบครัวผาสุก ที่สามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดีก็คือ การดำเนินการผ่านเครือข่ายแกนนำ ดังนั้น การค้นหา แกนนำ รวมทั้งโครงการด้านการศึกษาและกระบวนการอบรม ตลอดจนการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมศักยภาพแก่เครือข่ายแกนนำที่ดี จึงนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการการพัฒนา บทบาทและการดำเนินงานเครือข่ายครอบครัวผาสุกขององค์กรท้องถิ่น โดยควรมีแนวคิดและ แนวดำเนินการต่อไปในอนาคต ดังนี้

5.4.3.1 รูปแบบการอบรมเครือข่ายครอบครัว 2 รูปแบบ ได้แก่

1.1 เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

1.2 จัดนำเสนอผลและจัดเวทีระดับพื้นที่ ดึงองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การบริหารจัดการในครอบครัว มีที่ให้คำปรึกษาในชุมชน ยกแบบอย่างที่มีในชุมชนให้เห็นเป็นรูปธรรม (ครอบครัวตัวอย่าง หรือบุคคลดีเด่นของจังหวัด)

- ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม เช่น ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ และอนามัยเจริญพันธุ์แก่วัยรุ่น ให้การเตรียมความรู้สำหรับครอบครัวใหม่ บทเรียนการใช้ชีวิตคู่ การสื่อสารระหว่างกัน หรือการลดอบายมุขแก่ครอบครัว

- กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอื่นๆในชุมชน (ผู้นำไม่เป็นทางการ) กลุ่มที่เพิ่งสมรส กลุ่มที่สมรสมานาน กลุ่มวัยรุ่น พ่อแม่ลูก (จัดมุมของเล่นให้ลูก) กระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัว มีสถานที่ให้ทำกิจกรรมร่วมกันหลากหลาย และสนับสนุนสินค้า OTOP

- กระบวนการที่ต่อเนื่อง โดยเชื่อมกับกิจกรรมวันครอบครัว

5.4.3.2 การจัดหากลุ่มหรือจัดเครือข่ายชุมชน เช่น โรงเรียน สถานีนามัย กลุ่มครอบครัวใหม่ และกลุ่มผู้สูงอายุ โดยอาจให้แต่ละจังหวัดใช้วิธีการประเมินความต้องการ (Need Assessment) หรือประเมินตนเอง (Self Assessment) ก่อนการดำเนินโครงการ

5.4.3.3 ประสานความร่วมมือระหว่างจังหวัดนำร่องเพื่อกำหนดรูปแบบการอบรม เช่น วิทยากร ความรู้ และสื่อสนับสนุนการฝึกอบรมและการเรียนรู้

5.4.3.4 รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูล ควรมีการออกแบบในระยะยาว โดยเก็บข้อมูลสถานการณ์ครอบครัวหลังจากการอบรม ซึ่งอาจเป็นระยะๆ หรือระยะยาว เช่น มีกลุ่มคู่สมรสที่สามารถติดตามได้ในระยะ 1-3 ปี เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวได้

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบและกระบวนการเพื่อสร้างศักยภาพ และอบรมเครือข่ายแกนนำ ควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานสำคัญ ประกอบด้วย

- (1) จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และสะท้อนสาระการเรียนรู้ในชุมชน
- (2) พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- (3) พัฒนาการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (Outreach Program)
- (4) ประเมินความจำเป็นและความต้องการเพื่อดำเนินโครงการ
- (5) วิจัยประเมินผลและติดตามผลระยะยาว

5.4.4 การเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้เข้าร่วมประชุมบางส่วนได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเป็นเอกสาร เพื่อประกอบการพัฒนาโครงการในอนาคต ดังนี้

5.4.4.1 การพัฒนาทางด้านเนื้อหา ควรพัฒนาเนื้อหาสำหรับการเตรียมความพร้อมของครอบครัวโดยเน้นกลุ่มสำคัญ 2 กลุ่ม คือ สำหรับคู่รักและเยาวชน และสำหรับคู่สมรสใหม่และปานกลาง (20-40 ปี)

5.4.4.2 การพัฒนารูปแบบดำเนินการ ควรคำนึงถึงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกันของชนบทและชาวเมือง

- (1) จัดอบรมคู่สมรส โดย อบจ. และพมจ.
- (2) จัดทำคู่มือ CD เพื่อเผยแพร่ในจังหวัดและท้องถิ่น
- (3) พัฒนาวิทยากรกระบวนการ
- (4) พัฒนาตัวแบบ (Model) เพื่อการดำเนินงานที่ดี

5.4.4.3 การพัฒนาการบริหารจัดการ เน้นการพัฒนาบทบาทและการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงาน และองค์กรในสังกัดของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงมหาดไทย โดยเฉพาะองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น

5.4.4.4 การพัฒนาบุคลากรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

- (1) อบรมเตรียมบุคลากร ดำเนินการโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุข โดยเน้นหลักสูตรที่สำคัญ คือ หลักสูตรครอบครัวผาสุก หลักสูตรการบริหารจัดการโครงการ หลักสูตรเทคนิคการเป็นวิทยากรกระบวนการ
- (2) กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ผ่านการอบรม เป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการครอบครัวผาสุกหรืองานด้านครอบครัว

5.4.4.5 การพัฒนาระบบปฏิบัติและกลไกดำเนินการ

- (1) นโยบายและการสั่งการอย่างเป็นทางการของผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น
- (2) การเข้าถึงคู่สมรสใหม่
- (3) การแสวงหาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน อาสาสมัครในพื้นที่เป็นต้น

นอกจากนี้ ควรดำเนินการในจังหวัดซึ่งมีความพร้อม เช่น มีการจัดสรรงบประมาณด้านสังคม รวมทั้งควรปรับชื่อโครงการจาก โครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเป็นครอบครัวใหม่

5.4.5 สรุปการสะท้อนบทเรียนและข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องสหสาขา

5.4.5.1 การพัฒนาศักยภาพ อบจ. เทศบาล และ อบต. ที่ควรให้ความสำคัญ
ประกอบด้วย

- (1) ผลักดันระดับนโยบายและแผนงานแบบผสมผสาน
- (2) พัฒนาเครื่องมือและนวัตกรรมเพื่อการดำเนินงาน
- (3) พัฒนาหลักสูตรอบรมและสร้างเสริมศักยภาพผู้นำ
- (4) จัดการความรู้เพื่อขยายผลการดำเนินงาน

5.4.5.2 การพัฒนาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทภาคประชาสังคม ปัจเจก และองค์กรเอกชน (NGO) ควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานสำคัญ ประกอบด้วย

- (1) พัฒนาเครือข่ายและภาคีความร่วมมือ
- (2) พัฒนาและจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)
- (3) พัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครพัฒนาสังคม (อพม.) ครอบคลุมระดับหมู่บ้าน
- (4) รณรงค์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมตามกลุ่มเป้าหมายต่างๆ
- (5) พัฒนาและส่งเสริมบทบาทการดำเนินงานของ องค์กรท้องถิ่น

5.4.5.3 การพัฒนารูปแบบและกระบวนการเพื่อสร้างศักยภาพ และอบรมเครือข่าย แกนนำ ควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานสำคัญ ประกอบด้วย

- (1) จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมและสะท้อนสาระการเรียนรู้ในชุมชน
- (2) พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ
- (3) พัฒนาการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (Outreach Program)
- (4) ประเมินความจำเป็นและความต้องการเพื่อดำเนินโครงการ
- (5) วิจัยประเมินผลและติดตามผลระยะยาว

5.4.5.4 การพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข

5.4.5.5 การดำเนินโครงการขยายผลการเตรียมความพร้อมก่อนเป็นครอบครัวใหม่

5.4.5.6 การอบรมและพัฒนาบุคลากร วิทยากรกระบวนการ เครือข่ายอาสาสมัคร

5.4.5.7 การพัฒนาสื่อ เอกสารความรู้ และสิ่งสนับสนุนเพื่อการดำเนินงาน

บรรณานุกรม

หนังสือ ตำรา เอกสาร :

กรมประชาสัมพันธ์และคณะกรรมการพิจารณาหาตัวชี้วัดผู้ด้อยโอกาส (2536). การกำหนด
เครื่องชี้วัดผู้ด้อยโอกาสทางสังคม. โรงพิมพ์ : สหมิตรออฟเซต.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547) . รายงานสถานการณ์ทางสังคม
สถานการณ์ครอบครัว ปี2547. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 มกราคม-มีนาคม 2547.

ขณัญญา กาญจนรังษิณนท์ (2540). การประเมินโครงการในการพัฒนาชุมชน. ชลบุรี : พัฒนา
ชุมชน.

จริยาวัตร คมพยัคฆ์ และอรชร ณ ระนอง (2535). ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างครอบครัว
แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนในกรุงเทพมหานคร.
คณะแพทยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประสิทธิ์ ลิระพันธ์ และเพ็ญประภา ศิวโรจน์ (2545). การประเมินโครงการเครือข่ายการจัด
บริการทางสังคมสำหรับผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ และครอบครัว. กรุงเทพมหานคร :
ภาควิชาสุขศึกษาพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล , 103 หน้า.

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2547). ครอบครัวผาสุก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุญ
คัลเลอร์ โกลด์ จำกัด. สำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 168).

ภัสสร ลิมานนท์ (2538). โครงการศึกษาครอบครัวไทย (สรุปผลวิจัยเบื้องต้น) = General family
survey กรุงเทพฯ : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 100 หน้า.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ (2545). ประมวลสาระ
ชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 1-4. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี
: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

“-----”. ประมวลสาระ

ชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 8-11. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี
: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

“-----”. ประมวลสาระ

ชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 12-15. พิมพ์ครั้งที่ 2.
นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วิจิตร อาวะกุล (2537). การฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิชณี หัตถพนม (2540). การประเมินผลโครงการผลิตและเผยแพร่สื่อในการรณรงค์สุขภาพจิต
ครอบครัวของกรมสุขภาพจิต ในปีงบประมาณ 2538. โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น,
173 หน้า.

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ (2542). หลักการวางแผนงานอนามัยครอบครัว. เจริญดีการพิมพ์.

ศิริชัย กาญจนวสี (2536). ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักส่งเสริมสถาบันครอบครัว สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนา
สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547). ชีวิตครอบครัว. กรุงเทพมหานคร :
หจก.บางกอกบลิ๊ก.

“-----” (2547) .

การจัดตั้งและการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.). พิมพ์ครั้งที่ 3 .

สมาคมทนายธรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย (2524). ครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร :
วิบูลย์กิจการพิมพ์.

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว (2545). รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย โครงการ
ศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข”. สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อนงค์ แก้วเชิด (2545). เอกสารอัดสำเนา รายงานผลการประเมินอบรมโครงการตรวจสอบและ
ผลักดันแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่ลักลอบทำงาน และโครงการตรวจสอบการทำงาน
ของคนต่างด้าวและสถานประกอบการ สำนักจัดหางานกรุงเทพ 6 ราษฎร์บูรณะ.
กองบริการจัดหางาน ปฏิบัติสำนักจัดหางานกรุงเทพ 6 ราษฎร์บูรณะ
กรมการจัดหางาน.

อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม และอมรา สุนทรธาดา (2532). การประเมินผลโครงการวิจัยและพัฒนา
เพื่อส่งเสริมการมีสุขภาพดีถ้วนหน้า จังหวัดนครสวรรค์. สถาบันวิจัยประชากรและ
สังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิทยานิพนธ์ :

กนิษฐา บุญยัง (2541). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส : ศึกษากรณีประชาชนใน
จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

นัฏฐ์การต์ จิตติสงวน (2546). ปัจจัยด้านปฏิบัติเพื่อการสร้างเสริมครอบครัวไทยให้เข้มแข็ง.

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ประทุมทิพย์ การสร้าง (2545). **คุณลักษณะคนดีในทัศนะของครอบครัวไทย : กรณีศึกษาในสังคมของเขตเทศบาลนครขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พวงผกา ชื่นแสงเนตร (2538). **ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว พฤติกรรมการดูแลตนเอง และความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเขตพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาธารณสุขศาสตร์) สาขาวิชานามัยครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพลิน คำไพรินทร์ (2538). **สัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัวทางสังคมของบุคคลปัญญาอ่อนหลังการจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลราชานุกุล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัตนา ตำราญใจ (2541). **สัมพันธภาพในครอบครัวและการปรับตัวของสตรีวัยหมดประจำเดือนในหน่วยทหารเรือพื้นที่สัดหีบ จังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลแม่และเด็ก มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิสา เบ็ญจมะโน (2539). **ครอบครัวที่พึงประสงค์ของเด็กเร่ร่อน : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กในสถานแรกรับเด็กและสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมจิต แก้วแสงขวัญ (2545). **การประเมินโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- อรุณรุ่ง บุญชนันตพงศ์ (2535). **พฤติกรรมและตัวชี้วัดความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในเขตกรุงเทพมหานครที่นำไปสู่ความต้องการหย่าร้าง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

อินเทอร์เน็ต :

- www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson10
- www.stou.ac.th/Thai/Offices/Oce/Knowledge/3-47
- www.thaifamily.mahidol.ac.th/definition_th.html
- www.matichon.co.th/election/elec47/Column.php?news=3
- www.tambol.com/county/data3.asp
- www.thailocaladmin.go.th/DLA_DOC/download/obj.doc

ภาคผนวก ก

**กำหนดการกิจกรรมประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก
“เวทีการพัฒนาศักยภาพครอบครัว : การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของครอบครัว
(Healthy Family)”**

เวลา 08.30 – 09.00 น.	ลงทะเบียน
เวลา 09.00 – 09.45 น.	ชี้แจงวัตถุประสงค์ เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ
เวลา 09.45 – 10.00 น.	รับประทานอาหารว่าง
เวลา 10.00 – 10.10 น.	แนะนำวิธีระดมความคิดและการทำงานกลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูล เชิงคุณภาพ
เวลา 10.10 – 10.25 น.	การผ่อนคลายและรวบรวมสมาธิ
เวลา 10.25 – 10.55 น.	การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และระดมสมอง 4 กลุ่มย่อย : “การฝึกอบรมและเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก” • สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง • รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม • ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน • ปัญหาและอุปสรรค • ผลดีของการฝึกอบรมที่ได้นำไปใช้ในชีวิต ครอบครัว • ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพครอบครัว
เวลา 10.55 – 11.55 น.	นำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กลุ่มละ 15 นาที
เวลา 11.55 – 12.15 น.	อภิปรายผล
เวลา 12.15 – 12.30 น.	ปิดเวที
เวลา 12.30 – 13.00 น.	ร่วมรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 – 13.30 น.	เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ทีมวิทยากรกระบวนการ

1. อาจารย์ ดร.วิรัตน์ คำศรีจันทร์	อาจารย์/รองผู้อำนวยการ
2. นางสาวปราณี สุทธิสุขนธ์	นักวิจัย
3. นางสาวปิยนันท์ ตระกูลวงษ์	นักวิจัย
4. นางสาวศุชนิ คามิ	นักวิจัย
5. นายเกรียงศักดิ์ ช่อเลื่อม	นักวิจัย
6. นายเรวัชวิทย์ นิลโคตร	นักวิจัย

ตัวอย่างแบบสอบถามเชิงปริมาณ สำหรับคู่สมรส ประชาชน และเยาวชน
 โครงการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัด.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.
 ผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความสั้นๆ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1.เพศ

☐ 1. ชาย

☐ 2. หญิง

2.อายุ.....ปี

3.ศาสนา

☐ 1. พุทธ

☐ 2. คริสต์

☐ 3. อิสลาม

☐ 4. อื่นๆ โปรดระบุ.....

4.สถานภาพ

☐ 1. โสด

☐ 2. สมรส

☐ 3. หม้าย

☐ 4. หย่าร้าง/แยกทาง

5.ระดับการศึกษา

☐ 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ

☐ 2. ประถมศึกษา

☐ 3. มัธยมศึกษา

☐ 4. ปวช./ปวศ.

☐ 5.ปริญญาตรี

☐ 6. อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมการฝึกอบรม

12.การเตรียมการฝึกอบรมในเรื่องต่อไปนี้มีความเหมาะสมหรือไม่ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน
 ช่องทำรายการที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

	ข้อความ	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
12.1	เนื้อหาหลักสูตรในการฝึกอบรม		
12.2	จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ		
12.3	วิทยากรที่มาบรรยายแต่ละท่าน		

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม

13.หลักสูตรโครงการฝึกอบรมท่านได้รับความรู้ในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่ และมากน้อยเพียงใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องท้ายตารางที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

	ข้อความ	การได้รับความรู้		ระดับความรู้ที่ได้รับ		
		ไม่ได้	ได้	รู้เท่าเดิม	รู้ปานกลาง	รู้มาก
13.1	ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย					
13.2	ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา					
13.3	ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในชีวิตคู่					

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านสัมพันธภาพในครอบครัว

14.ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของท่านเปรียบเทียบก่อนและหลังการเข้ารับการฝึกอบรม ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในเรื่องต่อไปนี้ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องท้ายตารางที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

	ข้อความ	ก่อน			หลัง		
		ไม่จริงเลย	จริงบางครั้ง	จริงมากที่สุด	ไม่จริงเลย	จริงบางครั้ง	จริงมากที่สุด
14.1	ฉันพึงพอใจที่ได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวเมื่อเวลามีปัญหา						
14.2	ฉันพึงพอใจกับการที่ครอบครัวช่วยแก้ไขปัญหา						

ส่วนที่ 5 ข้อมูลด้านภาวะวิกฤตในครอบครัว

15.ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2547 ถึงปัจจุบัน) ครอบครัวของท่านได้ประสบกับเหตุการณ์ต่อไปนี้หรือไม่ และเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อให้เกิดความเดือดร้อนในครอบครัวของท่านเพียงใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องท้ายตารางที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

	ข้อความ	การเกิดเหตุการณ์		ระดับความเดือดร้อน			
		ไม่เกิด	เกิด	ไม่เดือดร้อน	น้อย	ปานกลาง	มาก
15.1	คนในบ้านตกงาน/ไม่มีงานทำ/ถูกเลิกจ้าง						
15.2	มีการกู้ยืมเงินมาใช้ภายในบ้านเพิ่มขึ้น						
15.3	มีเหตุร้ายเกิดขึ้น เช่น ไฟไหม้บ้าน น้ำท่วม ขโมยขึ้นบ้าน						

ส่วนที่ 6 ข้อมูลด้านทักษะในการแก้ไขปัญหา

16.การฝึกอบรมช่วยพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาต่อไปนี้อย่างไร โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องท้ายตารางที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

	ข้อความ	ไม่จริงเลย	ไม่จริง	จริง	จริงที่สุด
16.1	เมื่อมีปัญหา ฉันค้นหาจนรู้สาเหตุของปัญหานั้น				
16.2	ในการคิดแก้ปัญหา ฉันใช้ข้อเท็จจริงเป็นเกณฑ์มาประกอบการตัดสินใจมากกว่าประสบการณ์เดิมหรือจากแบบอย่างที่ผ่านมา				
16.3	ฉันรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมาประกอบการแก้ปัญหา				

ส่วนที่ 7 ข้อมูลด้านการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (ถามเฉพาะคู่สมรส)

17.ท่านได้นำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมต่อไปนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันหรือไม่ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องท้ายตารางที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
17.1	บทบาทหน้าที่สามีภรรยา		
17.2	การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามีภรรยา		
17.3	การสื่อสารที่ดีระหว่างสามีภรรยา		

ส่วนที่ 8 ข้อเสนอแนะ

18.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน

.....

.....

18.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือปัญหาด้านครอบครัว

.....

.....

ตัวอย่างแนวคำถามสำหรับการจัดเวทีประชาคมและ/หรือสนทนากลุ่มและ/หรือสัมภาษณ์เจาะลึก
สำหรับผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด และผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรม

ส่วนที่ 1 สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. สถานการณ์ครอบครัวในชุมชนเป็นอย่างไร
2. อบจ. ได้รับรู้และเห็นความสำคัญของปัญหาครอบครัวอย่างไร มีแนวทางในการช่วยเหลือและป้องกันปัญหาอย่างไร

ส่วนที่ 2 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

1. โครงการฝึกอบรมมีการระดมทุนและทรัพยากรการดำเนินงานอย่างไร แหล่งสนับสนุนจากไหนบ้าง
2. งบประมาณในการดำเนินงานได้รับการสนับสนุนจากแหล่งไหน อย่างไร

ส่วนที่ 3 ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน

1. ท่านคิดว่าการดำเนินงานของโครงการประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด
2. ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินงานเป็นอย่างไร และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน
2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือปัญหาด้านครอบครัวหรือข้อเสนอแนะด้านรูปแบบการบริการด้านครอบครัว

ตัวอย่างแนวคำถามสำหรับการจัดเวทีประชาคมและ/หรือสนทนากลุ่มและ/หรือสัมภาษณ์เจาะลึก
สำหรับผู้สมัคร ประชาชน และเยาวชนที่ผ่านการอบรม

ส่วนที่ 1 สถานการณ์ของครอบครัวและการจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. สถานการณ์ครอบครัวในชุมชนเป็นอย่างไร
2. หน่วยงานภาครัฐและอบจ. ได้รับรู้และเห็นความสำคัญของปัญหาครอบครัวอย่างไร มีแนวทางในการช่วยเหลือและป้องกันปัญหาอย่างไร

ส่วนที่ 2 รูปแบบและกระบวนการฝึกอบรม

1. ท่านได้เข้าร่วมโครงการอย่างไร ใครเป็นผู้ชักจูง มาด้วยความสมัครใจหรือไม่ มีการนัดหมายอย่างไร
2. จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
3. ท่านคิดว่าเนื้อหาหลักสูตรมีความน่าสนใจหรือไม่ อย่างไร

ส่วนที่ 3 ผลสำเร็จและข้อจำกัดของการดำเนินงาน

1. การดำเนินงานของโครงการที่ผ่านมา มีประโยชน์ต่อประชาชน ครอบครัว และชุมชนหรือไม่ อย่างไร
2. ท่านคิดว่าการดำเนินของโครงการมีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไร และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบโครงการที่เหมาะสมและยั่งยืน
2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือปัญหาด้านครอบครัวหรือข้อเสนอแนะด้านรูปแบบการบริการด้านครอบครัว

ภาคผนวก ข

ตารางที่ 18 แสดงร้อยละของลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมอบรมการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก แยกตามรายจังหวัด

ข้อความ	จังหวัดราชบุรี		จังหวัดปราจีนบุรี		จังหวัดขอนแก่น		จังหวัดกระบี่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ								
- ชาย	19	48.7	17	42.5	19	43.2	18	60.0
- หญิง	20	51.3	23	57.5	25	56.8	12	40.0
อายุ								
- น้อยกว่า 30 ปี	12	30.8	5	12.5	9	20.5	1	3.3
- 31 – 40 ปี	14	35.9	11	27.5	6	13.6	5	16.7
- 41 – 50 ปี	12	30.8	19	47.5	16	36.4	11	36.7
- มากกว่า 50 ปี	1	2.6	5	12.5	13	29.5	13	43.3
ศาสนา								
- พุทธ	39	100.0	39	97.5	43	100.0	11	36.7
- คริสต์	-	-	1	2.5	-	-	-	-
- อิสลาม	-	-	-	-	-	-	19	63.3
สถานภาพ								
- โสด	1	2.6	-	-	40	93.0	-	-
- สมรส	38	97.4	40	100.0	3	7.0	30	100.0
- หย่าร้าง/แยกทาง	-	-	-	-	-	-	-	-

ข้อความ	จังหวัดราชบุรี		จังหวัดปราจีนบุรี		จังหวัดขอนแก่น		จังหวัดกระบี่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา								
- ไม่ได้เรียนหนังสือ	-	-	-	-	-	-	1	3.3
- ประถมศึกษา	23	59.0	12	30.0	16	38.1	19	63.3
- มัธยมศึกษา	8	20.5	18	45.0	14	33.3	7	23.3
- ปวช./ปวส.	5	12.8	2	5.0	6	14.3	3	10.0
- ปริญญาตรี	3	7.7	8	20.0	3	7.1	-	-
- ปริญญาโท	-	-	-	-	3	7.1	-	-
อาชีพ								
ไม่ได้ทำงาน	3	7.7	1	2.5	2	4.7	-	-
เกษตรกร	9	23.1	16	40.0	24	55.8	15	50.0
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	13	33.3	7	17.5	6	14.0	9	30.0
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	2	5.1	8	20.0	9	20.9	3	10
ลูกจ้าง/รับจ้างรายวัน	12	30.8	7	17.5	2	4.7	3	10
อื่นๆ	-	-	1	2.5	-	-	-	-
ความเพียงพอของรายได้								
เพียงพอ (เหลือเก็บ)	3	7.9	6	19.4	2	4.8	3	10.0
พอมีพอใช้	32	84.2	30	76.9	29	69.0	23	76.7
ไม่เพียงพอ (มีหนี้สิน)	3	7.9	3	7.7	11	26.2	4	13.3

ข้อความ	จังหวัดราชบุรี		จังหวัดปราจีนบุรี		จังหวัดขอนแก่น		จังหวัดกระบี่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครอบครัว								
1 – 5 คน	33	84.6	37	92.5	31	70.5	24	88.9
6 – 10 คน	6	15.4	3	7.5	13	29.5	3	11.1
ปีที่เข้ารับการฝึกอบรม								
ปี 2547	9	23.1	29	76.3	33	76.7	6	20.0
ปี 2548	30	76.9	9	23.7	10	23.3	24	80.0
การเข้ารับการฝึกอบรมพร้อมคู่สมรส								
ใช่	37	94.9	37	92.5	37	88.1	29	96.7
ไม่ใช่	2	5.1	3	7.5	5	11.9	1	3.3

ตารางที่ 19 แสดงร้อยละผู้เข้ารับการอบรมการเตรียมความพร้อมของครอบครัวผาสุกด้านทักษะการแก้ไขปัญหา แยกตามรายจังหวัด

ข้อความ	จังหวัดราชบุรี				จังหวัดปราจีนบุรี				จังหวัดขอนแก่น				จังหวัดกระบี่			
	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	จริง	จริงที่ สุด	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	จริง	จริงที่ สุด	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	จริง	จริง ที่สุด	ไม่จริง เลย	ไม่จริง	จริง	จริง ที่สุด
1. ค้นหาจรรยาบรรณ ของปัญหา	4.0	8.7	72.0	15.3	-	5.0	75.0	20.0	6.8	13.6	65.9	13.9	3.3	6.7	86.7	3.3
2. ใช้ข้อเท็จจริง ประกอบการตัดสินใจ	3.9	10.5	71.1	14.5	-	15.4	69.2	15.4	4.5	15.9	68.2	11.4	10.0	6.7	70.0	13.3
3. รับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น	5.3	16.4	64.5	13.8	2.6	15.4	66.7	15.4	9.1	13.6	65.9	11.4	3.3	20.0	66.7	10.0
4. แก้ปัญหาโดยใช้หลาย วิธีการ ร่วมมือกับผู้อื่น	4.6	13.2	62.5	19.7	2.6	10.3	64.1	23.1	4.5	15.9	63.6	15.9	10.0	13.3	66.7	10.0
5. รู้ทางเลือกและ ใช้เหตุผลแก้ปัญหา	2.6	5.2	73.9	18.3	-	2.5	72.5	25.0	6.8	6.8	72.7	13.6	-	6.7	86.7	6.7
6. พยายามแก้ปัญหาให้ สำเร็จทุกครั้ง	2.0	19.6	62.1	16.3	-	15.0	65.0	20.0	6.8	29.5	54.5	9.1	-	16.7	63.3	20.0
7. เคยร่วมมือกับเพื่อน แก้ปัญหากลุ่มได้	2.6	11.2	71.1	15.1	-	7.5	80.0	12.5	7.0	11.6	69.8	11.6	-	6.7	70.0	23.3
8. ปรับวิธีแก้ปัญหาให้ เหมาะสมกับเหตุการณ์	2.0	11.1	68.0	19.0	-	12.5	67.5	20.0	6.8	3.6	70.5	9.1	13.3	70.0	-	16.7

ภาคผนวก ค

ภาพกิจกรรมถอดบทเรียน
ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดราชบุรี

ภาพกิจกรรมถอดบทเรียน

ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดปราจีนบุรี

ภาพกิจกรรมถอดบทเรียน
ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดขอนแก่น

ภาพกิจกรรมถอดบทเรียน

ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดกระบี่

ภาพกิจกรรมถอดบทเรียน
ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดกำแพงเพชร

ภาพกิจกรรมถอดบทเรียน

ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก จังหวัดพิจิตร

ภาพกิจกรรมถอดบทเรียน
ประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุกจังหวัดสุรินทร์

ภาพกิจกรรม

การประชุมนำเสนอการประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

ภาพกิจกรรม

การประชุมนำเสนอการประเมินผลโครงการเตรียมความพร้อมครอบครัวผาสุก

